

NEMLÉTI

MAGAZIN

22/10

2022/23-as évad
X/2. szám

OKTÓBERI,
NOVEMBERI
ELŐADÁS-
ÉS PROGRAM-
AJÁNLÓVAL

HAZATÉRÉS

Esterházy János életének stációi

GRANE

Képzeltetések a Peer Gynt nyomán

A HELYSÉG KALAPÁCSA

Petőfi humora és a jelen komorsága

NYITÓKÉP





Közösen?

A világszínház egyik legnagyobb eseményére készül Magyarország, Budapest és a Nemzeti Színház 2023 tavaszán és korai nyarán. Jelentős előadások, nagy rendezők, neves társulatok érkeznek majd, és együtt ünnepeljük azt, hogy a kultúra hidat teremt.

Valóban így lesz? Vagy csak a szép szavak maradnak, és mindenkinek csak a reményében bízhatunk?

A Nemzetközi Színházi Olimpiák 1995 óta tartó sorozatának, amelynek tizedik állomása lesz hazánk, az egyik fontos jellemzője az volt, hogy nem befolyásolta politikai bojkott (szemben a sportolimpiákkal, lásd Moszkva és Los Angeles). Hogy csak az utóbbi Színházi Olimpiákat említsük, Pekingben, Új-Delhiben, Wrocławban és Szentpéterváron is együtt ünnepelt az egész színházi világ.

Azóta azonban felfordult a világ. Az orosz-ukrán konfliktus árnyékában minden megváltozott. Az olimpia egyik alapítója, a görög Theodórosz Terzopulosz azt mondja a vele készült interjúban (46. oldal): „arra törekszünk, hogy az olimpia békeszerződés kötését jelentsen! Az olimpiai játékok eredeti célja éppen a békés versengés volt, az i. e. 5. században dúló peloponnészoszi háború idején egyébként egymással ellenséges városállamok atlétái mérték össze az erejüket, és legalább a játékok idejére békét hirdettek. Mi is ezt az eszmét hordozzuk!”

Ebben bízunk.

A képen:
Egy lengyel utcaszínházi társulat előadása Szentpéterváron a 2019-es orosz-japán közös rendezésű Színházi Olimpián



15

Kell-e bajusz?

„Tavaly szeptemberben Alsó-bodokon, az Esterházy János Zarándokhelyen éreztem meg igazán, milyen sokan hisznek, bíznak még ma is Esterházy Jánosban. Ott mintha a saját bőrömmön tapasztaltam volna a hit erejét, hatását.”

(Tóth László)

22

Triplacsavar

Peer Gynt szemszögéből látjuk az eseményeket. A Grane című előadásunk különlegessége, hogy nem egy fiatal Peer Gynt indul el és vándorol egy életen át, amíg megöregszik, hanem egy idős ember tekint vissza a múltjára. (Blaskó Bori)

26

Hazagondolnak

A helység kalapácsának figuráit egy utazó társulat színészei játsszák, akiknek alakításai a színen megjelenő Petőfi fejből pattannak elő. Tobzódó költői humor és a jelen tragikuma. Élet és irodalom – színházba sűrítve. A beregszászi színház és a Nemzeti közös előadása.

47

Színházi Olimpia

Ma különösen nagy szükségünk van arra, hogy megismerjünk a miénktől eltérő kultúrákat, és Budapesten minden előfeltétel adott ahhoz, hogy létfontosságú kulturális és politikai kérdéseket tudjunk megvitatni. Az emberek eltávolodtak egymástól, és a mi feladatunk az, hogy közel hozzuk őket egymáshoz. (Theodórosz Terzopulosz)

NEMZETI magazin – a Nemzeti Színház ingyenes időszaki kiadványa • 2022. október • X. évfolyam 2. szám |

Főszerkesztő: Kornya István • **A szerkesztő munkatársa:** Görömbölyi László • **Fotó:** Eöri Szabó Zsolt • **Korrektúra:** Lukácsy György

| **Kiadó:** Nemzeti Színház Nonprofit Zrt. • **Felelős kiadó:** Vidnyánszky Attila vezérigazgató • **Médiaajánlat:** 30/508-4711 | **Nyomdai**

előkészítés: Inform-Line Stúdió Bt. | **Nyomás:** HTS-ART Nyomda | **Megjelenik** 6000 példányban | **Lapzárta:** 2022. október 13.



47

Címlapon:

Udvaros Dorottya és Blaskó Péter az
Ők tudják, mi a szerelem című előadásban
| fotó: Eöri Szabó Zsolt

JEGYVÁSÁRLÁS

Jegypénztár a Nemzeti Színházban

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.

telefon: +36 1 476-6868

e-mail:

jegy@nemzetisinhaz.hu

szervezes@nemzetisinhaz.hu

Nyitvatartás:

H-P: 10-18 óra | Szo-V: 14-18 óra,
illetve az előadások kezdetéig.

Ha nincs előadás, vasárnap zárva.

www.nemzetisinhaz.hu/jegyinformacio

PREMIER • HAZATÉRÉS

7 Molnár Imre: Mítosz és metafora

8 Lukácsy György: A magyar Morus Tamás hazatérése

10 Egy sors misztériuma • Rubold Ödön

12 Történelmi alakok a Hazatérésben

PREMIERPORTRÉ • TÓTH LÁSZLÓ

15 Kell-e bajusz?

PREMIER • GRANE

21 Visszatekintés // Ibsen, Peer Gynt és a Grane nevű paripa

22 Triplacsavar • Blaskó Bori

PREMIER • A HELYSÉG KALAPÁCSA

25 Eposzi fricska // Petőfi Sándor és A helység kalapácsa

26 Hazagondolnak – így született az előadás

PETŐFI 200

31 Szigethy Gábor: Petőfi Sándor, a színész

PREMIER GALÉRIA • TÜNDÖKLŐ JEROMOS

NÉZŐPONT

38 Osztovits Ágnes: Ördögűzés

38 Gulyás Gábor: Ábeli lelkiület

PREMIER GALÉRIA • ŐK TUDJÁK, MI A SZERELEM

ELŐADÁS-AJÁNLÓ

42 A kaukázusi krétakör | Médeia | A kertész kutyája |
Tizenhárom almafa

SZÍNHÁZI OLIMPIA 2023

47 Színház a hagyomány vonzásában • Theodórosz Terzopulosz

49 Amit a színház olimpiáról tudni érdemes

50 Olimpiaajánló

IN MEMORIAM

50 Örömtéremtő művész // Száz éve született Agárdy Gábor

SZÍNHÁZNOVELLA

52 Zalán Tibor: Ha élő, ha holt

SZÜLETÉS NAP

54 A tér teremtője // Székely László 90 éves

A NEMZETI SZÍNHÁZ HÍREI

PROGRAMAJÁNLÓ

VÁLTSON BÉRLETET!

HAVI MŰSOR – NOVEMBER

FOLYÓIRAT

63 Szenárióm – online flashback

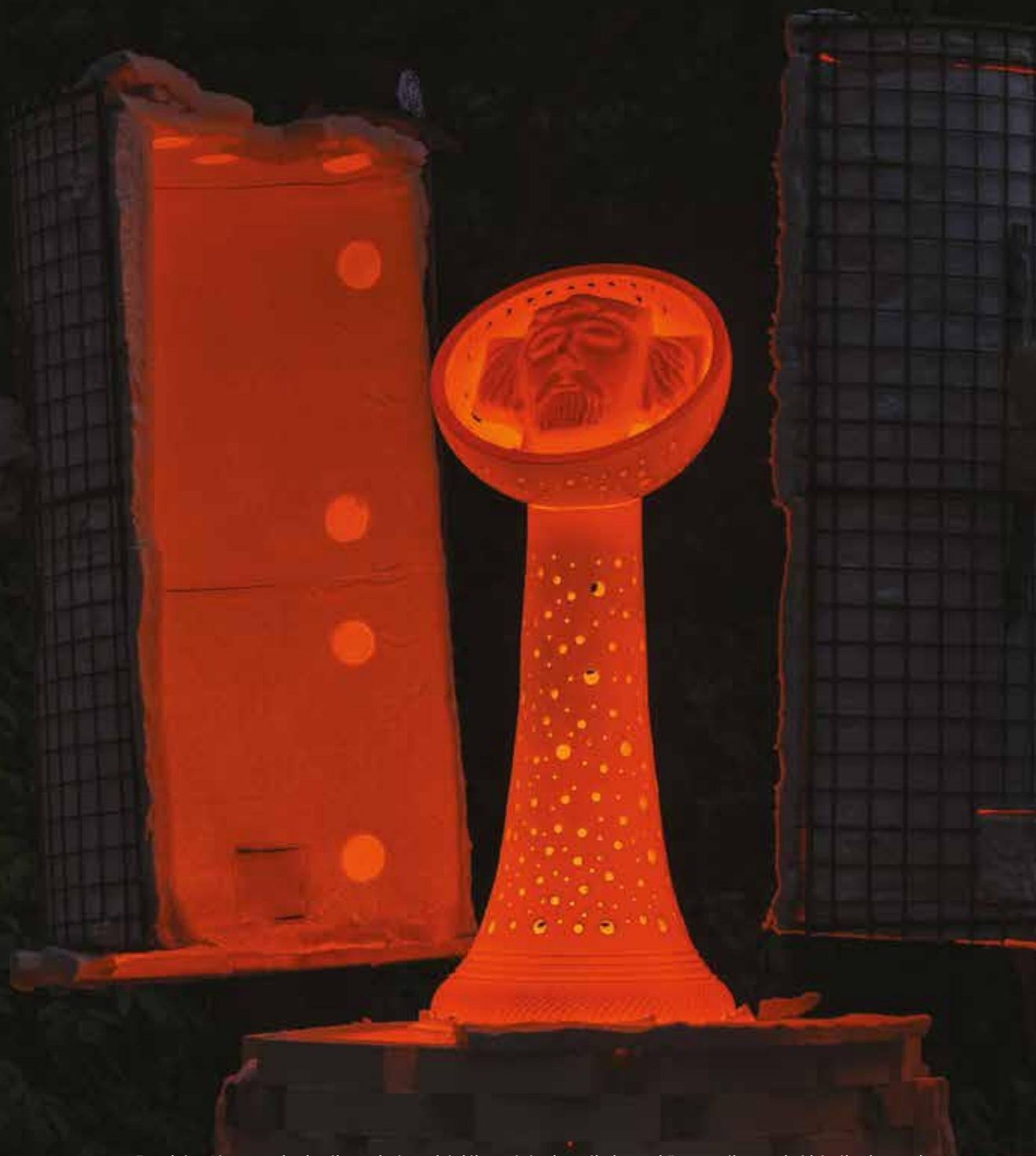


EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Az Isten ostroma, a Körhinta, az Éden földön,
a Tóth Ilonka, A föltámadás szomorúsága,
az Egri csillagok című előadások támogatója
a Nemzeti Kulturális Alap.

nka
Nemzeti
Kulturális Alap

PREMIER • HAZATÉRÉS



Esterházy Jánost csehszlovákiai rabtársai „két lábon járó tabernákulumnak” nevezték, mivel rá bízta a börtönben a szintén fogva tartott katolikus papok által titokban tartott szentmiséken átváltoztatott szent kenyeret. A napi fejadagok kenyérmorzsáiból gyúrt Krisztus-fejet megőrizte a történelem. Ezt égették ki jelképesen (valójában agyagból) az előadás során Albert Attila magyarszombafai fazekasmester és társai. S tették ezzel igazi ünneppé a 2021. szeptember 18-i alsóbodoki előbemutatót. | fotó: Simon Attila

(1901. március 14., Nyitraújlak – 1957. március 8., Mírov)

Esterházy János közéleti pályája az 1920-as évek közepén kezdődött. 1932-ben az Országos Keresztény Szocialista Párt elnöke, majd 1935-től a csehszlovák parlament képviselője. Edvard Beneš miniszteri posztot ajánlott fel neki a prágai kormányban, de ezt visszautasította, mert a Beneš-kormány nem teljesíti a magyar kisebbségi követeléseket. Az első bécsi döntés után Kassa parlamenti képviselőjeként üdvözlö a bevonuló Horthy Miklós kormányzót, de beszédében jogszerű bánásmódot kért a Magyarországra került szlovák kisebbség részére. 1942-ben a szlovák országgyűlésben jelenlévő képviselők közül egyedül ő nem szavazza meg a zsidók deportálásáról szóló törvényt. Zsidómentő tevékenysége és náciellenes álláspontja miatt később a Gestapo üldözi. A világháború után egy évet a moszkvai Ljubjankán, közel három esztendőt pedig a Gulagon tölt. 1947-ben a Szlovák Nemzeti Bíróság halálra ítéli hazaárulásért és a fasizmussal való „együttműködése” miatt (indoklás nincs). Az ítélet végrehajtására kikérték őt a Szovjetunióból, majd később elnöki kegyelemből életfogytiglani börtönbüntetést kap. A csehszlovák Mírov börtönében halt meg.



Mítosz és metafora

A lengyel és magyar ősökre visszatekintő Esterházy János szlovákiai magyar politikus „szellemi kihantolásával” párhuzamosan, a rendszerváltás éveiben szinte azonnal megindult az a társadalmi szándék, hogy olyan emlékhelyek jöjjenek létre, amelyek kifejezik a „nemlétezésre ítélt” mártír politikus iránti tiszteletet. Ez a folyamat az életművét felfedező és bemutató publikációk megjelenésével, előadásokkal, színházi bemutatókkal, ünnepségekkel járt együtt Szlovákiában és Magyarországon, majd jóval később Csehország és Lengyelország-szerzte is.

A rendszerváltás utáni szlovák és cseh sajtóban, illetve hivatalos politikai körökben különféle nyilatkozatok és jegyzetek szerzői ugyan tiltakoztak az ellen, hogy „egy hazaárulásért és a fasizmussal való együttműködésért háborús bűnösneként halálra ítélt magyar életéről” nyilvános előadásokra és rendezvényekre kerüljön sor, de hivatalosan soha nem akadályozták tiszteletének egyre szélesedő nyilvános terjedését. Az 1990-es szlovák rehabilitációs törvény nem vonatkozott rá, az Orosz Legfelsőbb Bíróság viszont 1993-ban minden ellene felhozott vád alól felmentette a Moszkvába hurcolt, és ott 1946. június 24-én 10 év kényszermunkára ítélt Esterházyt. 2009-ben, a lengyel köztársasági elnök az egyik legnagyobb állami elismerésben részesítette, az amerikai Rágalmazásellenes Liga (ADL) zsidó szervezet pedig 2011-ben Esterházyt adományozta a Bátorság és Szolgálat kitüntetéssel. Logikus feltevésnek számított, hogy ezek a tények jelentős ösztönzést adnak majd szlovákiai rehabilitációja számára is. Sajnos nem így történt. Esterházy János törvényes rehabilitálására a bírósági próbálkozások ellenére máig nem került sor. Ennek ellenére ma már mind a négy visegrádi országban vannak olyan szobrok, táblák és

emlékhelyek, melyek egyre több ember számára jelenítik meg Esterházy János hűségét és mártíriumát. A néhai Paulisz Boldizsár vállalkozó által a szlovákiai Alsóbodokon létrehozott Esterházy János Zarándokközpont az egyre növekvő, határokat is átszelő Esterházy-kultusz kiemelt helyszíne. És ne feledkezzünk meg arról sem, hogy a magyar-lengyel származású mártír boldoggá avatásának egyházi jogi folyamatát 2019-ben Marek Jędraszewski krakkói érsek-metropolita indította meg.

Esterházy János jogi, politikai rehabilitációjának végrehajtásához továbbra is hiányzik az ezt felvállalni képes szlovák politikai akarat. Meggyőződésünk, hogy ennek megoldását a magyar-szlovák megbékélés és kiegyezés megteremtésében és a közép-európai nemzetek összefogásának és együttműködésének szorosabbá tételében kell keresnünk. Így lehetünk hűek Esterházy szavaihoz: „Cselekedjünk mindnyájan teljes egységben és szeretetben!”

És erről szólnak Tözsér Árpád felvidéki költő szavai is: „Érik az idő az Esterházy János, e közjóra született férfiú életének és nevének metaforává, mítosszá válásához. S minden megvan hozzá, hogy ebben a metaforában és mítoszban benne legyen a Trianonnal a nemzetestről leszakított, csaknem milliányi felvidéki magyar tragédiája, a II. világháború alatti és utáni megpróbáltatásai, benne legyenek a kitelepítéscink, a vagonokban való hányódásaink, a »málenkij robotra« hurcoltatásunk, a magyar Gulag-gyötrelmeink, az iskoláinkért, kultúránkért, irodalmunkért folytatott küzdelmeink.”

MOLNÁR IMRE
az előadás történész szakértője

A magyar Morus Tamás hazatérése

„A mi jelünk a kereszt, nem a horogkereszt” – az elhíresült mondat a 20. század egyik legnagyobb magyar politikusától származik. Gróf Esterházy János öntudatosabb országokban ikon lenne, nálunk egyelőre kevesen ismerik. A felvidéki mártír politikusunk életútját a Hazatérés című misztériumjáték idézi meg a Nemzeti Színházban.

Hogyan lehet drámát írni egy emberről, aki mindig, minden körülmények között igyekszik a jó mellett dönteni? – márpedig gróf Esterházy János (1901–1957) élete a hiteles, tisztességes döntések láncolatából áll.

Nem követett el tragikus vétséget (ez a drámaírói szakkifejezés a hős olyan tettét jelenti, amikor a jószándék a visszajára fordul), helytállása példaszzerű volt – a 20. század viharos körülményei közepette is. Csupán egyetlen életrajzi adat: előbb a Gestapo üldözi, majd a Vörös Hadsereg bevonulása után a szovjetek elfogják, és a Gulagra hurcolják. Panasz, önsajnálát nem hagyja el a száját. A pesti nyilasok fogdájától a szovjet lágeren át Csehszlovákia különböző börtöneiig úgy emlékeznek rá rabtársai, mint akinek jelenlétéből olyan békesség sugárzott, melyből erőt meríthettek, feltöltekezhettek.

Mivel a Nemzeti Színház tavaly elhatározta, hogy a mártír politikus születésének 120. évfordulójára rendezett Esterházy-emlékévhöz egy előadással járul hozzá, kezdettől a téma megragadása jelentette a legnagyobb kihívást. A történelmi háttérrel Molnár Imre, Esterházy János monográfusa világította meg, és az életút mélyebb megismerése után sem kezdett kirajzolódni a tragikus vétség lehetősége. A Molnár Imre által kikutatott Esterházy-kép egyébként harmonizál Arkadiusz Adamczyk lengyel professzor munkásságával, hiszen mindketten arra a végközvetkeztetésre jutnak, hogy a nyitrai születésű, lengyel anyától és magyar apától származó felvidéki politikus nem csu-



pán gerinces, elvhű államférfi, hanem mártír is. A szövegíró kérdése tehát hosszas kutatás után is nyitva maradt: hogyan lehet egy tragikus sorsot megragadni tragikus vétség nélkül?

A dokumentumdráma – vagyis az életút fontos állomásainak minél hitelesebb – felmutatása tűnt a megfelelő eszköznek: Esterházy János tragikus fordulatokkal szegélyezett életútját korabeli iratok, beszédek, levelezések felhasználásával mutatja be a társulat. Hiszen ki tud jobb mondatokat írni Esterházy-nál? Jó példa erre, hogy amikor 1939-ben arra akarták kényszeríteni, alakítsa át pártját nyilas, illetve náci párttá, így ragadta meg a lényegét: „A mi jelünk a kereszt, nem pedig a horogkereszt”. A bravúros retorikával megfogalmazott politikai beszédeknek, vagy a megrendítő crejű napló- és levélrészleteknek pedig szinte végtelen a sora.

Az első premierenk végül a felvidéki Alsóbodokon működő Esterházy János Zarándokközpont adott helyet 2021. szeptember 18-án, egy kétnapos megemlékezés záróakkordjaként. A festői zarándokközpontot és a hozzá tartozó Szent Kereszt Felmagasztalása kápolnát és a kálváriát a 2018-ban elhunyt iskolaalapító, Paulisz Boldizsár építette magánvagyonából. Itt, a Nyitra melletti „magyar szigeten” – Zoboralján – élt, és ide akart visszatérni Esterházy János is. S bár a szlovák történészek egy része még mindig gyanakodva tekint Esterházy Jánosra, a krakkói érsekség két éve elindította a boldoggá avatási perét. (Esterházy János édesanyja révén félig lengyel volt.)

Az előadás mégsem egy példaszzerű életút pontos illusztrálására, hanem egy keresztény lélek földi zárandoklatának bemutatására vállalkozott. Márpedig e két szempont színházi formába öntése sokáig okozott kihívást. A spirituális fejlődés érzékeltetésére már az ősbemutatón segítségül hívtuk a Szabó Sebestyén László által ihletetten megcsomagoltatott balladákat. Zoboralja Kodály Zoltán egyik gyűjtőhelye volt, e környék adta nekünk a *Gálántai táncokat*, a *Csitári hegyek alatt* című népdalt, de az itteniek költöttek egy balladát Esterházy Jánosról is. Utóbbit a szabadtéri előadás elején az Alsóbodoki Hagyományörző Asszonykórus adta elő.

Ugyanezt, vagyis nem a dokumentumokkal alátámasztott életpályát, hanem a Szentlélek tüzeiben edzett férfi belső változását volt hivatott érzékeltetni egy úgynevezett látványégetés is. Esterházy Jánost csehszlovákiai rabtársai „két lábon járó tabernákulumnak” nevezték, mivel rá bízta a börtönben a szintén fogva tartott katolikus papok által titokban tartott szentmiséken átváltoztatott szent kenyeret. A napi fejadagok kenyérmorzsáiból gyúrt Krisztus-fejet megőrizte a történelem. Ezt égették ki jelképesen (valójában agyagból) az előadás során Albert Attila magyarszombatfai fazekasmester és társai. S tették ezzel igazi ünneppé az előadást. A szeptember 18-i felvidéki Esterházy János-émlénapon tartott szentmisén koncelebráló Sajgó Szabolcs jezsuita szerzetes az előadás másnapján *A gyűlölet kohójában Krisztus-arc születik* címmel számolt be az élményről Facebook-oldalán: „A gyűlölet tüze pusztít, a pusztta életet is elemészt. A szeretet tüze táplál, kiteljesedik

általa az élet, és új születik. Ha a gyűlölet tüze lángol bennünk, elemészt minket, a környezetünket és minden életet, akit elér. Ha a szeretet tüze lángol bennünk, megvéd minket a gyűlölet tüzétől és kiteljesíti igazi énünket, hagyja, hogy leégjen rólunk minden, ami nem krisztusi, vagyis nem istenemberi...”

Szándékunk tehát értő közönségre talált az ősbemutató. De a Nemzeti Színház Kaszás Attila termében nem lehet égetni... Pedig az alsóbodoki élmény miatt is a társulat, a rendező és persze a szerző is egyre inkább elmozdult a dokumentumdrámatól a misztériumjáték irányába, mert talán ez a forma képes legjobban megragadni az életutat, ami Szlovákiában gyanakvást, Lengyelországban cselekvést, Magyarországon rácsodálkozást vált ki. Északi szomszédunknál Esterházy János ugyanis nem tud kitörni a hazug módon rá oktrojált háborús bűnös kategóriából, holott az ellene hozott ítélet teljesen megalapozatlan. A krakkói érsekség viszont két éve megindította boldoggá avatási perét, amelyben a hitéért kivégzett, majd szentté avatott, az államférfiak védőszentjeként tisztelt angol Morus Tamás (1478–1535) után „magyar Morusnak” nevezik (egy gulagbeli rabtársa „a magyarok szenvedő Krisztusaként” emlegette). Az életrajzot a Nemzeti Színházban egy kiállítással szemléltetjük, hogy az előadás során minél inkább Esterházy krisztusi útjára összpontosíthassunk. A színészekkel és Rubold Ödön rendezővel olyan megszólalási mód kimunkálása kezdődött meg a próbákban, ami méltó Esterházy János lelkületéhez. Nyílt láng nélküli kohó ez: reméljük, a közös gondolkodás a közsínházi keretek között is megtermi gyümölcsét.



VILÁGOS BESZÉD

Idézetek Esterházy János politikai felszólalásaiból

„Mi a szlovák népet, amellyel most szorosabb közjogi kapcsolatba kerültünk, mindenkor testvérünknek tekintettük, és fogjuk tekinteni a jövőben is... A szlovák nép éppúgy kis nép, mint mi, éppúgy küzdött az önállóságért, szabadságért, elismertetéséért és érvényesüléséért, mint mi. Mi az Istennek megadjuk, ami az Istené, Szlovákiának, ami Szlovákiának.” 1938-ban, az első bécsi döntés után, amikor a Felvidék egy része visszatért.

„Veszélyes útra tért a szlovák kormány akkor, amikor a zsidók kitelepítéséről szóló törvényjavaslatot benyújtotta, mert ezzel elismeri jogosságát annak, hogy a többség a kisebbséget egyszerűen kiebbrudalhatja. Én ellenben mint az itteni magyarság képviselője leszögezem ezt, és kérem tudomásul venni, hogy azért nem szavazok a javaslat mellett, hanem ellene, mert mint magyar és keresztény és mint katolikus a javaslatot istentelennek és embertelennek tartom.” 1942-ben, a szlovákiai zsidótörvény szavazásakor.

„Tudom, hogy emberileg szólna nincs remény a szabadulásomra. Ezt elfogadva, mint keresztet, felajánlom a Jó Istennek könyörgésképpen a legszűkebb családjáért és a szélesebb [a felvidéki magyarságért] meg a legszélesebb családjáért [a magyar nemzet] boldogabb jövőjéért.” Esterházy János végrendeletéből.



Az Esterházy Jánost alakító Tóth László és a rendező Rubold Ödön

Egy sors misztériuma

Rubold Ödön rendező

A történelem viharában helytálló ember sorsának megidézésére vállalkozott drámaíró és színész – mondja Rubold Ödön, aki rendezőként szolgálja az ügyet: a mártírrá lett Esterházy János felvidéki politikusról szóló előadást. A Hazatérés születéséről beszélgettünk a próbák szünetében.

Hogyan talált rá Rubold Ödönre Esterházy János története?

– Tavaly tavasszal a szerződtetési tárgyaláson darabokról, szerepekről beszélgettünk Vidnyánszky Attilával. Azt mondtam neki, hogy nekem a legfontosabb, hogy jó ügyeket, jó hangulatban szolgálhassak. Erre megkérdezte, nem akarok-e rendezni egy előadást Esterházy Jánusról. A döbbenettől előbb szólni se tudtam. Ugyanis előző nap a párommal Budán a Gesztenyés-kertben sétáltunk, ahol rábukkantunk Esterházy János szobrára, amin tizenkét évnyi raboskodásának helyszínei, köztük két év Gulag is fel van tüntetve. Megrendülve áll-

tunk az expresszív szobor előtt. Nem akarok túlzásokba esni, de sorsszerűnek éreztem a felkérést. Azonnal igen mondtam.

Kedvet kapott a rendezéshez?

– Az ügy fontos számomra, és nem a rendezői szék. Színész vagyok, nem leszek rendező. Diákjaimnak, akiknek hol színpadi beszédet, hol színészmesterséget tanítok, rendeztem már előadásokat. Az *Advent a Hargitán* című Sütő András-drámát kétszer vittem színre kőszínházban. Ez is egy szívügy volt-nemcsak azért, mert vagy százszor léptem fel benne Sinkovits

Hazatérés

Misztériumjáték Esterházy János gróf életéről

Levelek, naplórészletek, irodalmi szövegek és más dokumentumok alapján összeállította és írta: Lukács György

Esterházy János gróf – TÓTH LÁSZLÓ | Serényi Livia grófnő, Maria Buder – TÓTH AUGUSZTA | Maminkó, Nővér – SZÁSZ ENIKŐ m. v. | Énekmondó – SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ | Edvard Beneš, Küldönc, Hlinka-gárdista, Szovjet vallató, Kísértő, Köztörvényes, Első katona – BERETTYÁN NÁNDOR | Peter Janulatisz, Eduard Tesar, Második katona – RÁCZ JÓZSEF

Díszlet, jelmez: Egyed Zoltán / Történész szakértő: Molnár Imre / Súlygó: Kabódi Szilvia / Ügyelő: Lovass Ágnes / Rendezőasszisztens: Trimmel Ákos

Rendező: RUBOLD ÖDÖN

mikor? hol?

ELŐBEMUTATÓ:

2021. szeptember 18. –

Alsódobok, Esterházy János Zarándokközpont

PREMIER: 2022. október 28. – Nemzeti Színház

További előadások:

október 29., november 5. – 15 óra, november 30. – 19 óra 30
Kaszás Attila Terem

Imre, Agárdy Gábor és Bartal Zsuzsa partnereként, hanem mert fontos gondolatokat közvetítő műnek érzem.

Tavaly volt Esterházy születésének százhuszadik évfordulója, szeptember 18-án Alsódobokon már előadták a darabot.

– A dokumentumjáték írására a színház irodalmi munkatársát, Lukács Györgyöt kérte fel Vidnyánszky Attila. Együtt utazunk el Zoboraljára, elmentünk Aldódobokra is, ahol egy felvidéki vállalkozó a magánvagyonából zarándokközpontot hozott létre Esterházy János tiszteletére, aki itt is van eltemetve. Találkoztunk Molnár Imre történésszel, aki a mártír-politikus egyik legavatottabb tudós kutatója, és aki az előadás szakértőjeként segítette a munkánkat. Hamarosan kiderült, hogy Aldódobokon a darabot be is lehetne mutatni. Felpörögtek az események, és szeptemberben létre is jött egy „gálaelőadás”.

Egy leendő előadás előtanulmánya?

– A darab még formálódott, és adaptálni is kellett a helyhez. Napközben játszottunk egy szabadtéri misézésre kialakított pódiumon. Nem voltak ideálisak a körülmények, hiszen a nézőtér első sora nagyon messze volt a színészekről, de az előadást szeretettel fogadták, és az igazi élményt maga az esemény jelentette. A társulat nevében is bátran ki merem jelenteni, hogy megérintett bennünket a hely szelleme, ahol összejönnek Esterházy tisztelői, akik büszkéek erre a férfúra, keresztény mártírra, akit egyszer boldoggá fognak avatni.

Lengyelországból kezdeményezték a boldoggá avatást...

– Mert anyai ágon lengyel származású volt Esterházy. Az alsódoboki kápolnában azonban nemcsak a magyar és a lengyel zászló látható, hanem a cseh és a szlovák is, mert ezen nemzeti-ségűekért is kiállt, és zsidókat is mentett. Politikusként mindig a kisebbségek, az üldözöttek pártját fogta. A Gestapo éppúgy vadászott rá, mint később a szovjetek, akik a Gulagra hurcolták, a kommunista Csehszlovákiában háborús bűnösnek nyilvánították, mert keresztény volt és magyar.

Eredetileg dokumentumjáték volt az előadás műfaji megjelölése, a mostani változat, amit a Nemzeti Színházban láthat majd a közönség: misztériumjáték. Mi változott meg?

– Egy tehetős arisztokrata, léha életű fiatal, aki Trianon sokkjától megrendülve a közösségért cselekvő politikus lesz, „egyszerű” hívóból pedig a krisztusi sorsot vállalóvá válik. Ennek az életútnak a bemutatása messze túlmutat egy előadáson. Az élet dokumentumait majd egy kiállításból ismerhetik meg a nézők. Amit a színen látnak, az egy misztériumjáték, amiben felidézünk egy ember jellemének, lelkiségének eszenciáját, a karizmáját. Minden ember életében vannak szélsőséges pillanatok, amikor nehéz döntéseket kell meghoznia. Esterházy életét ezekben a helyzetekben is helyes döntések jellemzik, mindig következetesen kiállt elvei, meggyőződése mellett, erős hite segítette abban, hogy ne térjen le a helyes útról. Amikor a szlovák parlament egyetlen tagjaként nem szavazta meg a zsidótörvényt, az életével játszott. A börtönben, ahol kínozták és megalázták, társainak támasza és vigasztalója volt.

A történelmi tényekből építkező színpadi valóságban hol és mikor találkozunk Esterházy Jánossal?

– 1955-ben, a börtönben. Megtudjuk, hogy az amnesztia életfogytiglani büntetését 25 évre csökkentette, ami az akkor 54 éves Esterházy számára gyakorlatilag semmilyen változást nem jelentett – pedig mindenki tudta, hogy az ellene felhozott vádak megalapozatlanok. Nem szabadulhat, élete utolsó stációját látjuk. A testileg megtört, de hitében megingathatatlan embert. Innen tekint vissza életének fontos pillanataira, valós és fiktív találkozásokra, hol „tényszerűen”, hol vizionálva. Az előadás a „történelmet” csak annyiban idézi fel, hogy hősrünk személyes történetének belső mozgatórugóit megérthessük. Az előadás téje, hogy ennek a különleges sorsnak a misztériumát átélhessük.

KORNYA ISTVÁN

A 2021. szeptember 18-i alsódoboki előadásról készült dokumentumfilm (rendező: Nagy Anikó Mária) a QR-kódra kattintva megtekinthető.





EDUARD TESÁR

1951. február 20-án végeztek ki Pozsonyban három fiatalembert, akik nem törődtek bele a kommunizmus 1945 utáni, megállíthatatlannak tűnő erőszakos terjeszkedésébe, és megpróbálva a lehetetlent, illegális, de erőszakmentes mozgalmat indítottak Szlovákiában Fehér Légió elnevezéssel. Albert Púčík, Anton Tunega és Eduard Tesár hívó keresztény és hazaszerető polgárai voltak Szlovákiának, fiatalok, akik nem adták fel elveiket és egy emberibb világ utáni vágyukat – írja Eduard Tesárról és mártír társairól Molnár Imre történész *Áldozatból fakadó lelkeség* című tanulmányában. Esterházy János testvére, Esterházy Mycielska Mária a Lujza nővérüknek 1951. március 27-én kelt levelében említi először a magyar gróf és a szlovák vasutas krisztusi barátságát: „János elfogódva arról mesélt, hogy van új pártfogója az égben, Eduárd a neve, akivel hosszabb ideig voltak itt (*Lipótváron*) együtt és nagyon megkedvelték egymást, most viszont ez a társa úgy végezte, mint János dédnagyapja (azaz *Jeszenák János, akit Haynau akasztatott fel* – Molnár Imre) és János azt mondja, hogy most nagyon sokat segít neki, és kéri, hogy imádkozzunk mi is hozzá.”



EDUARD BENEŠ

Csehszlovák politikus (1884–1948). Külügyminiszterként a trianoni béketárgyalásokon nyíltan a magyar egység ellen érvelt, és bizalmatlansága, ellenséges álláspontja miniszter-, majd államelnökként sem változott. Beneš miniszteri posztot ajánl fel Esterházy Jánosnak a prágai kormányban, de ő ezt visszautasítja, mert a Beneš-kormány nem teljesíti a magyar kisebbségi követeléseket. A ravasznak leírt Beneš negligálta a magyar feltételeket. (Külön iskolai referátus felállítása, amely teljes hatáskörrel rendelkezik a magyar tanfelügyelők felett; a költségvetés összeállításának egyik feltétele legyen, hogy abból a magyarok számáraiknak megfelelően részesedjenek; az összes politikai per azonnali beszüntetését; évi szubvenciót a magyar színházak, kultúregyletek, gazdasági egyesületek részére; magyar egyetem felállítását). Így nem lett Esterházy János miniszter a prágai kormányban. 1945 után Beneš, a nemzetgyűlés létrehozásáig elnöki dekrétumokkal kormányzott, az általa kiadott 140 rendelet törvényerőre emelve máig hatályos. Ezek közül 33 az ország széthullásáért a magyar és a német lakosságot felelőssé téve, a kollektív bűnösség elvéből kiindulva állampolgárságától és alapvető emberi jogaitól fosztotta meg a magyar és a német lakosságot. Bár ezek összeegyeztethetetlenek az Európai Unió Alapjogi Chartájával, a szlovák kormány 2007-ben megerősítette a Beneš-dekrétumok sérthetetlenségét.



Történelmi alakok

Esterházy János életének meghatározó alakjai voltak, akik a darabban is feltűnnek. Kik is ők? Mit tettek? Milyen kapcsolatban voltak a Hazatérés című misztériumjáték főhősével?

ELŽBIETA TARNOWSKA

Esterházy János lengyel származású édesanyját (1875–1955) következetesen Maminkónak hívta, aki őt Bibinek becézte. A lengyel grófnő magyar férje, Esterházy János Mihály 1905-ben bekövetkezett halála után egyedül nevelte három gyermekét, János nővérét, Lujzát és húgát, Máriát. Esterházy János édesanyjától katolikus nevelést kapott, de Maminkó nem egyszerűen vallásos volt, hanem mély keresztényi hitben élte végig az életét. Mindennapi imára tanította fiát, aki börtöneiben hétfőn az édesanyjáért, kedden a feleségéért, szerdán a fiáért, csütörtökön a lányáért, pénteken Lujza nővéérért, szombaton Mariska húgáért, vasárnap pedig „jótevőinkért és ellenségeinkért” imádkozott. Elżbieta Tarnowska, a grófnőnek született, vagyonától megfosztott asszony következetes volt katolikus hitéhez, és haláláig maga is imádkozott az ellenségeikért, így a fiát a szibériai lágerben fogva tartó Szovjetunió akkori vezetőjéért: Sztálin lelki üdvéért is.



KISSERÉNYI GRÓF SERÉNYI LÍVIA

A magyar főnemesi családból származó grófnőt (1903–1961) két évvel budapesti megismerkedésük után, 1924 októberében vette feleségül Esterházy János. Két gyermekük született: János és Alice. Életük nagy részét Nyitraújlakon töltötték, ahol Serényi Livia a lengyelül beszélő anyósával és a szlovák többségű falubeliek között nyelvi és lelki értelemben is meglehetősen elszigetelten élt. Előbb a csehszlovák törvények, majd a náci üldözés, végül a szovjet bevonulás lehetetlenné tette el a nyitraújlaki kúria lakóinak életét. Serényi Livia Budapestre menekült, de egészségi állapota megrendült. A férje politikai hivatása miatt meglehetősen hosszú időket kellett egyedül töltenie. 1945 után pedig, amikor Esterházy János a Gulagon és csehszlovák kommunista börtönökben raboskodott, élete második felében Líviára is óriási megpróbáltatás várt kényszermunkatábor, majd zárt osztályú kórházi kezelés formájában. Esterházy János levele, amelyet megismerkedésükkor írt a grófnőnek, prófétainak bizonyult: „Most már gondolja csak el, kedves grófnő, kérem azt, hogy ha Maga itt hagyja a szívét, önként olyan rabságra veti magát, melyet nem érdemel Maga meg... én nem nyújthatok magának sok mulatságot meg rózsaszírommal borított utat, csak egy rögzös, kemény s igazán szomorú életet...”

PREMIERPORTRÉ

A Hazatérés próbáján:
Tóth László, Berettyán Nándor, Rubold Ödön

„Tavaly szeptemberben Alsóbodokon, az Esterházy János Zarándokhelyen éreztem meg igazán, milyen sokan hisznek, bíznak még ma is Esterházy Jánosban. Ott mintha a saját bőrömben tapasztaltam volna a hit erejét, hatását.



Kell-e bajusz?

Esterházy János nyomában – Tóth László csodákról és borzalmakról, történelmi és színészi hitelességről

Esterházy Jánost, a felvidéki politikust annak idején üldözte a Gestapo, majd megjárta a szovjet Gulagot, végül a csehszlovákiai Mírov börtönében hunyt el, ma pedig folyik a boldoggá avatási eljárása. Ha mindezek ismeretében politikai, világnézeti vagy vallási meggyőződésről kérdeznénk a színészt, aki az ő szerepét kapta a Hazatérés című misztériumjátékban, az tapintatlanság lenne. De Tóth László pontosít: nem is igazán szerepre készül...

Mikor hallott először Esterházy Jánosról?

– Nem tudnám pontosan megmondani. Tudtam, ki volt ő, de akkor ismertem meg jobban az életét, a küzdelmeit, a politikai törekvéseit, amikor meghívtak minket Alsóbodokra, az Esterházy János Zarándokközpontba, hogy mutassuk be a *Hazatérést*, a Lukácsy György által írt, szerkesztett darabot. De igazán csak most, a színházi premier előtti próbák során lett teljesebb ez a megismerés.

Korábban még otthon, Kárpátalján szóba került a Felvidék, Szloveszkó, Ruszinszkó, a kisebbségi helyzet?

– Gyerekkoromban, de még kamaszként sem, amíg otthon voltam, nem nagyon foglalkoztattak a közügyek. A szüleim sem sokat beszéltek ilyen témákról. Most már azt is tudom, miért voltak óvatosak. Bátyúban, ahol én felnőttem, akkor

még magyar családok éltek, gyerekként nem éreztem különösebben a kisebbségi létet. Szerettem tanulni, sportolni, jól éreztem magam a közösségben.

Soha semmi politizálás?!

– Amikor jött a Komszomol-tagság, akkor a pénztárosságig vittem, két osztály pénzügyeit, leginkább a tagdíjbefizetéseket intéztem. Az természetes volt, hogy mindenki tagja volt a kommunista ifjúsági szervezetnek. Persze az is természetes volt, hogy megkereszteltek, hogy megvolt a konfirmációm. Igaz, azt is tudtuk, ki az, aki azért van ott a templomban, hogy jelteni tudja, kik vesznek részt az istentiszteleten. Nem lettem rendszeres templomba járó, de bárhová mentünk, megyünk a beregszászi társulattal, vagy az utóbbi években már a Nemzeti Színházzal is, ha tehetem, ha van egy kis időm,



Zoltán újratemetése – Rácz Józseffel és Ferenci Attilával



Tóték – Szücs Nellivel, Orosz Melindával és Trill Zsolttal

mindig bemegyek a legközelebbi templomba. Nem elsősorban a nevezetességek miatt, és az sem számít, hogy református, katolikus vagy evangélikus az a templom, csak jó bemenni oda, megnyugodni, átgondolni a dolgaimat.

A konfirmálásból gondolom, hogy alapvetően protestáns. Bátyú református falu. Most viszont a Hazatérésben katolikusnak kell lennie!

– Ez nem gond. Ráadásul nagyon sokszor voltam már katolikus pap a színpadon. Ezek közül talán a legemlékezetesebb Pásztor Elemér alakja a *Zoltán újratemetve* című Zelei Miklós-darabban. Ezt eredetileg még 2013 nyarán a beregszászi színház, a Nemzeti és a Zsámbéki Színházi Bázis közös produkciójaként mutattuk be Zsámbékon az egykori katonai hangárok előtt, és utána évekig telt házak előtt játszhattuk.

Ez volt a nagy tragigroteszk!

– Igen. Szomorú történet ez is. A kettévágott falu, Kisszelmenc és Nagyszelmenc tragédiája, azt hiszem, sokak számára ismerős. Csehszlovákiához került a magyar falu egyik fele, a másik meg Ukrajnához. Kárpátalján az idősebbek gyakran emlegették, hogy soha át nem lépték a falujuk határát, mégis öt állam polgárai voltak. Az ottani magyar települések a trianoni békeszerződés után Csehszlovákiához kerültek, aztán 1938 és '44 között újra Magyarországhoz tartoztak, majd követke-

zett a Szovjetunió, aztán Ukrajna. Ezt az én őseim is megélték. A dédapám még részt vett az őszirózsás forradalomban, aztán félt a büntetéstől, ezért Hatvanból menekült a család Kárpátaljára. Bátyúban lett munka, ház, kert, otthon. Eddig...

És ezután?

– Nem tudom... A nagyszüleim is ragaszkodtak az otthonukhoz, a szüleim is, én is odamentem haza, amikor tudtam. Már az ukrán útlevélem sem érvényes, több mint három éve lejárt. Most pedig már nem is megyek, semmiképpen sem akarom átvenni a katonai behívómat. Édesanyáméktól tudom, hogy az utcánkban talán ha két házban laknak. Még tart az ügyintézés, de sikerült rávenni a szüleimet, hogy átköltözzenek Magyarországra. Itt vannak az unokák, én is igyekszem majd minél többet velük lenni, segíteni őket. Itt már meg tudja látogatni őket az öcsém is, aki most Prágában dolgozik, és eddig vele is csak telefonon tartották a kapcsolatot. Bizakodom... Mi mást tehetnék?!

Mennyire követi az ukrainai eseményeket?

– Anyyira nyomaszt, ami ott történik, hogy néha már tudni sem szeretnék róla. De nem dughatom homokba a fejem. Valahogy mindig eljut hozzám minden hír. Nem lehet ettől a sok borzalomtól megszabadulni...

A színház sem segíti?

– Szerencsére a próbák, a felkészülések és az előadások teljesen lekötik a figyelmemet. Tegnap este a Cschov-egyfelvonásosokat játszottuk itt a Nemzetiben, és magam is meglepődtem, hogy előadás közben, szerepem szerint nevetni is tudtam.



TÓTH LÁSZLÓ

A kárpátaljai Bátyún született 1971-ben. A kijevi Állami Karpenko-Karj Színház- és Filmművészeti Egyetem magyar osztályában végzett 1993-ban. A beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színháznak (Kárpátaljai Megyei Magyar

Drámai Színház) az alapítástól máig tagja. Számos nemzetközi sikert aratott beregszászi előadásban szerepelt: *Szarvassá változott fiú*, *Három nővér*. A Csehov egyfelvonásos komédiák és a *Tóték* jelenleg is szerepel a Nemzeti Színház műsorában. 2006-tól a debreceni Csonkai Színházban játszott, 2013 óta a Nemzeti Színház társulatának a tagja.

A 2022/23-as évadban a *Hazatérés* mellett az *Ők tudják, mi a szerelem* és a *Don Juan* című új előadásokban, valamint több repertoáron lévő produkcióban látható: *Az ajtó*, *A Mester és Margarita*, *Vitéz lélek*, *Fodrásznő*, *Tizenhárom almafa*, *Csiksomlyói passió*, *Tóték*, *Csehov egyfelvonásos komédiái*.

Tehát akárhogy is, de létezik, működik a beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház.

– Ezt a három Csehov-komédiát 1997 óta játsszuk a beregszászi kollégákkal. A véletlen úgy hozta, hogy azon a bizonyos február 24-i napon éppen a határon volt a beregszászi csapat, amikor megtudták a hadiállapot bejelentésének hírért. Az autóbuszuk már elhagyta Ukrajnát, de még nem érkeztek át Magyarországra. Ott a senki földjén kellett döntenünk, hogyan tovább. Folytassák-e az utat, mintha mi sem történt volna, vagy visszaforduljanak. Félelmetes helyzet lehetett. Nem voltam velük, hiszen én az itteni kollégákkal Budapestről mentem Tiszakécskére, ahol várt bennünket a közönség. A meghirdetett *Tóték*-előadást megtartottuk. Azóta itt kapott menedéket, támogatást a társulat. Megyünk, ha valahová hívnak bennünket. A *Tóték*at az idén többször játszottuk itt a Nemzetiben, de szerepeltünk ezzel a darabbal több vidéki városban is, így például a győri, a székesfehérvári, a zalaegerszegi, a miskolci és a nyíregyházi színházban.

Örök darab! A *Tóték* 2004-es bemutatója is nagy siker volt.

– Sok minden megváltozott azóta: idősebbek lettünk, néhány szerepátvétel is történt, de a lényeg ugyanaz. Persze a háború miatt – minden túlzása, grotesksége ellenére – sokkal tragikusabb, átélhetőbb a néző számára ez a történet, mint tíz



Fodrásznő – Szűcs Nellivel és Kristán Attilával

vagy tizennyolc évvel ezelőtt volt. Azt szokták mondani, hogy soha még ilyen aktuális nem volt, mint most.

***Tóték* tűzoltóparancsnokával párhuzamosan itt a Nemzetiben is nagyon sokféle szerepben láthatjuk, de Esterházy János mindegyiktől különbözik, hiszen ő valóban létezett.**

– Ilyen szerepem még tényleg nem volt. De nem is szerepként fogom fel ezt a feladatot, hiszen nem egy karaktert kell eljátszanom. Ezzel az előadással igyekszünk ráirányítani a figyelmet, megidézni Esterházy János szellemét, és ezen belül nekem jutott az a megtiszteltetés, hogy felerősíthetem az ő szavait, közvetíthetem a gondolatait.

Fényképek őrzik Esterházy arcvonásait. Biztos vagyok benne, hogy lesznek, akik hiányolják majd a híres gróf jellegzetes bajszát!

– A szövegkönyv szerint a Hlinka-gárdisták is így fenyegetőznek: „először a hetyke bajszát borotváljuk le, aztán a nyakát...” De a színpadi játék szerint már a nagy beteg Esterházy jelenik meg a színen. A rabkórházban borostás lehetett. De nem is akarjuk azt a látszatot kelteni, mintha pontosan megelevenedne a történelem vagy a külső megjelenésemnek olyannak kellene lennie, mint ahogyan a fényképek őrzik az arcát. Persze a bejátszásoknak, a filmrészleteknek köszönhetően megjelenik a jellegzetes Esterházy-portré is.

Még egy ilyen szerepért sem borotválná le a szakállát?

– Leborotválhatnám a szakállam, de ha csak a bajusz maradna, külsőmet tekintve akkor sem hasonlítanék jobban Esterházyra, mint most. Nem is ez a lényeg.



Álomgyár – Bordás Rolanddal, Vas Judit Gigivel és Rác Józseffel

Akik a történelmi tények miatt nézik meg ezt az előadást, azok biztos nem csak a szövegre figyelnek majd.

– Igen. Néha teljesen megváltoztathat mindent, az ellentétére fordíthatja a mondat értelmét egy legyintés, egy hunyorítás. A gesztusoknak – különösen az ilyen kamaraszínházi körülmények között, a Kaszás Attila Teremben – óriási jelentősége van. A tények, a megtörtént események ebben a színpadi játékban is fontosak, de nem helyettesíthetjük a történelemkönyveket, nem rekonstruálhatjuk az egykor megtörtént eseteket. Hitelesnek kell lennünk, ahogy a színházi előadástól elvárható. És ez nagyon fontos: színházban vagyunk! Misztériumjátékot adunk.

Itt kellene beszélnünk a csodákról is! Hisz a csodákban?

– Hogyne hinnék! Mindig is szerettem a meséket.

Ügyesen kikerülte volna a következő kérdést, amivel azt szerettem volna megtudni, mit szól Esterházy János szentté avatásához?



A Mester és Margarita – Barta Ágnessel

– Tudom, hogy megkezdődött az eljárás. Azt is tudom, hogy a krakkói egyházmegye kezdeményezte, mivel az édesanya lengyel származású volt, és a lengyelek is nagyon tisztelték őt. Esterházy a mai Szlovákia területén lévő Nyitraújlakon született. A végsőkéig ragaszkodott a hazájához, nem elsősorban a birtokaihoz, nem a vagyonához, még a grófi rang sem érdekelte. Mentette a zsidókat, támogatta a rászorulókat, szerették a szlovákok is, tisztelték a magyarok is. Csodálatos ember volt. Szinte hihetetlen az ő nagysága. De abban egészen biztos vagyok, hogy nem arra készült, hogy majd valaha szent lesz vagy boldog.

Jól értem: a boldogság ebben a mondatban a szentté avatás előtti lépcsőfok?!

– Igen, igen. A boldogság, ha nem a szentté avatásról beszélünk, nyilván foglalkoztatta Esterházyt is. Feljegyezték róla, hogy szeretett élni, szeretett mulatni, kiváló társasági ember volt, de az egyéni boldogság kevés volt számára, azt nem volt képes értékelni. Nem tudott volna úgy örülni az életnek, ha mások szenvednek a közelében. Ő is elmehetett volna külföldre, amikor még volt vagyona, de maradt.

Ragaszkodott a szülőföldhöz, vagy inkább a „beteg” mellett maradt?

– Ezt úgy írta a szövegekönvben Lukácsy György, hogy amikor a börtönkórházban rá akarják venni a szökésre, vissza-kérdez: „Már csak azt nem értem, mi dolgom nekem Szlovénzkón kívül. Úgy gyógyítsak, hogy magára hagyom a beteget?” Nagy dilemma volt ez számára is: menni vagy maradni? Azért biztatták volna, hogy menjen Svájcba, mert ott szabadon beszélhetett volna a felvidéki tapasztalatokról, a kisebbség



Részegek – Katona Kingával, Fehér Tiborral és Nagy Marival

helyzetéről, az emberek nyomorúságáról, függetlenül attól, hogy milyen nemzetiségűek, milyen vallásúak vagy pártállásúak. Talán úgy többet tudott volna segíteni az otthoniakon. Ezt már soha nem fogjuk megtudni.

Több Esterházy Jánossal együtt raboskodott személyről is szó esik ebben a drámában. Gondolom, a halálos betegségben szenvedő, lett származású fiatalember csodálatos gyógyulása az előadásból sem marad ki.

– Peter Janulatisszal a Gulagon raboskodott együtt Esterházy. A súlyos beteg fiatalember túlélte a rabságot, visszatért a családjához. Ez tényleg csodálatos.

A katolikus egyház jog szerint a szentté vagy boldoggá avatás egyik feltétele az imameghallgatás is. A csodálatos gyógyulás bizonyítása nagyon fontos lehet.

– A boldoggá avatási eljárás miatt nyilván teljesülnie kell bizonyos feltételeknek. De egy színházi előadástól senki ne várja a bizonyítást.

Ahogy Nagy László is figyelmeztet: „Műveld a csodát, ne magyarázd.”

– Pontosan! Köszönöm. Olyan ez most, mintha nekem üzenne a költő!

Pedig biztos sokan nézik majd úgy az előadást, hogy hisznek vagy hinni szeretnének Esterházy János szentségében!

– Tavaly szeptemberben voltunk Alsóbodokon az Esterházy János Zarándokhelyen ezzel az előadással, pontosabban ennek egy olyan egyszerűbb változatával, amely igazodott az ottani helyszínhez. Az Esterházy János születésének 120. évfordulója tiszteletére rendezett kétnapos központi ünnepség zárásaként szeptember 18-án mutattuk be a *Hazatérést* hét képben. Oda nem elsősorban a színházi élmény miatt jöttek ez emberek, de talán mi is hozzájárultunk az előadásunkkal ennek az igazán kiváló embernek a jobb megismertetéséhez, megértetéséhez. Akkor éreztem meg igazán, milyen sokan hisznek, bíznak még ma is Esterházy Jánosban. Ott mintha a saját bőrömmön tapasztaltam volna a hit erejét, hatását.

Hatott a hely szelleme?!

– Az a helyszín, az ünnepi hangulat, az ott összegyűlt emberek imája engem is megérintett. Valamiképpen hatott rám. Nem azt mondom, hogy ettől azonnal jobb ember lettem, de az biztos, nagyon sokat változtam.

FILIP GABRIELLA

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

PREMIER • CRANE

Grane (képzeltések a Peer Gynt nyomán)

Henrik Ibsen drámája alapján, Áprily Lajos fordításának felhasználásával

Játsszák: BLASKÓ PÉTER, SZILÁGYI ÁGOTA, BLASKÓ BENCE

Látvány: Csiszér Csilla Viola // Látványtervező asszisztens: Lövei Dávid, Baranyai Marcell // Dramaturg: Cseh Dávid // Zenei szerkesztő: Dobri Dániel // A rendező munkatársa: Könczei Villó // Produkciós koordinátor: Juhász Károly // Súlyó: Sütő Anikó // Ügyelő: Lovass Ágnes // Rendezőasszisztens: Vida Gábor

Rendező: BLASKÓ BORBÁLA

mikor? hol?

PREMIER: november 17. – 19 óra – Nemzeti Színház

További előadás: november 18. – 19 óra Gobbi Hilda Színpad

Áprily Lajos örököseinek engedélyét a Hofra Kft. közvetítette. www.hofra.hu

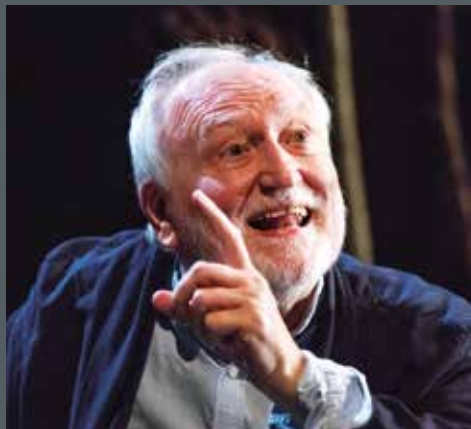
Az eredeti előadás az Attitűd Alapítvány, a Bethlen Téri Színház és a Manna Találkozások tehetségprogramjának előadása. | Külön köszönet Peltzer Ferencnek.



„**M**eg tudnád mondani hát:
hol volt Peer Gynt egy hosszú életen át?

Visszatekintés

Ibsen. Peer Gynt és a Grane nevű paripa



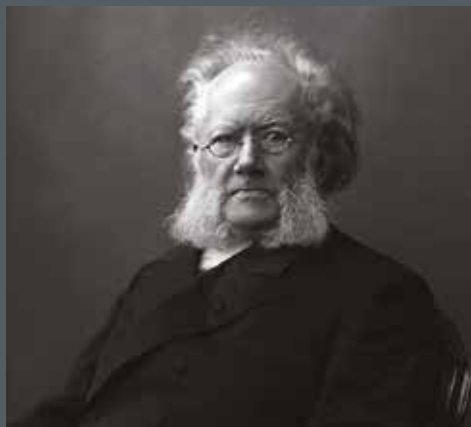
Blaskó Péter



Szilágyi Ágota



Blaskó Bence | fotók: Futár Ernő



Henrik Ibsen

Henrik Ibsen (1828–1906) a norvég irodalom egyik legjelentősebb képviselője, a 19. században kialakuló polgári színház egyik forradalmi drámaírója és költője volt. Nevéhez olyan világirodalmi klasszikusok fűződnek, mint a *Bababab* (ismertebb címén *Nóra*), *A vadkacsa*, *A nép ellensége* és a *Solness építőmester*, amelyekben a korszak emberének problémáit és élethazugságait járta körül. Darabjait világszerte játsszák mind a mai napig, sokan a színházi realizmus atyjának tartják, de nemcsak ezen alkotásai miatt fontos szerzőnk, hiszen fiatalon ő írta a *Brand* című verses tragédiát és a *Peer Gynt* című drámai költeményt is. Utóbbiban szabadjára engedte a képzeletét, ihletet merített a skandináv népmesei hagyományból és mitológiából, és megírta a tévelygő, önmagát megismerni vágyó – ám ettől egyszersmind ódzkodó – hős figuráját.

Ibsen 1867-ben fejezte be az ötfelvonásos drámai költeményét, de közel tíz évet kellett várni első színpadra állítására. A történet egy álomszerű utazás, amely során Peer Gynt, a vad képzelőerővel rendelkező fiatalember különböző kalandok során megpróbál rájönni, mi is az élet és kicsoda ő. Odahaza megkeseríti időse édesanyja életét, megghiúsít egy házasságot, szerelmes lesz a csodaszép és ártatlan Solvejgbe, Grane nevű paripáján lovagol, összetűzésbe kerül a hegyek között élő mesebeli lényekkel, távoli vidékekre veti a sors, meggazdagodik majd elveszti mindenét, hajótörött lesz, miközben egyre csak üzi őt a titokzatos Gomböntő. Ibsen költeménye valóság és álom megrendítő keveréke, amely nem véletlenül tölt be fontos szerepet az egyetemes színház-történetben.

A *Peer Gynt* Ibsen egyik talán legnehezebben színpadra vihető szövege, költői ereje és gondolatisága révén mégis száz éve izgatja a magyar színház-rendezők képzeletét. Legendás előadás született belőle Csizsár Imre rendezésében, amelyet a Miskolci Nemzeti Színházban mutattak be 1983-ban, szintén Blaskó Péterrel a címszerepben, de a Nemzeti Színház is többször műsorra tűzte már Ibsen remekművét. Itt olyan neves színészek alakíthatták már Peert, mint Huszti Péter, Rátóti Zoltán, Bregyán Péter és Stohl András, az elmúlt tíz évben pedig olyan jeles kortárs színházrendezők nyúltak ehhez az örök klasszikushoz, mint Horváth Csaba, Ascher Tamás, Alföldi Róbert, Hegymegi Máté és Pataki András.

Hozzájuk csatlakozik Blaskó Borbála, akinek új koncepciójában egy már időse Peer Gynt tekint vissza az életére. Az eredetileg nagyszabású, számos karaktert felvonultató drámai költemény nála átalakul egy személyes és meghitt háromszereplős lírai játékká, egyfajta időutazássá, amely az emlékezésről szól. A rendező édesapja, Blaskó Péter ezzel visszatér egykori jelentős szerepéhez, ahogy Peer Gynt is hazatér itt – és hozza magával teljes életét.

CSEH DÁVID dramaturg

Triplacsavar

Blaskó Bori rendező

Három Blaskó. Borbála rendező, a testvére, Bence festőművész, édesapjuk Blaskó Péter színművész. Közös darabjuk, a Grane bár Henrik Ibsen nyomán készült, de nem a fiatal Peer Gynt-ről szól, hanem az idősről, aki visszatekint életére.

Mi a Grane című darab születésének a története?

– Régóta erős vágy élt bennem, hogy édesapámat és az öcsémet együtt lássam színpadon, kíváncsi voltam, hogyan hatnak egymásra. Eszembe jutott Peer Gynt, az önmagát kereső figura és a saját küldetéstudatával küzdő ember. Édesapám nem ilyen, mert ő megtalálta a hivatását, de Bence igen. Tehetséges ember, de nem tudja kifejezésre juttatni a benne megszülető elképzeléseket és vágyakat. Úgy gondoltam, hogy Peer Gynt történetén keresztül mindezt édesapám fogalmazza meg verbálisan a színpadon, s így Bence is megoldást kap az életére. Nem terápiának gondoltam, inkább segítségnek. Apámnak is különleges utazás lehet a művészi életében, ha másfajta aspektusból közelítünk meg egy ilyen erős figurát, mint Peer Gynt. 1983-ban Miskolcon már játszott a Csizsár Imre rendezésében. A mienk teljesen más megközelítése és olvasata az eredeti műnek, amellyel 2019-ben a Találkozások Tehetségprogramra jelentkeztünk. Minden évben olyan kétszereplős előadásokra írnak ki pályázatot, amelyekben egy idősebb és egy fiatalabb színész szerepel. Én úgy adtam be a pályázatomat, hogy a darabban Szilágyi Ágota és édesapám játszana, Bence közreműködő lenne. Elfogadták.

Az előadás Bence gitárjátékával kezdődik, aki Zorán Apám hitte című dalát adja elő. Hogyan esett erre a választása?

– Bence tizenöt éve gitározik, már többször fellépett különböző eseményeken, és amikor ezt a számot elénekelte, akkor fogalmazódott meg bennem, hogy egy színházi előadás során is elő kellene adnia. Bevillant, hogy a *Peer Gynt* című darabhoz milyen jól kapcsolódna. Bence elénekli a számot és átadja apukámnak a mesélés jogát. Mintha ezzel a dallal kinyitna egy képeskönyvet és visszaidézné édesapám életét, aki a Peer Gynt-t játssza. Ez triplacsavar. Ehhez persze kicsit ismerni kell a családkunkat. Akik a Bethlen Téri Színházban megnézték az előadást, azoknak – elfogulatlanul mondhatom – nagyon tetszett. Megtisztelő, hogy Szakonyi Károly egyik cikkében azt írta róla, hogy mestermunka. A Bethlen Téri Színházban háromhavonta egyszer adhattuk volna elő, de egy darabot rendsze-

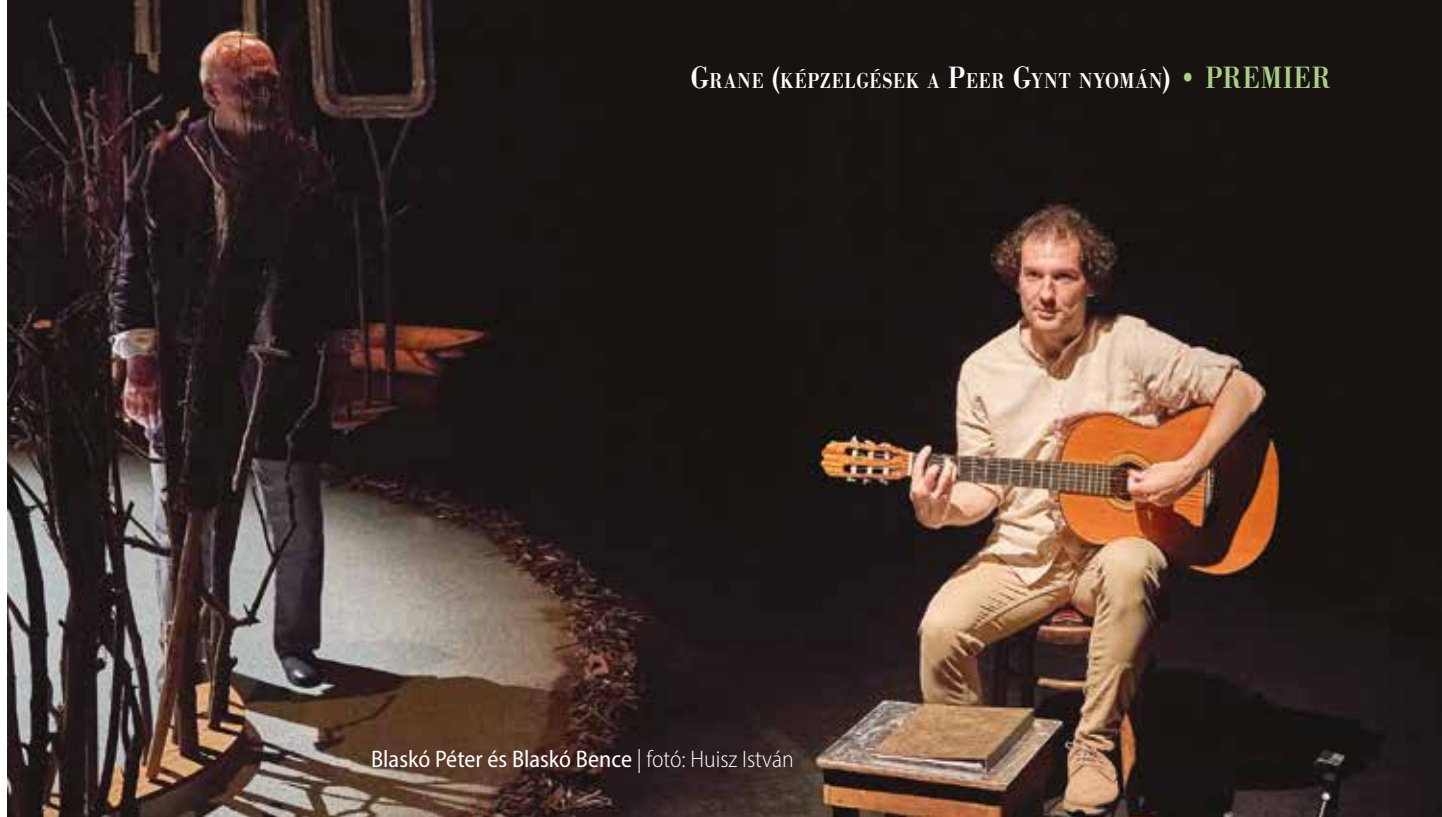


fotó: Sebestyén László

resen kell játszani ahhoz, hogy éljen, fejlődjön. Hányattatott sorsú előadásunkról édesapám mesélt Vidnyánszky Attilának, aki átértette a helyzetünket, és befogadta a darabot.

Hogyan dolgozott együtt az édesapjával és a testvérel? Közösen gondolkodtak, vagy elfogadták, hogy ön a rendező, és megtették, amit kért?

– Bence először dolgozott színházban. Én tudtam, hogy mit szeretnék, hogyan akarom felépíteni a darabot, volt egy erős vízióm. Cseh Dávid dramaturgnak nagy része van a végleges szöveg kialakításában, ahogy édesapámnak is. Peer Gynt szemszögéből látjuk az eseményeket. A mi előadásunk különlegessége, hogy nem egy fiatal Peer Gynt indul el és vándorol egy életen át, amíg megöregszik, hanem egy idős ember tekint vissza a múltjára. A sorsdöntő eseményeket emeltük ki, amikor elbizonytalanodott, meghátrált, olyan helyzeteket emeltünk ki, amelyekben megmérettetett, döntéseket kellett hoznia. A darab alapmotívuma az önmagunkkal és környezetünkkel szembeni folyamatos bizonyítás. Mit jelent az „önmaga lenni” filozófiája? Ennek keresése a fő mondanivalója a darabunknak. Az emberi élet alapvetése, hogy legyünk bátrak, akarjunk kiválni az átlagosból, kitűnni a tömegből. Küzdelmekről, az élet magaslatairól és mélységeiről szól az előadásunk. Természetesen fontosak Peer Gynt kapcsolatai és találkozásai a nőkkel – édesanyjával és a szerelmeivel. Az idős ember az erdő közepén



Blaskó Péter és Blaskó Bence | fotó: Huisz István

él, ott az otthona. A díszlet elemeit Peer Gynt állítja be a helyszíneknek – domb, tisztás, szülői ház – megfelelően. Szilágyi Ágota nagyszerűen jeleníti meg az összes nőt, sőt a Gomböntőt és Dovre apót is, színházi szakszóval: fregoli szerepben van, folyamatos átváltozásban.

Miért lett az előadás címe *Grane*?

– Mert ez nem az eredeti mű. A mi előadásunkban Peer Gynt utazása intimebb, zártabb, elmélyültebb. *Grane* egy ló, neve többször is elhangzik Ibsen darabjában: „Gyí, *Grane* lovam, fel a hegyre!” Egy elképzelt állat, amellyel száguldoznak. Valójában a macskájukat fogták be az édesanyjával, miközben történeteket meséltek egymásnak. Mesékbe menekültek az élet megpróbáltatásai elől.

Az esseni Folkwang Hochschule elvégzése előtt klasszikus balettművészetet tanult a Balettintézetben, mai nevén Magyar Táncművészeti Egyetemen, ahol jelenleg egyetemi adjunktus, a Koreográfus Tanszéken táncpedagógusokat tanít. Mikor kezdett el rendezni?

– A rendezés gyerekkorom óta érdekel. A Miskolci Nemzeti Színházban nőtem fel, ott láttam Csiszár Imre nagy volumenű rendezéseit. Kezdetben kisebb koreográfiákat készítettem. Nyolc éve kezdtem el mozgásszínházi előadásokat rendezni. A *Grane* esetében történt meg először, hogy nem a mozgás indította el a vágyamat, hogy színpadra vigyem a darabot, hanem a szöveg.

Miért hozta létre négy évvel ezelőtt az Attitűd Alapítványt?

– Elsősorban az öcsém, Bence miatt, hogy autizmussal vagy Asperger-szindrómával élő fiatal embereket támogassak, akik képző- vagy fotóművészettel foglalkoznak. Nekik próbálok olyan utakat találni, ahol a művészetük szélesebb nyilvánosság elé kerülhet. Jelenleg hat patronáltunk van, akik a maguk ütemében készítik az alkotásaikat. A művészet – így egy színházi előadás is, mint a *Grane* – mindenkinek segít élni.

OZSDA ERIKA

MESTERMUNKA

„Blaskó nemcsak a szavak által, de egész testével, mozdulatainak hol súlyával, hol könnyedségével jeleníti meg Peer kusza életének mozzanatait. Nők, kalandok, csalás és tréfa, hazugság és megbánás... Ki volt Peer? Hol van és hol volt Peer? Gomböntő miért vádolja önmaga iránti hűtlenséggel? Van-e idő megtalálni önmagát? Milyen volt a manószág, az élet...? Ahogy a hangokra figyel, ahogy meglepett és boldog *Solvejg* feltűnésekor vagy ahogy eltaszítja a futó szerelem árát számonkérőt, ahogy új utakra indul, hajóra száll, viharba kerül, egy monstre előadást varázsol elénk, sok szereplővel, impozáns díszletek között, pedig csak egymaga van a különböző találkozásokat megjelenítő partnerével. A színház csodáját látjuk, pontosabban lényegét, pusztán a gesztus, a hang, az átélés embert, életet, történetet teremtő erejét, a képzeletünket felgyújtó varázslatot. Blaskó hangszínei, melyek mintha Ibsen ihletett, költői állapotából fakadnának, már-már a zeneiség hatását keltik...”

Szakonyi Károly kritikája, kultura.hu

PREMIER • A HELYSÉG KALAPÁCSA

Petőfi Sándor:

A helység kalapácsa

Játsszák: SZABÓ IMRE, GÁL NATÁLIA, CSÉKE ADRIENN, MÓNUS DÓRA, SÓTÉR ISTVÁN, SZILVÁSI SZILÁRD, JAKAB TAMÁS e. h., FERENCI ATTILA, FORNOSI D. JÚLIA / POLYÁK ANITA e. h., IFJ. VIDNYÁNSZKY ATTILA m. v. / SÉRA DÁNIEL e. h., OROSZ IBOLYA, OROSZ MELINDA, VASS MAGDOLNA

rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

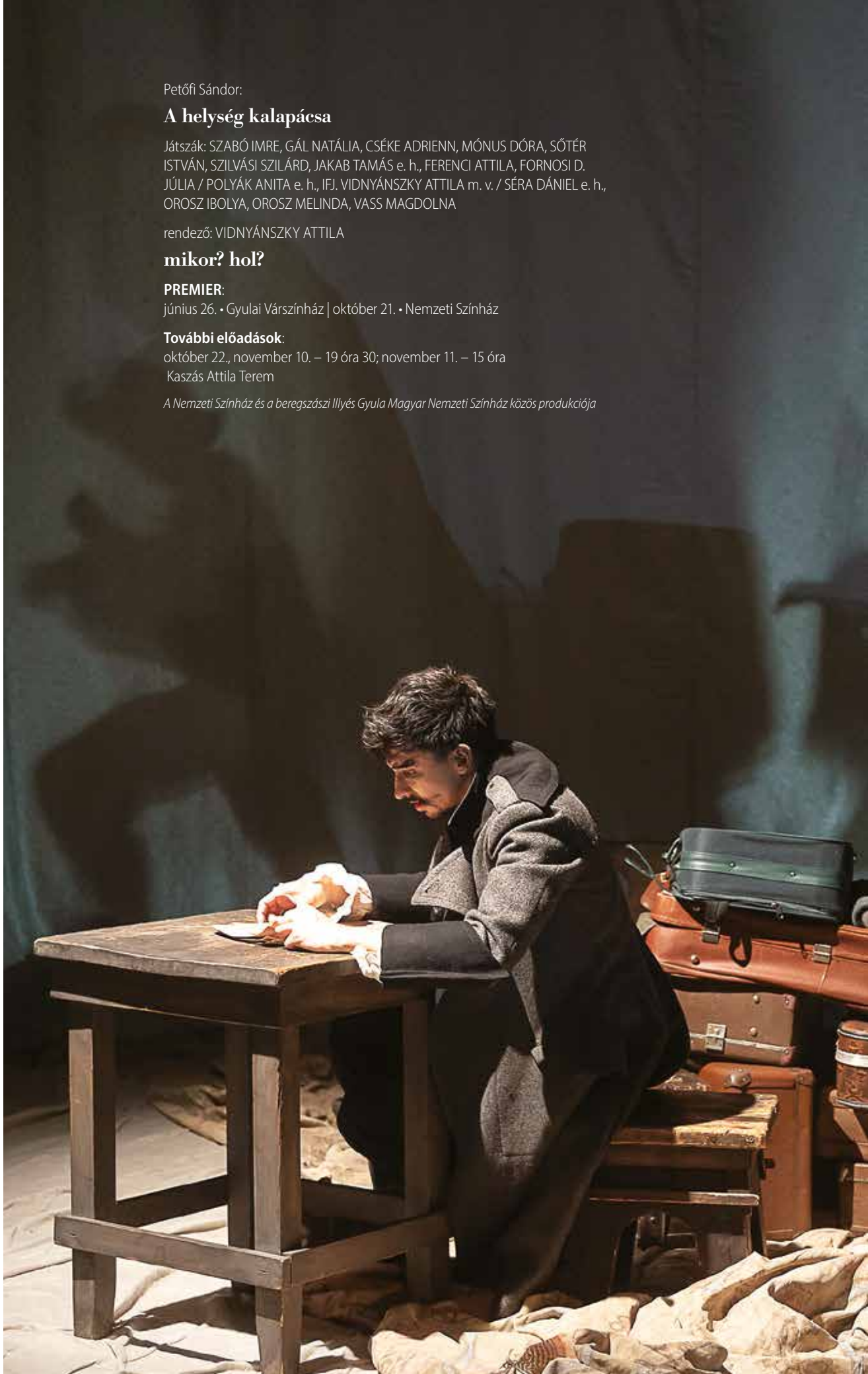
PREMIER:

június 26. • Gyulai Várszínház | október 21. • Nemzeti Színház

További előadások:

október 22., november 10. – 19 óra 30; november 11. – 15 óra
Kaszás Attila Terem

A Nemzeti Színház és a beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház közös produkciója





PETŐFI SÁNDOR

(Kiskőrös, 1822. december 31. vagy 1823. január 1. – Segesvár, Fehéregyháza, 1849. július 31.)

Volt vándorszínész, statisza a Nemzetiben, Shakespeare-fordító, de mindenekfelett: költő. Először 1842 májusában publikált, akkor még Petrovics Sándorként, de novemberben a *Hazában* című versét már Petőfiként jegyzi. A kor nagyhatalmú írói, Bajza József és Vörösmarty Mihály támogatják. 1844-ben Debrecenből télvíz idején Pestre megy, és a Pesti Divatlapnál lesz segédszerkesztő. A *János vitéz* szerzője, a *Toldi* írójának, Arany Jánosnak a barátja. Megszámlálhatatlan verssláger írt: *Arany Lacinak, Anyám tyúkja, Füstbe ment terv, Szeptember végén, A Tisza, Egy gondolat bánt engemet...* 1847-ben vette feleségül Szendrey Júliát. A márciusi ifjak egyik vezére. Forradalmár. A *Nemzeti dal* költője (amit március 15-én *nem* szavalt el a Nemzeti Múzeum lépcsőjén). Később megbukott mint képviselőjelölt. 1849 januárjában csatlakozott Bem József erdélyi seregéhez. A segesvári csatában vesztette életét. Tömegsírba temették.

| a kép: Orlai Petrics Soma Petőfi-portréja

**Oh Hamlet! mi volt ijedésed,
Mikoron megláttad atyád lelkét,
Ahhoz képest, amint megijedt
A helybeli lágyszívű kántor
feleségének látásán?**

Eposzi fricska

Petőfi Sándor és A helység kalapácsa

A helység kalapácsa Petőfi Sándor első könyve, 1844 októberében jelent meg. A *Versék* című, amely a költőnek igazi hírnevet szerzett, csak pár héttel utána, és ezekben a hónapokban fog hozzá a *János vitéz* írásához, amely a legnagyobbak és a legnépszerűbbek közé emeli majd. A tiszteletdíjként 40 pengő forint járt, amit a költő azonnal elküldött szorult anyagi helyzetben lévő szüleinek.

A Petőfi által hőskölteménynek nevezett mű nem aratott sikert. A pozsonyi Hírnök kritikusa szerint a hölgyközönséget megbotránkoztató és elégetendő, a kor mértékadó lapja, a Honderú azt írta: „...ahelyett, hogy leereszkednék a költő a néphez, melynek nyelvén szól, lealjasul a pórhoz...” Petőfi *A természet vadvirága* versével vágott vissza a támadásokra a Pesti Divatlap karácsonyi számában: „Mit ugattok, mit haraptok / Engemet, hitvány ebek! / Torkotokba, hogy megfúltok, / Oly kemény koncot vetek.” Egy évre rá pedig – a szabályokat számon kérő kritikusok szűklátókörűségére utalva – így írt: „S mi a szabály? semmi más, mint a sánta közepszerűség mankója.”

Mi lehetett az elutasítás, az értetlenség hátterében?

Talán az, hogy ez a hősköltemény az eposz műfajparódiája akart lenni – egyesek szerint egyenesen (a Petőfi által egyébként irodalmi apjaként tisztelt) Vörösmarty Mihály volt a céltábla, vagyis a „nemzeti eposz”, a *Zalán futása* szerzője. A korszak dagályos és cikornyás költészeti divatját és a nemzetieskedést is gúnyolta, és témája, nyelve „alantas” volt. Mindez a Pesti Divatlapnál még éppen csak segédszerkesztővé előlépett ifjútól pimasz gesztusnak tűnhetett a kortársak szemében. De arról is vannak források, hogy a soproni és pápai diákok több ízben szavalták a mű részleteit – nekik „bejött” a tekintélyeknek és a fennkölt stílusnak szánt fricska.

Nemsokára aztán a mű humorára, iróniájára, a szellemes szószaporítások groteszk képeire és a parádés hexameterek álpatetikus hangvételére egyre inkább vevő lett a közönség. Már a szereplők megnevezése is mosolyt csal az olvasó arcára: szemérmetes Erzsók ötvenöt éves bájaival, akinek kegyeiért Fejenagy, a kovács, vagy mint őt a dús képzeletű nép költőileg elnevezé: a helység kalapácsa, valamint Harangláb, a fondor lelkületű egyházi öltre is mennek, hogy a falusi szerelmi háromszög-történetnek csak a főszereplőit említsük.

A helység kalapácsa a Nemzeti Színház és a beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház (hivatalos nevén a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház) közös előadása, Petőfi Sándor születésének 200. évfordulóját ünneplő emlékvéseménye.



Hazagondolnak

Ki mit tenne a bőröndbe? Petőfi fergeteges eposzparódiája – tragikus felhangokkal

Egy kötelező olvasmány – másképpen. A helység kalapácsának figuráit egy utazó társulat színészei játsszák, akiknek alakításai a színen megjelenő Petőfi fejéből pattannak elő. Tobzódó költői humor és a jelen tragikuma. Élet és irodalom – színházba sűrítve. A beregszászi színház és a Nemzeti közös előadása a Petőfi-emlékév tiszteletére.

Különös körülmények között született meg Petőfi Sándor elbeszélő költeményéből *A helység kalapácsa* című előadás. Február 24-én a beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház társulata éppen Tiszaújvárosra tartott, amikor értesültek róla, hogy Oroszország megtámadta Ukrajnát, kihírdették a hadiállapotot. A társulatot a Nemzeti Színház vette a szárnyai alá. Segítettek elhelyezkedni, szállást keresni a művészeknek, előadásaik meghívásával Magyarországon és a külföldi területeken próbálnak mindent megtenni azért, hogy fent tudjanak maradni.

– Már korábban beszéltünk róla Vidnyánszky Attilával – aki amellett, hogy a Nemzeti Színház igazgatója, a beregszászi színház alapítója és máig főrendezője –, hogy a Petőfi-emlékévhöz kapcsolódóan színpadra viszünk egy előadást, amelyre a 2022/23-as évad őszén került volna sor, de a háború teljes mértékben megváltoztatta az eredeti elképzelést – meséli a beregszászi színház igazgatónője, Sin Edina. – Miután február

végén a társulat nagy része Magyarországon ragadt, Vidnyánszky Attila megtette azt a nemes gesztust, hogy előre vette a darab rendezését, és márciusban nekiláttunk a próbáknak, a bemutatóra pedig már májusban sor került.

Vidnyánszky Attila néha évekre elrejt egy-egy darabot, történetet, és határozott elképzeléssel áll a színészek elé. Ez esetben viszont gyors döntést kellett hozni. *A helység kalapácsa* a rendező és a színészek közös munkája.

– Attilával mindig felszabadultan dolgozunk együtt. Régóta ismerjük egymást, a társulatunk olyan, mint egy nagy család – idézi fel a próbákat Szabó Imre, aki igazi vígjátéki alakot formáz, a kocsmárosnőért epedő Fejenagyot, a helyi kovácsot. – Nagyon szeretem a szerepet, úgy érzem, rám lett kitalálva. Remek kollégáim vannak, akikkel egymást segítve építkezünk. Csodálatos előadás született, amiben én is és a többiek is jól érzik magukat.

Minden színész szeret különböző karaktereket kipróbálni a színpadon. Gál Natália ezért is halás, hogy megkapta Erzsók asszony, a szemérmes és iszákos kocsmatulajdonos szerepét. Vidnyánszky Attilát a mentorának tekintik, ezért minden alkalmat megragad, hogy vele dolgozhasson.

– Egy színésznőnek egy vígjátékban „meghódítható” hölgyet alakítani igazi jutalomjáték, tele van megannyi lehetőséggel, és ez nagy öröm! Nagyon tetszik, hogy ennyire színes szerep – fogalmaz a színésznő.

A stílusparódia minden jegye fellelhető a színdarabban, éppen ezért nagyon szórakoztató. Szemérmes Erzsók és annak „ötvenöt éves bájai” körül forog Petőfi Sándor falusi „eposza”. Ott legyeskedik a hölgy körül Fejenagy, a kovács, vagyis a „helység kalapácsa”, Harangláb, a fondor lelkületű egyházi, Bagarja, a béke barátja, Vitéz Csepű Palkó, a tiszteletes két pej csikájának Jókendvű abrakolója... A rendező megtartotta Petőfi történetét, humorát és derűjét, játékos és szabad színházat kínálnak a nézőknek, ugyanakkor láthatunk olyan pillanatokat is, amelyek a beregszászi színház harmincéves történetére és a háború szörnyűségeire utalnak.

– *A helység kalapácsa* szövegét néhány Petőfi-verssel egészítettük ki, illetve az *Úti levelek* azon részeivel, amely Kárpátaljával foglalkozik – mondja Vidnyánszky Attila. – Viszont nem tudtam kihagyni azt a gondolatot, hogy az előadás *azért* jött létre, és *azért így* jött létre, mert a társulatnak menekülnie kellett. A mű minden bája és humora mellett ez az előadás a beregszászi társulatról is szól, arról, hogy a színház kapaszkodó, a túlélés eszköze. Nem hangoljuk át Petőfi művét, de abból indul el az előadás, hogy ennek a társulatnak a tagjai a háború miatt most itt ülnek börtöndjeiken, és nem lehetnek otthon. Az utolsó rész előtt néhány érzelmes, felkavaró percig – megint csak az *Úti levelek*be kapaszkodva –, arra emlékezünk, ahonnan eljöttek, eljöttünk. Úgy rendeztem meg a jelenetet, hogy közben hazagondoljunk – és velük élje át ezt az érzést a néző is –, és higgyünk abban, hogy haza is tudunk jutni.

– Az előadás során fotókon megjelenik az az út, amelyet mi, beregszászi színészek bejártunk. Felvillan a színház története és a színészeké, akiket már huszonöt éve ismerek – meséli Gál Natália. – Tinédzserek voltunk, amikor találkoztunk, s ma már családos emberek vagyunk. Fájdalmas látni a képeken a szülőföldünket és a mostani világot.

A darab elején a színészek börtöndökkel a kezükben jelennek meg a színpadon.

– A nézők nyilván tudják, hogy honnan jöttünk, és miért maradtunk itt, Magyarországon. Attila még a próba kezdetén feltette a kérdést: „Emberek, ha el kellene mennetek, mit tennétek a börtöndbe?” Ezen mindenki hosszan elgondolkozott – emlékszik vissza



ÚTI LEVELEK

(részletek)

Beregszász, július 12. 1847.

Ungvárról korán reggel vagy tulajdonkép későn reggel indultam el s délután értem Munkácsra. Míg kocsisom megkapatta lovait, én hirtelen megebédeltem, s siettem ki a statusz-börtönné alakult várat megtekinteni, mely a várostól egy jó negyed órányira fekszik a róna közepén egy magas kerek dombon. A domb oldalán szőlőt természetnek... nem szeretnék borából inni... azt gondolnám, hogy a rabok könnyét iszom. (...) Munkáctól egy jó etetés Beregszász. Közös-séges mezőváros, van benne gót templom, megyeház és magyar kocsmáros, ami nagy vigasztalás (nem a templom, hanem a magyar kocsmáros)...

Szatmár, július 17. 1847.

Badaló mellett, Bereg- és Szatmár-megye közt, jöttem át a Tiszán, a szép Tiszán. Úgy szeretem e folyót, talán azért, mert tetőtől talpig magyar: hazánkban születik és hazánkban hal meg, és éppen az Alföldön vándorol keresztül, az én kedves Alföldemen.



A HELYSÉG KALAPÁCSA

első ének (részlet)

Szeretnek az istenek engem,
Rémítő módra szeretnek:
Megajándékoztanak ők
Oly ritka tüdővel,
Mely a csatavészek
Világrendítő dúlakodását
Illendően elkurjantani képes,
S melyet tőlem minden kántor
írgyel.
És hogy férfi legyen,
Méltó e tüdőhöz,
Lön az égi hatalmak irántami
hajlandóságából
A széles tenyerű Fejenagy,
A helységi kovács,
Vagy mint őt a dús képzeletű nép
Költőileg elnevezé:
A helység kalapácsa. –
Ti, kik erős lélekkel bírván,
Meg nem szeppentek a harci
morajtól,
Halljátok szavamat!
De ti, akiknek szíve
Keményebb dolgoknál
A test alsó részébe hanyatlik,
Oh ti kerüljétek szavamat!

Szabó Imre. – Ha nem dolgoznánk, folyamatosan hazagondolnánk. Azért is akarta Attila minél előbb elkezdni a darabot, mert a munka elvonja az ember figyelmét az otthoni eseményekről, az otthon maradottakról.

A színésznők hazajárhatnak Kárpátaljára, de a férfiak nem, őket nem engednék vissza.

– Én nemrég otthon voltam – meséli Gál Natália. – Magyar vagyok, szeretem Magyarországot, hálás vagyok, hogy itt lehetek, dolgozhatok, de nagy boldogság, mikor hazamehetek, mert az a hazám, ott az otthonom, ott vannak a gyökereim.

A rendezői koncepció szerint Petőfi is meglevenedik a színpadon. A költő a szemünk láttára találja ki és meséli el a történetet: a fejből pattannak ki a hősköltemény sorai, ami azonnal meg is elevenedik a színészek által. A költő szerepét a gyulai bemutaton és néhány előadáson ifj. Vidnyánszky Attila alakította, aki abban az esztendőben született (1993), amikor a beregszászi színház édesapja vezetésével működni kezdett, és amelynek társulatában felnőtt. A költő alakját váltott szereposztásban Séra Dániellel alakítja, aki a beregszászi társulat tagjaként harmadéves színinövendék a Kaposvári Egyetemen.

– Petőfi vezet minket, utat mutat, „szerepet oszt”, szöveget ad a szánkba, és reményt is ad abban a helyzetben, amelybe most sokan kényszerültünk – mondja Séra Dániel, és nem kis elfogódottsággal hozzátesszi: – Ha csak rá gondolok, reszketek, mert egy számomra zseniális ember árnyékába léptem. Hálás vagyok ifj. Vidnyánszky Attilának, mert nagyon segítőkész volt velem. A figurát pedig imádom, mert a kötött forma ellenére is szabadnak érzem magam a színpadon.

Gál Natália a színház mellett sokat dolgozik gyerekekkel, oktat, mentálhigiénés alapítványánál dolgozik. Tapasztalata szerint a mai fiatalok ritkán olvasnak verset, regényeket, de ha egy-egy kötelező olvasmányt megnéznének színházban, talán közelebb kerülne hozzájuk az irodalom. *A helység kalapácsát* a felsősök megértik, őket már megérinti – és szórakoztatja az előadás. A vérbő humorú darab minden korosztály számára élvezetes, és a felnőttek a nevetés mellett a hazagondoló részeket is értik.

A helység kalapácsát első alkalommal május végén a Pécsi Harmadik Színházban láthatta a közönség. Azt követően több helyre is meghívták. Többek között a Gyulai Várszínház évadnyitó előadása lehetett, majd Sátoraljaújhelyen, a Rákóczi Szövetség nagy táborában, a Kárpátaljáról átmentett népzenei tábor közönsége előtt játszhatták.

– Csodálatos érzés volt, hogy több mint ötszáz kárpátaljai néző láthatta az előadást – mondja Sin Edina. – Székelyföldön többször is előadtuk. Augusztusban Ma-

Petőfi zanzája

Mutató tábla, mely azt mutatja, hogy az

I. ÉNEKBEN

fölbred álmából egy fogoly, s szabadulást tervez – azonban az nincs megénekelve: hogy ki légyen ezen szabadulást tervező, álmából fölbredt fogoly? csupán azért, hogy később a meglepetés annál meglepőbb legyen. – A

II: ÉNEKBEN

már több foglaltatik: kié a helység leglátogatottabb kocsmája? mily ékes e kocsmá birtokosnéja? miben sántikál a kántor? ki buzdítja merényének végbevételére? sat. – A

III. ÉNEKBEN

megszabadul a fogoly, s börtönéből a kocsmába megy; s amily szörnyű dolgokat lát: oly szörnyű dolgokat cselekszik. Itt már az is orrára köttetik a nyájas olvasónak, hogy a fogoly nem más, mint a költemény hőse. – A

IV. ÉNEKBEN

a szörnyű dolgok véget érnek, s a költemény hőse szörnyű véget ér.”

(A helység kalapácsának végén maga Petőfi foglalta össze a történetet eképpen.)



rosvásárhelyen, a Vásárhelyi Forгатagon négyszáz néző váltott jegyet *A helység kalapácsára*.

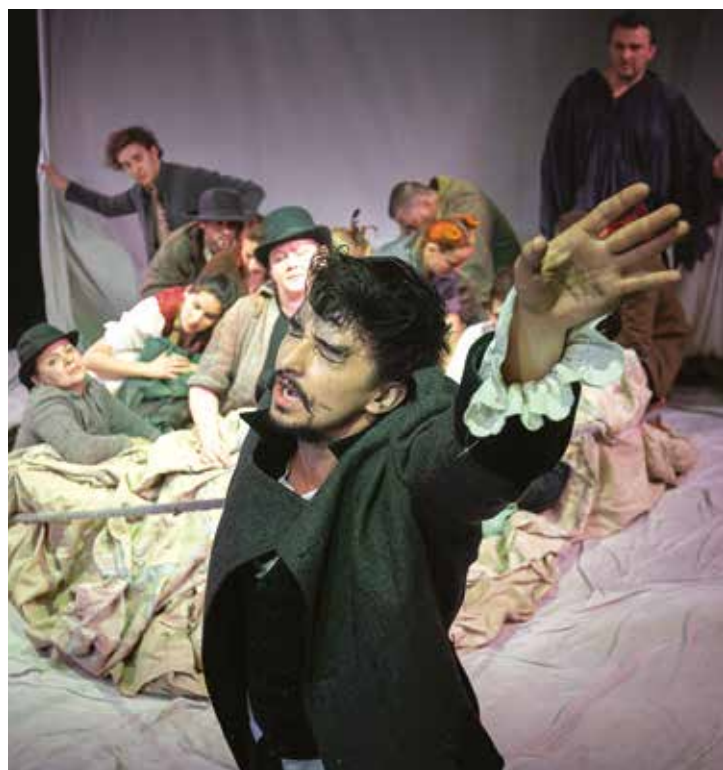
A darabban – amelyben a Borfolk és a Buda Folk Band muzsikája hallható – Petőfi Sándor születésének kétszázadik évfordulóját szeretnék méltóképpen megünnepelni, és köré nagyszabású Kárpát-medencei turnét szervezni.

– Hálásak vagyunk azoknak, akik Magyarországon és a határon túl megértve a helyzet bonyolultságát és tragikusságát, segítenek azzal, hogy meghívják a beregszászi társulat előadásait – mondja Vidnyánszky Attila. – Sok szép meghíváson vagyunk túl, az ősz is tele van már, ezért a társulat nevében köszönetet mondok mindenkinek.

A háború alatt a beregszászi színház társulata nem lépül – ahogy a körülmények hatására várható lenne –, hanem éppen ellenkezőleg, több kárpátaljai születésű, kaposvári színinövendékkel bővül. Ilyen szereplő Séra Dániel mellett a Harangláb alakító Jakab Tamás is. Dacolva a helyzettel, bizonyítván: a társulatnak van jövője.

OZSDA ÉRIKA

| fotó: Eöri Szabó Zsolt



A detailed illustration of a cluttered floor, possibly a workshop or a storage room. In the upper center, a person's legs and feet are visible, wearing a long skirt and boots, holding a broom. To the left, a dog sits on the floor. In the upper right, a large wooden barrel is visible. The floor is covered with various objects: a horse's head, a lantern, a pipe, a book, a bottle, a fork, a snake, and a portrait of a man. The scene is filled with numerous small, scattered items, creating a sense of chaos and disarray. The illustration is signed 'O. ROSZ' in the bottom right corner.

Orosz István plakátja a Nemzeti Színház 2014-es előadásához készült.

„Gyönyörű álom, shakespeare-i álom: vállalni színész- és poétasorsot. E színész-poéta életút álom, törékeny illúzió, rövidéletű remény, hamar véget érő káprázat: Petőfi nem képes meghódítani a színpadot és józanító, kemény kudarcok a színészelettől hamar búcsúzni kényszerítik.

SZIGETHY GÁBOR

Petőfi Sándor, a színész

Kezében vándorbottal, kopott ruhája zsebében köteg verssel Debrecenből Pestre indult Petőfi 1844 hideg februárjában. Rosszkedvű téltől s többször próbált vándorszínészkedéstől búcsúzó poéta ballag a sáros úton Pest felé, lelkes ifjú költő, aki leszámolt élete nagy tévedésével: színpadi álmaival. Majd ősszel, októberben még egy utolsó föllépés Pesten, már inkább játék, barátok s önmaga tréfálkozó megkövetése, mintsem a színpad meghódítására tett kísérlet, s véget ér Petőfi Sándor magyar költő színészelete.

Miről mondott le Petőfi Sándor, amikor végleg otthagyta a színpadot? Választott csupán, és a máshol távlatosabb, csillogóbb jövőhöz kötötte sorsát, amikor utoljára lépett ki a színház kapuján mint színész?

*

„Művész és költő! barátom, mint bevülök...” – írta lelkesen barátjának, Szeberényi Lajosnak 1842. november 2-án. Gyönyörű álom, shakespeare-i álom: vállalni színész- és poétasorsot. E színész-poéta életút álom, törékeny illúzió, rövidéletű remény, hamar véget érő káprázat: Petőfi nem képes meghódítani a színpadot és józanító, kemény kudarcok a színészelettől hamar búcsúzni kényszerítik.

Tehetségtelen színész volt – állították számosan a Petőfi élettörténetében búvárkodó irodalomtudósok közül. A színész Petőfi életének és talentumának alapos ismerője, Fekete Sándor fogalmazta meg az eldöntendő kérdést: tisztázni kell, vajon tehetséges színész volt-e a költő, mert ha valóban tehetségtelen volt, „akkor a költemények semmit nem veszítenek ugyan értékükből, de a költő tudatában álom és való kirívó disszonanciáját, az önismerethiány egészen kínosan magas fokát kell megállapítanunk”. Fekete Sándor szerint Petőfi nem lehetett tehetségtelen színész, s bár színészi tehetsége nem mérhető költői nagyságához, azokban az évtizedekben színészként is megállhatta volna helyét. Újabb kérdés: ha tehetséges színész volt, miért szakadt el a színházról Petőfi, a színpadnak miért fordított hátat?

Petőfi nem volt tehetségtelen színész, ha képességeit tekintjük, s bár színpadi magatartása, modora, testalkata, hangja fátyolozottsága alatta maradt a korszak megkövetelte színészideálnak, ezt ellensúlyozták (pontosabban: ellensúlyozhatták volna) színészeti elvei, újszerű játéktípusa. Realista emberábrázolásra törekvő, a színpadon természetes viselkedése azonban legfeljebb a Jókai vezette kecskeméti joghallgatóknak tetszhetett e kulisszahasogatáshoz szokott és szoktatott időben.

A színészi tehetség minőségét gyakorta félreértik.

Papírral, ceruzával a kezében a költő lehet tehetséges, bárha költeményeit íróasztal fiókja rejtja a külvilág, az értetlen jelenkor kíváncsiságától. Remekmű festmény, szobor, irodalmi alkotás túléli életében meg nem értett, nem becsült alkotóját, ám a színész után semmi nem marad: életműve nem szakítható el a létrehívó történelmi pillanattól. A színészi tehetség *jelen idejű* tehetség.



Orlai Pertrich Soma képe Petőfiről, 1844

(Törőcsik Mari, a Nemzeti Színház Nagy-Kossuth-díjas művésznének vallomása 1994. február 4-én: „*Én Ferenc József alatt is színésznő lettem volna, Horthy Miklós alatt is. A színész abban a történelmi korban színész, amikor él. Én a színészetem miatt vagyok ezen a pályán, és nem másért.*”)

Nem a *korkegyenc* színészek tehetségesek, a pillanat talmi érdekeit és lehetőségeit meglovagló, ferdült vagy fejletlen közízlést kiszolgáló, sikerkovács ripacsok. De aki megriad a színház naponta felizzó, sűrű légkörétől, aki visszariad szerepért verekedéstől, önpusztító napi *hajszától*, szellemi-érzelmi (olykor mocskos) közelharcoktól, akit idő előtt rokkantanak meg erőszakos pénzemberek, öntelt politikusok, tehetségtelen igazgatók silány követelései – az nem tehetséges színész. A tehetséges színésznek nem csupán elképzelései, álmai vannak színházról, színészetről, szerepről (párosulva mesterségbeli adottságokkal, tudással), de korának színházi gyakorlatában képes elképzeléseit, művészi álmait megvalósítani. El nem játszott szerepek nem igazolnak színészi tehetséget még akkor sem, ha a színészt becsületessége vagy bölcs tisztánlátása szorítja le korának színpadáról.

Később jeles íróink közül a reformkorban sokan próbáltak kamasz fejfel színésznek állni. *Delektáns aktor*, örömszínész volt Katona József, Bölöni Farkas Sándor, színész akart lenni Arany János, színészkedett Kisfaludy Károly, Csokonai Vitéz Mihály vissza-visszatérő álma a színház. S mind korán odahagyták a színészkedést, riadtan vagy elkeseredetten, de menekültek a színpadról, a színházról, a vándorélet kínálta bizonytalanságból.

„A színészelet bizonytalanságaival szemben nem a költőlet remélt biztonsága a vezérlő csillag, csupán a jószerencséében bizakodás

Mondhatnánk: tehetségtelen színész volt valamennyi.

Ám e korban színésszé lenni, s főként vándorszínésszé: ehhez elsősorban színpadképes ruhatár szükségeltetett, valamelyik vándortársulat direktorának ismeretsége, alkalom, véletlen, bátorság, kalandvágy, vállalkozó kedv, s csak legutolsó sorban színészi tehetség, amelyet jószerivel maguk a direktorok sem tudtak megítélni, s amelynek mércéje majd mindig az alkalmoszerű siker volt.

Furcsa foglalkozás a színészet e korban. Faluhelyt főként szórakoztató iparosmunka, legfőljebb a magyar nyelven szólás értékes egyértelműen a színésztruppok előadásában. A színjáték ez idő tájt egyéni teljesítményekre épül, a színdaraboknak nem gondolatvilága, életteliége elevenedik meg a színpadon, csupán a szerepei. S a szerepeket a korízlésnek megfelelően szükséges *bősleg* megjeleníteni, hogy az aktorok játéka különködésnek ne hasson.

Petőfi kezdő színész korában *különc* a színpadon: egyéni játéktípusa elüt s különbözik mindattól, amit közönség és színésztársak a színpadra lépő színésztől várnak. Társai érzik az *egyéniiség* jelenlétét, ezért kap Petőfi újra és újra kisebb-nagyobb szerepeket, de érzik idegenségét is, amely Petőfit – „*(jelenleg) Petrovics Sándor tanuló, (hajdan) Római színész, (jövőben) Sió színész és lírátor*” – tőlük elválasztja. Petőfi roppant tehetségű ember, de a kor ízlése szerint nem tehetséges színész: tüskés egyéniség, a simulékonyság nem kenyerre, képtelen elfogadni a korízlés kínálta talmi csillogású, nagyhangon ágáló „faluzó-színészi” játéktípust, ám művészi ereje kevés mindennek megváltoztatásához. Így lesz mint színész: *különc*.

Hajlamos az akaratos feltűnéskeltésre magánéletében is. 1844 nyarán szándékolta csiricsaré magyaros öltözetben jönni Pest utcáin, megkéri egy gazdag bankár leányának kezét, fogadásból talicskán közlekedik a Váci utcában... Tudatosodó, éretté váló egyénisége idő múltán majd kiveti magából e különködő, felszínes csillogásba menekülést, álarc mögé rejtőző feltűnni akarást. Már nem színész: költő.

*

Petőfi Sándor 1833–1835 között kisdíakként látott először színházat. A kor legszínvonalasabb színháza, a pesti német társulat előadásai jelentették számára a csodával történő ismerkedést.

Életében az első nagyvárosélmény Pest, számára a színház egy addig ismeretlen, különleges világ, s mert Petőfi idegennek érezte magát a piarista gimnázium százkilencvenhat tanulója között, jelentéktelen hátul kullogónak, könnyen elbűvölte keserű és magányos szívét a színház varázslatos tarkasága. E titokzatos világ a hétköznappal szembe fordító igazi élet, a teljesség, amely magába sűríti a lázas kamaszálomokban érlelődő dacokat, szabadságáhitatokat, szürke hétköznapiságból menekítő, magasba röpítő reményeket.

S amikor később, Aszódon az odavetődő trupp *Lúdas Matyi* vagy *Rómeó és Júlia* előadásait bámulta, a színházhoz csábos pesti emlékei vonzzák.

Úti jegyzetek című írásában, 1845-ben minderről így vallott: „Aszód –! –! Csak egyszer kellene ezt a szót tőlem hallanod, s azonnal kitálatálnád, hogy én itt három esztendeig tanultam... akarom mondani: jártam iskolába. S mily eseménydús három esztendő! 1. Itt kezdtem verseket csinálni – 2. Itt voltam először szerelmes – 3. Itt akartam először színésszé lenni –”

Emlékezetében egymást erősíti e három esemény. Verseket csinálni: ez a kezdődő hivatástudat felszabadulása. Először szerelmes: ez az érzelmi felszabadulás. Színész akar lenni: ez felszabadult elindulás a teljesebb élet felé.

Hogy mindezt egyszerre akarja: ez jellemző Petőfire. Hisz bármelyik kamasz gyerek, ha falujába cirkuszosok vagy mutatványosok érkeznek, megigézve bámulja a másfajta világ furcsa küldötteinek vándorlástitkú életét, a sátorverést, plakátragasztást, falu utcáját betöltő, nagyhangú hírverést. Egyikük-másikuk megszökik otthonról, a komédiások közé áll: örökre komédiás, artista, vándorszínész lesz vagy tépetten, bűnbánó fiúként, pár hónap vagy év múltán visszatér a szülői házba, apja mesterségét folytatva pergeti élte napjait, és csak öregkorában emlékezik hangosan, könnyesen ifjúkora kalandos óráira. Mint a színészéletből kiábrándultan hamar menekülő Arany János *Bolond Istók* című költeményében.

Petőfi Sándort Aszódon nem a váratlan pillanat izgalmá vonzotta a színházhoz, nem a különleges csábítja. Verseket ír, szerelmes és színész akar lenni: csodákkal teljes életet remél magának.

Boldog volt a Pesti Magyar Színházban mint *Laternen bub* (lámpahordó fiú), statisza és színpadi minden: az egyhangú, napirend fegyelmezte diákminden napokkal szemben e lát-szatra megalázó foglalkozást épp a teljes élet felé hidat teremtő lehetőségnek érzi.

Színházi pályafutásának első állomása igencsak kurta idő: 1839 tavaszán, talán március 10-től talán május 7-ig szorgoskodik a Pesti Magyar Színházban. Az adatok itteni életéről

bizonytalanok. Ám az élmények, amelyeket e pár hét alatt szerzett, emberformálóak voltak, s nem csupán mint színházi tapasztalatok voltak jelentősek. Petőfi e két hónapban legnevesebb színészeinkkel került kapcsolatba, közelről láthatta őket, hallhatta és hallgathatta beszélgetéseiket, figyelhette életüket, tanulhatta színészi technikájukat, stílusukat, elleshette szakmai fortélyait. A színház Pest-Budán már nem vándorszínészek ügyes-üres kóklerkedése: a harmincas évek vége felé a pesti polgárok mindennapjainak megszokott tartozéka, a társadalmi élet színtere, találkozó- és társalkodóhely. Az évtizede még lenézett komédiás Pesten már körülrajongott művész. Petőfi 1839 tavaszán teljes pompájában élvezhette és csodálhatta a színház zsongító tarkaságát, s közben keserű-boldog tapasztalások árán ismerkedett az élettel.

Mert a „csodák” hétköznapi közelségben – amikor vacsoráznak, veszekednek, filléres gondokon civódnak, hiányos öltözékben jönnek-mennek homályos folyosókon, utcán- és színpadon-delnők az öltözőben egymásról lerángatják a ruhát és félig pucéran, sivalkodva tépik egymás haját – riasztóak is. Egy tágra meredt szemű kamasz számára egészen biztosan. Orlai Petrich Soma emlékiratában gyakorta utal arra, hogy barátja olykor meglepetten szemlélte színésztársait: „*Petőfi elfogulva és tisztelettel közeledett Thália papjaihoz, de kiábrándulva tért vissza, midőn a színpad bősét a magánélet pongyolaságában alkalmá volt megismerni...*”

A színházban tébláboló fiatalembert vonzza és taszítja ez a világ. 1843. március 14-én elküldi versét, és így ír Bajza Józsefnek: „*Nem tudom, mit ér az »első szerep« című; de örülnék, ha méltó volna a megjelenésre; mert első föléptemre emlékeztet.*” S rögtön ezt követően a *Lear király*-ban megkapott jutalomjátékáról, az ármánykodó színésztársai ellenére megszerzett Bolond szerepéről ír, s indulatosan az isteni művészet ördögi papjairól panaszkodik.

A lelkes kamaszálom – *Művész és költő* – egysége, az és lassan átalakul: *vagy-vagy*.

„*Ozónára jövök, itt színészek degálnak, velök megharátkozom, s – színésszé leszek... Három hónapig színészkedtem, társaságunk tönkre jutott, s én »annyi balszerencse közt, oly sok viszály után, megfogya bár, de törve nem« elbúcsúztam a színészettől Mohácson (de ha Isten segít, nem örökre)...*” (1842. július 7.)

„*Tehát miután minden tervem az ottmaradhatás ügyében dugába dőlt, s fájdalom- és örömteli szívvel értem Fejérvárra, hogy Szabó József igazgató (derék) társulatába felvételtem. És azóta színész vagyok, s noha igen parányi lény még a színpadon, de reményem, egykor nem leszek utolsó.*” (1843. március 5.)

„*Ami pedig engem illet barrrátom!! ami engem illet: lelépek a színészi pályáról (de bizonyosan mindazáltal nem tudom örökre-e vagy sem?) lemondok tehát a színi pályáról, s tudod, mi leszek? vagy is mi vagyok már úgyszólván? hát izé: a Regelő segédszerkesztője, a jövő félévtől kezdve Vábot Imre mellett.*” (1844. április 15.)

A színészet bizonytalanságaival szemben nem a költőlet remélt biztonsága a vezérlő csillag, csupán a jószerecsében bizakodás: a színház még mindig mindennél fontosabb, és reménytelenül nehéz a színpadtól végleg elszakadnia.

Petőfi kecskeméti színészkorából fennmaradt egy többszólamú emlék. A valószínű esemény: 1843. február 8-án a társulat a *Griseldis* című szomorújátékot adta, Petőfi kis szerepet játszott, statisztált, és mert nem jutott számára kard a harmadik felvonásban, furkósbotot tett kardkötőjébe. Ezt valamelyik színésztára észrevette, nevetni kezdett, nevetése okát megígta színpadi szomszédjának, most már ketten nevettek, terjedt a sugdosás, a nevetés, eljutott a főszerepet játszó Dézsiig, s majdhogynem a kordinát kellett leereszteni, elfedni a nézők elől a színpadi vigasságot. Szuper Károly *Színészeti naplójából* ismerjük a történetet, Jókai Mór *Életemből* című emlékiratából, s a legkésőbbi emlékezőtől, akinek L. B. monogrammal 1897-ben jelent meg írása a Kecskeméti Lapokban. A részletek eltérőek, egymásnak ellentmondóak. Jókai szerint a költő így állt bosszút a megaláztatásért, hogy tehetségét jelentéktelen szerepekben kellett fecsérelnie. Szuper inkább színpadi fontoskodásnak, feltűnni akarásnak látta Petőfi ragaszkodását a kardhoz. L. B. arra emlékezik, hogy Petőfinek kedvét szegték a nyúlfarknyi szerepek, s ezért mókázott a színpadon társai s a maga kedvtelésére. Fekete Sándor egybeveti, értelmezi az emlékszilánkokat: „*ha a történet magja egyáltalán igaz, a feltörekvő kezdő színész buzgalmanak megindító jelképe, s nem a sértett zseni tréfája és bosszúja*”.

Béklyó Petőfi Sándor egyéniségén az egyívű magyarázat. Petőfi Sándor – itt és most: *Borostyán vándorszínész* – 1843 februárjában nem kedvelte az apró szerepeket. Talán bántotta, hogy szobatársának – akivel amúgy is összezőrdült, mert nagyobb jutalékot kapott az osztalékból – valódi kard jutott. Legenda: érzékeny szálak fűzték De Cau Mimi kisasszonyhoz, és nagyon szégyellte előtte a másodrendűségét kiemelő hiányos színpadi öltözékét. Lehet, hogy megivott néhány pohár bort előadás előtt ebéd helyett, s kötőzködött, mert rosszkedve volt, és fázott derékig erő, foszlott köpenyében. Eszébe juthatott a '39 tavaszán Pesten eltöltött idő, amikor a színházban akadt számára kard, bár a sorban ott leghátul állt, de a színpadon, az igazi színpadon a kardkötőhöz kard tartozik.

Nem a talánok megfejtése fontos, hisz jószereivel megfejtethetnek. Petőfi szenvedélyes ragaszkodása a színpad igazságához, ez meglepő olyan korban, amikor a színészek elsősorban egyéniségük és *bősleg* játékok tiszteltét kívánták, s azt sem csupán a színházban, inkább a közéletben s ingyen vacsorát kínáló asztaloknál.

Nem a kardkötőbe dugott furkósbot a neveltség: színpadra léptek silányabb kellékekkel, hiányosabb öltözékekben is faluzó aktorok. Színésztársai számára Petőfi igyekezete komi-

kus: a színpad célja szent elhivatottsága, különösen, ha foszlott köpenyben, üres gyomorral, rozszant színpadon, vacak darabokban egy kardalos kötelezettségű színész ragaszkodik kardhoz, kardkötőhöz – az igazságához.

*

1844. augusztus 7-én a Nemzeti Színházban bemutatták Shakespeare *Macbeth* tragédiáját. Aznap este vagy valamelyik következő napon született Petőfi Sándor *Egressy Gáborhoz* című költeménye. Elragadtatott baráti levél e mű, tisztelgés a tehetséges színész előtt, a barátság szenvedélyes indulatától hevített vallomás és számadás: a költő színházról, színészetéről érlelt gondolatainak versben összegzése.

A költemény ihlető forrása: Schiller, a *Wallenstein tábor* prologja. Ám Petőfit szelleme és érzelmei szembe fordítják Schiller versbeszédében megfogalmazott gondolataival. Ezt olvassuk Schillernél:

*Ezért a jelent kell kiélnie,
A percet, mely övé, kitölteni,
Kortársait kell meghódítani,
A legjobbak s legméltóbbak szívében
Állítani élő emléket – örök hírt
Magának ő előre így szerez,
Mert aki kora legjobbjainak
Eleget tett, minden időknek élt.*

Ugyanez a gondolat Petőfinél:

*Egészen más a színész végzete.
Lekötve csügg ő egy rövid bilincsen –
Ez a jelen; csak erre számolhat,
Mert a jövőhöz semmi köze nincsen.
Ha a jelennek biztos jövőnyébe
Le nem bocsátá híre horgonyát:
Elmegy nevével az idő hajója.
És menni fog az öröklétén át.*

A gondolat hasonló, de ellenkező irányba tart az indulat. Schillernél megvalósítható a színészi feladat: kitölteni a jelenet, meghódítani a kortársakat. Petőfi a színészlét végzetéről ír, melyhez bilincselve van. Schiller a színészi alkotás sajátos lehetőségét fogalmazza meg, a jelenidejű tehetség esztétikumát; Petőfi rabságról beszél, melyből utólag sincs szabadulás. Schiller állít: a színész, ha meghódítja korát, meghódította a jövőt. Petőfi feltételes módban fogalmaz, tagadó formában állít: a színész számára semmibe tűnés a végpont. Schiller látja a költő és színész alkotása közötti különbséget, azokat egyenértékűnek gondolja, mert saját korában mindkettő számára a megvalósulás lehetőségét tapasztalja. Petőfi érzi: csak költő teremthet értékes életművet a reformkorban, a percfüggesű



Jelenet A helység kalapácsa című előadásból | fotó: Eöri Szabó Zsolt

színész ellenében a költő reménykedhet az utókor értő ítéletében: *az ész holt fénye egykor fellobog.*

Színészeknek színészetről írt vers az *Egressy Gáborhoz*: keserű ítélet a lebilincselő jelenről, melyben pártjelszavak dühödt szócséplése közben mennek veszendőbe a nemzet értékei, s ha színész, ha költő, becsületes ember e „haszontalan világ”-ban boldog nem lehet. Mert „nem érti emberét a kor”: Egressy sem, Petőfit sem.

Nem a búcsúhangulat merengő múltba fordulása sokasítja Petőfi színházi tárgyú verseit 1844-ben. *Búcsú a színésztől*: a lemondás fájdalma lüktet a költő keserűséget leplező hetykesége mögött, vége a sokszínű, kalandos színészeletnek. Vár rá a hivatal: „egyalakú, nagy pusztaság”. Nem a pusztaság keseríti Petőfit, hanem hogy az egyalakú. Nem a búcsúzás fáj, hanem a lemondás.

*

Szigligeti Ede *Szökött katona* című népszínművét 1843 szeptemberében mutatta be a Nemzeti Színház. E jókedélyű színdarab távoli rokona a későbbi, boldog népeletet hazudó, cifraszűrös népszínműveknek. A színjáték roppant sikerének oka a színpadon mindvégig uralkodó *báránnyfélbős rózsaszínűség*: festett díszlet a társadalom, s a cselekmény egyedüli mozgatórugója egy-két elvetemült alak, „dramaturgiai gazember”. Az előadás végén az ármánykodó rossz embert elviszik a zsandárok, s mind, aki él, mosolyogva ünnepli megérdemelt boldogságát.

Petőfi Sándor 1844. október 12-én e színdarab egyik szerepét játszva búcsúzik végleg a színpadtól. Az eseményről így számol be hét hónappal később *Úti jegyzeteiben*: „*Pesten október 10-én 1844. nagy dolog ment végbe, mit a világtörténetírók bizonyára nem fognak említetlen hagyni... játszottam a nemzeti színházban Szigligeti »Szökött katonájá«-ban Gémesy nótáriust. Azt beszélik, hogy megbuktam benne... de ez nem igaz, mert... én nem hiszem. Szé, azt tartom, elég ok a főntebbi rosszindulatú állítás megcáfolására. Az igaz, hogy e helyett: »Julcsa kisasszony a menyasszony« azt találtam mondani, hogy »Julcsa kisasszony a vőlegény«, hanem ennél bolondabbakat is szokott mondani Lendvay, aki pedig meglehetősen színész. Szóval: nem buktam meg; s játék után egész diadalérzettel mentem vacsorára a Komlóba.*”

Petőfi volt a színpadon a *dramaturgiai gazember*: rossz ember a rózsaszínű világban – hét hónap múltán is kájánul gúnyolódva emlékezik erre az estére.

Petőfi Sándor népszerű, ismert poéta 1844 októberében Pest-Budán, *A helység kalapácsa* sikerével koszorúzott költő. Már csak örömszínész, színházi fellépése barátok által szervezett alkalmi tréfa.

A költő 1844 őszén végleg elszakadt a színpadtól. Lemondott shakespeare-i álmáról: *Művész és költő*. Választott. Nem a választás érte a költőt, hanem a lemondani tudás: minden későbbi vállalni tudása lemondani tudásán alapult.

Képes volt kimetszeni szívéből az elhaszontalanodó, szép felesleget, amikor érett fejjel eltemette kamaszálmait, elbúcsúzott a színpadtól, színháztól, színésztől, és elindult *az idő hajóján* veszélyeket rejtő, ismeretlen, nyílt tengerekre.



fotók: Eöri Szabó Zsolt



Tamási Áron

Tündöklő Jeromos

Tündöklő Jeromos – SCHNELL ÁDÁM | Sáska Mihály, korcsmáros – KRISTÁN ATTILA | Gáspár, a Sáska fia – KOVÁCS S. JÓZSEF | Bajna Gábor – HERCZEGH PÉTER | Ágnes, leány – MARTOS HANGA e. h. | Ákos, legény – BORDÁS ROLAND | Bálint, legény – SZÉP DOMÁN | Lina, mindenasszony – GÁL NATÁLIA | Gyula, asztalos – SÓTÉR ISTVÁN | Bella, varrónő – SZILÁGYI ÁGOTA m.v. / FÖRNÖSI D. JÚLIA | Örmester – SZILVÁSI SZILÁRD | Plébános – MADÁCSI ISTVÁN e. h. | Jegyző – FERENCI ATTILA | Kántor – VARGA JÓZSEF | Marci, az Ágnes apja – SZABÓ IMRE | Nőrcsné, a Bálint anyja – OROSZ MELINDA | Elek, az Ákos apja – PÁLYOV ATTILA m. v. | Posztos asszonyok – VASS MAGDOLNA, OROSZ IBOLYA | Dobos – GIELER CSABA m. v. | Déknő – FÜLÖP TAMÁS m. v. | Falusiak – CSÉKE ADRIENN, HECZEL JÁZMIN

Díszlet: Csíki Csaba // a tervező asszisztense: Bodor András // Jelmez: Cs. Kiss Zsuzsanna // Dramaturg: Kulcsár Edit // Zene: Lovas Gábor // Koreográfus: Darabos Péter // Ügyelő: Lencsés István // Súly: Sütő Anikó // Rendezőasszisztens: Herpai Rita

Rendező: MÁRKÓ ESZTER

PREMIER: szeptember 2.

További előadások:

október 27., 28. november 30. – 19 óra • Gobbi Hilda Terem





Tamásinak mesés világa van, ami ma is szól hozzánk. Tündöklő Jeromos esete manapság is ugyanígy történne. Népboldogítónak mondja magát, pedig népbolondító, aki azt hiszi, pénzért mindenkit megvehet. Politikus. Maga az ördög? Mert az ördög megjelenési formája mindig a helyhez igazodik, ahol feltűnik. Jeromos nem egy általános ördög, fekete köpenyben és füstöt okádó orral, hanem egy messziről jött idegen, aki keresi a helyét a székely kocsmában...

MÁRKÓ ESZTER rendező





OSZTOVITS ÁGNES

„Ez az összmagyar társulat feszes, a nézők figyelmét végig fogva tartó előadást hozott létre...



GULYÁS GÁBOR

„Nemcsak a rideg valóság jelenik meg, hanem a transzcendenciát hordozó költészet is...

Ördögűzés

Istenem, milyen szép lenne, ha ma egy közösség ellen tudna állni a gonosz mézes-mázos csábításának! Ha nem lehetne hangzatos szólamokkal, üres ígéretekkel, aprópénzzel, ingyen ebéddel megvásárolni, és az anyagi haszonra áhító politikai manipulátorok szolgálatába állítani. Tamási Áron 1936-ban az Erdélyi Szépmíves Céh és a kolozsvári Magyar Színház pályázatán díjnyertes darabja azt üzenete honfitársainak, hogy csak ideig-óráig tombolhat az ördög, mert az igazi közösségben még „nem veszett el a lélek”. A mostani előadás végén felcsattanó taps ezt az egyre halványuló reményt üdvözli.

A Gyulai Várszínház idén a 125 éve született Tamási Áron drámáit állította a magyar klasszikusokat bemutató programsorozatába. A Tamási-napok csúcspontjának ígérték a négy hazai, illetve határon túli vendéglőadás után a ritkán látható *Tündöklő Jeromos* színrevitele a Nemzeti produkciójában. A rendező az erdélyi Márkó Eszter, a szereplők budapesti, kárpátaljai művészek, meghívott vendégek, valamint két egyetemi hallgató. Ez az összmagyar társulat olyan feszes, a nézők figyelmét végig fogva tartó előadást hozott létre, mely feledtetni tudja a darab nyilvánvaló gyengéit. Tamási ugyanis több drámára való anyagot zsúfolt itt össze. A naturalisztikusan realista székely életkép, a direkt kapitalizmuskritika, az éles satíra, a helyzetkomikumra épülő komédia, a megindító szerelmi dráma, a népmesei igazságszolgáltatás mind-mind megér egy misét, de így együtt olykor zavaróan sok. Nem jut idő és energia még a legfontosabb szereplők motivációjának, jellemének bemutatására sem. És ami a legfontosabb: nem lengi át az a tiszta költészet, amely a legjobb Tamási-darabokat emlékeztetessé teszi.

Márkó Eszter rendezése példamutatóan hűséges a szerzőhöz, nem akar székelyebb lenni a székelynél, nem akar a mára kacsingatni, a mostani politikai élet Jeromosait meg-

Ábeli lelkiület

Szabad-e antiszemita színdarabot előadni a Nemzeti Színházban? Ez a kérdés a szocializmus évtizedei alatt nem merülhetett fel, az utána következő emberöltő idején pedig kulturált ember nem kérdezett ilyet, mert a válasz rá megfellebbezhetetlen *nem* volt. Nyolcvan-száz évvel ezelőtt más volt a helyzet: akkoriban többen írtak kitűnő szemita és antiszemita drámai műveket is. Manapság ezek ideológiai töltetét nem igazán érzékeljük – ahogyan ma már az sem evidens, hogy például Szép Ernő remekművében, a *Patikában* megjelenő fiatal patikussegéd a zsidó kultúra magasabbrendűségét képviseli a kocsmázó, értékvesztett magyar világhoz képest, úgy az sem könnyen belátható, hogy Tamási Áron *Tündöklő Jeromos* című alkotásának gátlástalan címszereplője a székely hagyományokat megrontani, kihasználni szándékozó címeres zsidó. A harmincas évek végén még ezt észrevették, a negyvenes években még „a fasizmus foltozott irhájú zsoldosának” titulálták Tamásit, de mára szerencsére lekerült ez a ráerőltetett bélyeg az *Ábel* klasszikussá vált írójáról.

Lehet antiszemitának is értelmezni, de a *Tündöklő Jeromos* kitűnő és aktuális darab – a manipulátorként fellépő önjelölt álpolitikus, a közösségek befolyásolása, az igazság elvesztése, majd előkerülése mind olyan téma, amelyet a mai néző is aktuálisan izgalmasnak tarthat. Az adventi várakozás időszakában játszódó műben nemcsak a rideg valóság jelenik meg, hanem a transzcendenciát hordozó költészet is – így élhető át a kiüttlanság és a reménykedés megannyi árnyalata.

Mit tud mindebből megjeleníteni a Nemzeti Színház új előadása? Mindenekelőtt a székely világ góbéságait, amelyeket nem pusztán szórakoztató nézni, de esetenként

idézni, kipellengérezni, a ma nyomorúságát hangsúlyozni. Hagyja, hogy a néző döntse el, mi az időszerű még mindig ebben a korhú, remekül bejátszható díszletek között zajló (Csíki Csaba munkája) színpadi térben. Ehhez persze kellett a különböző helyekről érkező színészek játékának összehangolása, ami lenyűgözően jól sikerült. Ritkán látni olyan társulatot, ahol mindenki (a pár mondatos epizodista is) erős karakter, mégsem tolakszik előtérbe. Ahol mindenki szépen artikulálva, ám nem modorosán mondja hosszabb-rövidebb szövegét. Ahol a generációk között nem tátong szakadék. Egyetlen személy lóg ki – tudatosan – a sorból, az idegenből a faluba tolakodó Jeromos, akit Schnell Ádám formál meg. Míg a többi nemzetis, a be-



felemelő is. Akinek nincs fogadókészsége erre, az pusztán antikapitalista parabolaként, valamint a politikáról és a morálról szóló tanmeseként is értelmezheti a produkciót, ám az a néző, aki fogékony az elhangzó dialógusok árnyalataira, úgy érezheti magát, mintha egy Maros menti kis falu hangulatos kocsmájában lenne. Nekem ez jó érzés. Márkó Eszter rendezésében a hely egyszerre kedvesen mókás és pátosz felé merészkedő szomorkás, provinciális színtér – ez nemcsak Csíki Csaba autentikus hangulatú díszleteinek és Cs. Kiss Zsuzsanna hasonló koncepciót követő jelmezeinek köszönhető, nem is csak Darabos Péter felszabadult táncra épülő koreográfiájának, hanem annak a rendhagyó rendezői ritmusnak is, amely időnként a cselekményt megállítva kimerevíti, s ilyen módon egy-egy plusz hangsúllyal látja el a jeleneteket. Nem teljesen tiszta a székelek világ: az alkohol hatása és a pénz hiánya néha olyasmit okoz, amire ők sem büszkék. Ugyanakkor az ármánykodó, al-

regzsásziak és a vendégek a falujukhoz kötődő, esendő székelek embereket alakítanak, a ki tudja, honnan érkező, s végül ördögként füstté váló Jeromos végig idegen marad ebben a közösségben. Pedig több kísérletet is tesz, hogy beépüljön a közösségbe. Városi hacukáját fekete zsinóros viseletre cseréli, pálinkázni próbál... A falu kocsmárosánál, Sáska Mihálynál rendezi be hadiszállását, titkárává fogadja a kocsmáros fiát, Gáspárt. Meggyőződése, hogy pénzért mindenkit meg lehet vásárolni, és le kell kenyezni a fontos embereket, a jegyzőtől a plébánosig. A többieknek pedig ígérni kell fűt-fát, és persze összeugrasztani őket. Ismerős praktikák ezek. Schnell Ádám nagy kedvvel uralja a színpadot, de nem tudja és nem is akarja „lejátszani” remek partnereit. Nagyszerű a szerelmi dráma három fiatalja: Ágnes hatásos szerepében a komoly reményekre jogosító, még csak egyetemi hallgató Martos Hanga, valamint a két egymásnak ugro legényt alakító Bordás Roland és Szép Domán.

Bár szívem szerint minden szereplőt név szerint méltatnék, a terjedelem erre nem ad lehetőséget. A Jeromos ellenpontját képező, a Tamási Áron által felettébb nagyvonalúan felvázolt Bajna Gábort alakító Herczegh Péterről azonban muszáj megemlékezni. Aki feltette ezt a fiatalon ragyogó szerepeket játszó fiút a túlsztárolástól, most meggyőződhetett róla, hogy tudja, mi az a színészi alázat. Nagy gesztusok nélkül, csendesesen elhítteti, hogy nem véletlenül ő a falu erkölcsi példaképe.

a szerző kulturális újságíró, szerkesztő, könyvkritikus

jas pénzember, akinek nem ismerjük meg az eredeti nevét, csak azt, amit a kocsmában kap, ezeknél is nagyobb felfordulást tud tető alá hozni. Akkor miért nem sikerül a Schnell Ádám bravúros megformálásában megjelenő ördögi Jeromos terve? A korruptségában is szerethető, Kristán Attila által hitelesen alakított kocsmáros miatt? Dehogy! Bajna Gábor, a falu legokosabb embere miatt, akit a fiatal, sármos Herczegh Péter képes volt különösen szimpatikus figurává formálni? Részben miatta, hiszen ő volt a fő ellenfele, ő volt képes néhány józan mondattal hatni a falubeliekre. Csakhogy az ördögi üzletember-politikus legyőzéséhez ez alighanem kevés lett volna. Ám volt a faluban valaki, aki nagyobb felfordulást tudott okozni Jeromosnál is: a fiatal leány, Ágnes, aki többeknek megdobogtatta a szívét, az idegen is belebolondult, megpróbálta elcsábítani, de ez neki nem sikerült. Nem sikerülhetett. Mert ez a tündéri, gyönyörű lény, akit Martos Hanga pontosan alakít, olyan erősen hisz a hagyományos székelek-magyar értékekben, hogy nem hajlandó semmiféle különalku megkötésére.

A legtöbbször jó élmény egy előadás végén a happy end, de ez nekem most különösen jó volt, mert megmutatta, hogy ha az ember következetesen képviseli saját „szerepét”, annak olyan hozadéka is lehet, mely egy nagyobb közösség boldogulását szolgálja.

a szerző filozófus, esztéta



fotók: Eöri Szabó Zsolt



Hubay Miklós

Ők tudják, mi a szerelem

Hektor Berlioz – BLASKÓ PÉTER | Estella, a nagymama – UDVAROS DOROTTYA | Charlotte, a lánya – TÓTH AUGUSZTA | Adolphe, a vő – TÓTH LÁSZLÓ | A szobalány – ÁCS ESZTER | Ezredkürtös – SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ | Loulou, az unoka – CSAPÓ JUDIT e. h.

Díszlettervező: Székely László // Jelmeztervező: Tordai Hajnal // Dramaturg: Kulcsár Edit // Ügyelő: Kabai Márta // Súlyg: Kónya Gabriella // Rendezőasszisztens: Herpai Rita

Rendező: RÁTÓTI ZOLTÁN

PREMIER: szeptember 22.

További előadások: november 4., 26. – 15 óra
Kaszás Attila Terem



Benne van ebben minden:
az esetlenség és a tragédia,
öröm és bánat, a sírás és a
nevetés. Berlioz, a zeneszer-
ző alkotásaival gyönyörű
érzelmet közvetít, rajong
érte a közönség, de nem
tudja szavakkal elérni, hogy
az imádott nő elfogadja sze-
relmét. Kicsit talán megmo-
solyogjuk, hogy a nagy mű-
vész közel fél évszázad után
meri csak megkérni gyer-
mekkori szerelme kezét...

RÁTÓTI ZOLTÁN rendező



Bertolt Brecht

A kaukázusi krétakör

Gruse Vacsнадze – KATONA KINGA | Szimon Csacsava – BORDÁS ROLAND | Azdak – TRILL ZSOLT | Georgi Abasvili / Herceg – BERETTYÁN SÁNDOR | Natella – SZÁSZ JÚLIA | Gogi / Bizergan Kazbeki / Beteg – FARKAS DÉNES | Lavrenti / Öreg tejáros / Öreg paraszt / Fogadós – SZARVAS JÓZSEF | Salva, rendőr – KRISTÁN ATTILA | Gruse „anyósa” / Idős feleség – SZÜCS NELLI | Joszif, Gruse „férje” / Orvos / Menekült / Fiatal paraszt – HERCZEGH PÉTER | Szerzetes / Nagyherceg / Gazdag paraszt / Idős férj – VARGA JÓZSEF | Arszen Kazbeki / Őrvezető / Menekült – SZÉP DOMÁN | Fafej, közkatona / Lovászfű, Lavrenti – KOVÁCS S. JÓZSEF | Aniko / Dajka / Szakácsnő / Parasztasszony / Grúzia anyó – SZILÁGYI ÁGOTA M. V. | Zsuzsuna / Fiatal lány / Parasztasszony – MARTOS HANGA e. h. | Katona / Fiatal paraszt – MADÁCSI ISTVÁN e. h.

Díszlet: Mirian Svelidze // Jelmez: Natalia Kobahidze // Zene: Gia Kancseli // Dramaturg: Kozma András // Koreográfus: Vida Gábor // Súlyó: Sütő Anikó // Ügyelő: Dobos Gábor, Géczy István // Rendezőasszisztens: Kernács Péter

Rendező: AVTANDIL VARSZIMASVILI

mikor? hol?

November 4., 5. – 19 óra • Nagyszínpad



Katona Kinga

A kaukázusi krétakör

Bertolt Brecht háborús darabja példázat a jóról

Az ország kormányzóját, Georgi Abasvilit a hatalomra törő Herceg megöleti, a várost pedig felgyújtják. A menekülő kormányzóné, Natella magára hagyja kisfiát, akit viszont a jószívű szolgálólány, Gruse Vacsнадze vesz magához. Innentől kezdve saját gyermekeként neveli odaadóan, vállalva minden nehézséget, és még azt is, hogy ezzel összetöri szerelme, Szimon Csacsava szívét. Azonban a háborút követően a kormányzóné visszatér, és önmagának követeli vér szerinti gyermekét. A feloldhatatlannak tűnő dilemma megoldását Azdakra, a községi bíróra bízák, aki egy ősi próbatétellel tesz igazságot a két asszony között.

Amikor a vér szerinti anya visszaköveteli a gyereket, Azdak felrajzolja a krétakört, középre állítja a kisfiút, és elmondja: a két nő közül annak ítéli a gyereket, aki kiragadja onnan. Aztán mégis annak adja, aki elengedte a gyereket, aki inkább lemond róla, minthogy fájdalmat okozzon neki. Nem a törvény szerint ítél tehát, hanem

emberségesen. Azdak az egyszerű, józan népi bölcsesség képviselője. Nem a törvénykönyvből ítélkezik – azt csak a feneke alatt tartja, hogy magasabban üljön. Az íratlan igazság szerint ítél.

Vajon mi az erősebb – a szeretet gyöngédsége vagy a vér szerinti kötelék joga? Lehet-e igazságot tenni a kétféle anyai szív között? A törvény betűje vagy az élet törvénye szerint kell igazságot tenni. Bertolt Brecht népszerű darabja – amelynek ihletforrása egy ősi kínai legenda, illetve Salamon király bibliai példázata – ezeket a fájdalmas erkölcsi kérdésekre keresi választ.

„Bármely háborút, bármely veszteséget csakis a jószág által lehet helyrehozni. Csak a jószág és a bölcsesség képes megmenti az embert. Erről szóló példázat A kaukázusi krétakör – mondja az előadás rendezője, a grúz Avtandil Vaszimasvili. – Nem a háború pusztításáról, hanem a jóságról, nem az alantas ösztönökről, hanem a nehéz időben megőrzött tisztességről az előadásunk.



Euripidész

Médeia

Fordította: Rakovszky Zsuzsa

Médeia – SZŰCS NELLI | Iaszón – TRILL ZSOLT | Kreon, Korinthosz királya – RÁTÓTI ZOLTÁN | Aigeusz, Athén királya – SZARVAS JÓZSEF | Médeia dajkája – NAGY MARI | Médeia gyermekeinek nevelője – RUBOLD ÖDÖN | Hírnök – KOVÁCS ISTVÁN m. v. | A korintoshi nők kórusa – SÖPTEI ANDREA, ÁCS ESZTER, LIGETI-KOVÁCS JUDIT m. v.

Díszlet: Ondraschek Péter // Jelmez: Mészáros Zsófia //

Dramaturg: Ölveczky Cecília

Rendező: Eirik Stubø

mikor? hol?

november 12. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

Trill Zsolt, Szűcs Nelli

Médeia

Egy összeomlás végjátéka a férfivilágnak alávetett női sorsról

– Médeia megöli hűtlen férje, Iaszón új feleségét, annak apját és két gyereküket is, hogy így álljon bosszút. Itt egy összeomlás végjátékát látjuk. Médeia minden áldozatot meghozott a szerelméért: elhagyta a hazáját, apjával szemben a szerelmét, Iaszónt segítette, megölte saját öccsét, és menekülniük kellett. Végre befogadták őket, gyermeik születtek, Iaszón mégis el akarja taszítani magától Médeiát, akiben féktelen indulatok támadnak. Büchner azt mondja az ő megnyomorított és kétségbeesésében gyilkossá váló Woyzeckjéről, hogy „mélységes szakadék az ember, és én szédülök, ha belepillantok”. Médeia is ilyen „szakadék”, és elborzadunk, miközben végigéljük a történetét. Médeia annak a példája, hogy mi minden rejtőzik egy emberben – mondja a rendező, a svéd színház egyik meghatározó alkotója, Eirik Stubø.

Vannak olyan egyetemes témák, alakok, amelyek új kontextusban, többször is visszatérnek, de valójában keveset tudunk róluk, alakjukat titok fedi, viszont rajtuk keresztül magunkról, korunkról vallhatunk. Ilyen Médeia is, Euripidész – Babits sza-

vaival – „mindig modern” szerencsétlen, elárult, szerelmes aszszonya, aki féltékenységből embertelen tettet hajt végre: kioltja gyermekei életét. Mindennek ellenére Euripidész megkísérli a lehetetlent, és részvétet próbál kelteni nézőiben kétségbeesett, saját démonjaival küzdő hősnője iránt. A férfivilágnak alávetett női sorsot láttatja benne.

A darab végén Médeia sértetlenül távozhat. Vajon az istenek jóváhagyták borzalmas tettetét? „Megússza” ugyan a gyilkosságokat, de egy életre tönkretette magát. Vannak más történetek, amelyekben egy nő megöli a gyermekét, de azokban a következő lépés az öngyilkosság. Médeia ennél nagyobb formátumú személyiség, nála az öngyilkosság gyávaság volna, ő súlyos vezeklésre ítéli magát azzal, hogy tovább él. De van valami, ami végig ott sejlik a háttérben: érezzük, hogy az istenek mozgatják a szálakat. Rejtély, hogy mit is akarnak. A dráma utolsó mondatai ezek: „Az istenek sokszor mást tartogatnak számunkra, mint reméltük. Sosem jön el, amire várunk. Amit nem vártunk, bekövetkezik. Ahogyan itt is történt.”



Tóth Augustza, Berettyán Sándor

Lope de Vega

A kertész kutyája avagy az örökbecsű komédia

Mester Yvonne és Térey János fordítása

Diana, Belflor grófnője – TÓTH AUGUSZTA | Teodoro, Diana titkára –
BERETTYÁN SÁNDOR | Marcela – BARTA ÁGNES | Dorotea, társalkodónő
– SZÁSZ JÚLIA | Anarda – ÁCS ESZTER | Fabio – RÁCZ JÓZSEF | Tristan
– TRILL ZSOLT

Díszlet: Túri Erzsébet // Jelmez: Berzsényi Krisztina // Dramaturg: Jose
Gabriel López Antuñano // Tolmács: Mester Yvonne // Ügyelő: Lovass
Ágnes // Súlyó: Gróf Kati // Rendezőasszisztens: Kernács Péter

Rendező: IGNACIO GARCÍA

mikor? hol?

november 19. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

A kertész kutyája

Szerelem, félreértés, féltékenység,
irigység – ami egy klasszikus
vígjátékhoz kell

– Nem kér enni, de másnak sem hagy (no come ni deja comer) – ez egy spanyol mondás, amelynek forrása Lope de Vega komédiája, A kertész kutyája – mondja Ignacio García, a darab spanyol rendezője, és elmagyarázza: – Valaki nem enged a húsosfazék közelébe senkit, ugyanakkor ő maga sem eszik belőle. A nagy spanyol komédiaszerző erre az egyszerű megfigyelésre építi leg-híresebb és fergeteges („ajtócsapkodós”) darabját.

Az alaphelyzet egy szerelmi háromszög. A grófnő szerelmes a titkárába, aki annak szolgálólányához vonzódik. Am a titkár megorrontja a csábító lehetőséget, hogy feljebb léphet a társadalmi ranglétrán, és társa lehet asszonyának, ezzel azonban szenvedést okoz szerelmének. Ugyanakkor a férfit is folyamatos megaláztatások érik a grófnő részéről, aki – a kutyához hasonlóan – bár ő maga nem kér enni, arra törekszik, hogy mások se „egyenek”.

– A félreértésből, féltékenységből és irigységből fakadó vígjátéki elemek, a darabot átszövő pimasz derű a tökéletes színpadi gépezet, az óraműpontosságú komikus mechanizmus segítségével teljesebben ki. A látzat mögött azonban mély, fájdalmas kérdés lappang. A kertész kutyája azért zseniális mű, mert a szórakoztatás mellett metafizikai vígjáték is, és egy valójában gyötörő emberi állapotról szól: miért nem vagyunk képesek megelégedni azzal, amink van? Ez a kérdés személyes szinten is felmerül, de az emberi közösségekre, országokra, nemzetekre is jellemző. Senki sem boldog azzal, ami megadatott neki, és mindig arra vágyik, amivel mások rendelkeznek. Vajon tudunk-e úgy szeretni, hogy rá ne unnánk szeretetünk tárgyára? Vajon nem egymás életét kívánjuk-e folyton – legyen bár szó a másik szerelméről, munkájáról vagy épp vagyonáról? Lope de Vega érzelmeink fény-árnyék játékát a példázat szintjére emeli ebben a művében.



Tizenhárom almafa

Párhuzamos történelem – Erdélytől Párizsig

– Az előadás origója Wass Albert regénye, a *Tizenhárom almafa*, amelynek története 1940-ben, a második bécsi döntés évében kezdődik, amikor visszatért az 1920-ban elcsatolt Erdély egy része. A regényben a Kommandó nevű hegyen járunk, ahol Tancos Csuda Mózi almáfat ültetett, amelyek közül ti-

zenhárom megfogant. Amikor 40-ben az új határt meghúzzák, az az abszurd helyzet áll elő, hogy az almák közül hét magyar, hat pedig román területre esik – mondja az előadásról a rendező, Vidnyánszky Attila. – A bécsi döntés idejéből és a Kommandóról tekintünk vissza dokumentumok és vissza-

emlékezések révén 1920-ba, az Apponyi Albert vezette magyar béke delegáció versailles-i napjaira. Párhuzamosan mutatjuk meg, hogyan vész el a történelmi Magyarország egy része, miként működött a nagypolitika, és miként élte meg a visszacsatolást – a határmegvonás abszurdításával – a politikai döntéseket elszenvető kisember, az almái között élő székely Mózi.

– Egy harmadik fontos része a színpadi történetnek a háború: a második, amelynek orosz frontjára keveredik a Wass-regény hőse, és az első, amelyre az igazságtalan trianoni békediktátum következett. Teljes egészében elhangzik a delegációt vezető Apponyi Albert beszéde, amelynél drámaibb szöveg ebben a témában nincs, és a maga teljességében rejlik az ereje és az igazsága.

– Az almafa szimbóluma által olyan dimenzióba emelkedik Trianon kérdése, amelyből szerintem meg kellene élnünk ezt a traumát. Száz év után is van egy prosperáló országunk, az elszakított területeken is még beszélnek ezt a nyelvet, vannak iskoláink, kulturális és politikai szervezeteink... Ez hitforrásként kellene, hogy erősítsen bennünket – fogalmaz a rendező.

Tizenhárom almafa

Trianoni utótörténet Wass Albert írásai, valamint korabeli dokumentumszövegek alapján

Tancos Csuda Mózes – SZARVAS JÓZSEF | Rozál – TÓTH AUGUSZTA | Kicsi Mózi – HARASZTOSI LÓRÁNT / MARKÓ KÚNÓ | Kincső – KISS JOHANNA | Jegyző, Henry ezredes, Clemenceau – BAKOS-KISS GÁBOR m. v. | Mendi – BODROGI GYULA | Sipkás – CSURKA LÁSZLÓ (FELVÉTELÉRŐL) | Magyar tiszt, Hadapród – FARKAS DÉNES | Birtalan – HERCZEGH PÉTER | Teleki Pál – HORVÁTH LAJOS OTTÓ | Wass Albert – KRISTÁN ATTILA | Asszony – NAGY MARI | Rádióbemondó – RÁCZ JÓZSEF | Apponyi Albert – RÁTÓTI ZOLTÁN | Csáky István – RUBOLD ÖDÖN | Szakaszvezető – SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ | Táborigazgató – TÓTH LÁSZLÓ | Bőrkabátos – KOVÁCS S. JÓZSEF | Vitéz – TÓTH TIBOR m. v. | Szegény román, Román őrs – WISCHER JOHANN m. v. | Pesti hölgy – ÁCS ESZTER / KONCZ ANDREA m. v.

Színpadra alkalmazta, dramaturg: Verebes Ernő // Dísztet: Oleksandr Bilozub // Jelmez: Berzsényi Krisztina

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

november 26. – 18 óra • Nagyszínpad



A Színházi Olimpia

a hagyomány és a korszerűség jegyében, illetve az ókori olimpiák szellemében 1995-ben életre hívott fesztivál. Az alapítók neves rendezők voltak: a görög Theodórosz Terzopulosz, a japán Tadasi Szuzuki, az amerikai Robert Wilson, a spanyol Núria Espert, az angol Tony Harrison, az orosz Jurij Ljubimov, a német Heiner Müller és a brazil Antunes Filho. A világszínház egyik legnagyobb és legrangosabb eseménye időről időre egy-egy városban, országban talál otthonra.

Henrik Ibsen: Nóra. Rendező: Theodórosz Terzopulosz –
Attisz Színház, Görögország | fotó: Johanna Weber

Színház a hagyomány vonzásában

Theodórosz Terzopulosz az olimpiai eszméről, a Nóra kapitalista értelmezéséről és a nyitottság fontosságáról



Az emlékezés a közös gondolat – mondja a 2023-as magyarországi Színházi Olimpia sokszínű programjáról Theodórosz Terzopulosz görög rendező, a Nemzetközi Színházi Olimpia egyik alapítója. Szerinte emlékezetes, színháztörténeti előadások, egymás iránti nyitottság és az olimpia szellemiségéhez hű „békekötés” jellemzi majd a jövő évi játékokat, amely a tizedik lesz az 1995-ös alapítása óta.

Éppen csak túl vagyunk a Covid-járványon, és egy veszedelmes háború dúl a szomszédunkban – mi a jövő évi Színházi Olimpia szerepe ezekben az időkben?

– A mai világban, amikor a család és más közösségek egyre inkább szétzilálódnak, különösen nagy szerepe van a Színházi Olimpiának. A legfontosabb szerintem az, hogy az egész világból érkeznek emberek, akikkel meg tudjuk osztani a gondolatainkat. Különösen nagy szükségünk van arra, hogy megismerjünk a miénktől eltérő kultúrákat, nemzeteket, és úgy gondolom, hogy Budapesten minden előfeltétel adott ahhoz, hogy létfontosságú kulturális és politikai kérdéseket tudjunk megvitatni. Az emberek eltávolodtak egymástól, és a mi feladatunk az, hogy közel hozzuk őket egymáshoz. És nem olyan módon, ahogyan a globalizáció tette mindezt: mi nem szeretnénk homogénné tenni mindent, hanem meg akarjuk tartani az eltérő, nemzeti, népi hagyományokat. Baráti hidakat szeretnénk építeni, és nem a bizalmatlanságot erősíteni. Nézzük meg a globalizáció sikertelenségét! Eljuttatta mindenhová a termékeket, de nem juttatta el a kultúrát. Budapesten nekünk az egymás értékeire nyitott együttlétet kell hangsúlyoznunk.

A dél-koreai Jae Kyoung Kim a Nemzetközi Színházi Olimpia: Az olimpia művészeti és kultúrközi ereje című tanulmányában az egyik legfőbb különbséget a színházi és a sportolimpiák között éppen abban látja, hogy a művészeti eseményt eddig nem befolyásolta politikai bojkott – mint az ötkarikás játékok esetén történt Moszkvában 1980-ban vagy Los Angelesben

1984-ben. Mekkora erőfeszítést jelent, hogy a magyarországi olimpiát se befolyásolja az ukrán-orosz konfliktus?

– Pontosan erre törekszünk, hogy az olimpia békeszerződés kötését jelentse! Az olimpiai játékok eredeti célja éppen a békés versengés volt, az i. e. 5. században dúló peloponnészoszi háború idején egyébként egymással ellenséges városállamok atlétái mérték össze az erejüket, és legalább a játékok idejére békét hirdettek. Mi is ezt az eszmét hordozzuk!

Minden olimpiának más a karaktere. A készülétek idején mit gondol, mi lesz a 2023-as rendezés legfontosabb témája?

– Kínában, Oroszországban vagy éppen Törökországban is sikerült az olimpia egyetemességét megőriznünk, abban bízunk, hogy ez Magyarországon is folytatódik. Bár sokáig temették a modern színházat, és mindent a posztmodern szellemiség határozott meg – úgy tűnik, ennek vége. A jelentős alkotók visszatérnek a hagyományhoz, hogy azt modern formában elevenítsék fel. Jellemző ez a tradicionális formákhoz nyúló Ratan Thiyam indiai művészre, a kobuki és no színházhoz forduló, japán Tadaszi Szuzukira, vagy arra, ahogyan én az ókori tragédiához viszonyulok. Az emlékezés a közös gondolat. Az emlékezés mindig újabb kérdéseket szül, a mi munkánk a kérdések komponálása, mert hiszünk abban, hogy kérdések nélkül nincs művészet, demokrácia és élet.

Az ön rendezése, az Attisz Színház társulatának Nóra című Ibsen-feldolgozása lesz a magyarországi Színházi Olimpia

nyitóelőadása. Miért éppen ezt a produkciót mutatja be Budapesten?

– A *Nóra* bemutatója 2022 nyarán volt a milánói Teatro Piccolóban, és remek visszajelzéseket kaptunk. A Nemzeti Színház és a Madách Nemzetközi Színházi Találkozó (MITEM) közönsége már láthatta az athéni társulat előadásában az *Aiasz* című szatirikus drámát, a Nemzeti Színházban megrendeztem egy tragédiát, a *Bakkhánszónok*-ket. Ezzel a „háttérrel” érkezem majd az Olimpiára, a jól ismert Ibsen-dráma új megközelítésével. A *Nóra* a mi értelmezésünkben a pénz hatalmáról szól, ezért is nagyítjuk fel Krockstadt, a Nórának korábban kölcsönt adó és a nőt ezzel zsaroló férfi szerepét. Milyen hatással van ránk a könnyen jött pénz? Ezzel a darab politikai és ontológiai léptéket szeretném kihangsúlyozni.

Általában a *Nóra* feminista értelmezését láthatjuk a színpadon, de ezek szerint önt inkább a kapitalizmuskritika érdekli?

– Egyrészt valóban a kapitalizmus rendszerét kritizáljuk, másrészt magát Nórá is. Az én megközelítem brechti alapú, vagyis keresem a politikai vonatkozásokat egy-egy darab feldolgozásakor. Az előadásunkat alapvetően befolyásolja az Ukrajnában zajló, látható háború, de minden – akár láthatatlan, hibrid – háború is.

Az Olimpia alapítója volt Tadasi Szuzuki japán színházművész is, aki szintén a budapesti Színházi Olimpia vendége lesz. Vidnyánszky Attilával meglátogatták a mestert nyáron Japánban. Ő mivel készül a Színházi Olimpiára?

– Szuzuki togoi társulatának két előadását is bemutatja majd a Nemzeti Színház: Euripidész *A trójai nők* című tragédiával és a Hugo von Hofmannstahl szövegére épülő *Elektra* című produkcióval érkezik a japán színház nagy mestere. Előbbi a hirosimai atombomba által teremtett új világot mutatja be, utóbbi pedig a mai ember létét a felejtés kultúrájában. Ezek színháztörténeti jelentőségű előadások, és nagy öröm, hogy a Színházi Olimpia keretében először jön Szuzuki Magyarországra ezekkel a rendezésekkel. Egy olyan nemzedék tagjai vagyunk, akiknek a munkáját, a társulatépítést meghatározta a mester-tanítvány viszony tudatos építése – s ez egyre kevésbé jellemző korunkban. A nálam három évvel fiatalabb indiai színházművész, Ratan Thiyam és Vidnyánszky Attila is meghívást kapott a Színházi Olimpia bizottságába, így a jövőt már közösen tervezzük. A Togában tett látogatásunk során beszélgettünk arról, ki milyen előadást tervez, együttlétünket a kölcsönös tisztelet és barátság hatotta át. Abban bízom, hogy ez a szellemiség jellemzi majd az olimpiát is.

LUKÁCSY GYÖRGY

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

Nagy mesterek, neves társulatok, különleges előadások láthatók majd 2023 tavaszán és kora nyarán. Előzetes ajánló a programból.



Euripidész

TRÓJAI NŐK

rendező: TADASI SZUZUKI

Suzuki Company of Toga (SCOT) | Japán

AMIT A SZÍNHÁZI OLIMPIÁRÓL TUDNI ÉRDEMES

OLIMPIAI VÁROSOK

1995 – Delphoi (Görögország) | 1999 – Sizuoka (Japán), 2001 – Moszkva (Oroszország) | 2006 – Isztanbul (Törökország) | 2010 – Szöul (Dél-Korea) | 2014 – Peking (Kína) | 2016 – Wrocław (Lengyelország) | 2018- Új Delhi (India) | 2019 – Szentpétervár (Oroszország) | Toga (Japán) | 2023 – Budapest (Magyarország)

KI SZERVEZI AZ OLIMPIÁT?

A Nemzetközi Színházi Olimpia eszméjét és az egyes olimpiák szervezését felügyelő szervezet az úgynevezett bizottság. Ennek tagjai a még aktív alapítók, és mindig vannak új tagok: a korábbi olimpiák szervezői is bekerülnek a bizottságba.



William Shakespeare

III. RICHÁRD

rendező: AVTANDIL VASZIMASVILI

Liberty Theatre | Tbiliszi, Grúzia



SLAVA SNOW SHOW

rendező: SZLAVA POLUNYIN

A G.A.A.P. Ltd szervezésében | London, Anglia

Az aktuális olimpiát a bizottság felkérésére az adott ország valamely tekintélyes színházi személyisége irányítja és szervezi. A 2023-as budapesti, illetve magyarországi események szervezésével a bizottság Vidnyánszky Attilát, a Nemzeti Színház vezetőjét bízta meg.

A MAGYAR OLIMPIA

2023. április 11. és június 31. között zajlik majd a X. Nemzetközi Színházi Olimpia. A központi események az olimpiát szervező Nemzeti Színházban zajlanak. De a fesztivál részesei a csatlakozó budapesti és a vidéki teátrumok is, amelyek egy külföldi és egy határon túli produkciót fogadnak – hogy

melyeket, arról ők maguk döntenek. Az alapításának 200. évfordulóját ünneplő Miskolc, valamint a kortárs magyar színházi seregszemlét szervező Debrecen az olimpia kiemelt helyszíne lesz. A magyar bábszínházi szakma egész országra kiterjedő program-sorozatot, az Operettszínház és a Jurányi inkubátorház az olimpia kereteiben szervez saját fesztivált.

NEMZETKÖZI VÁLOGATOTT

Az olimpia egyik alapgondolata, hogy rövid időre egy városba, országba költözik a kortárs színházi világ színe-java. Így lesz ez hazánkban is. A program hivatalos

bemutatására ugyan még várni kell, de néhány neves rendező nevét már elárulhatjuk: Theodórosz Terzopoulosz, Tadasz Szuzuki, Romeo Castellucci, Krytian Lupa, Szlava Polunyin, Heiner Goebbels, Silviu Purcărete, Christoph Marthaler előadásai is láthatók majd 2023 tavaszán és koranyarán.

További olvasnivalók,
információk az olimpiáról





A pálya csúcsa: az 1986-ban bemutatott és több mint háromszázszor játszott Advent a Hargitán előadásban szellemi testvérével, Sinkovits Imrével | MTI-fotó, Illoszky Béla

Örömteremtő művész

Száz éve született Agárdy Gábor

Sokakról mondják: egy életet töltött a színpadon. Nos, Agárdy Gáborra ez valóban igaz. Kilencéves korában került a színházi világba. Özvegy édesanyjának színész albérlője vitte be magával a szegedi teátrumba, ahol egyből színpadra is lépett. „Eldőlt a sorsom. Arra gondoltam, hogy én soha többé nem leszek más, csak színész.” S így is lett.

A gimnáziumi tanulmányait félbehagyva, 1937-ben beiratkozott a szegedi társulat igazgatójának, Sziklai Jenőnek a színiiskolájába. A direktor csakhamar leszerződtette tehetséges növendékét „táncos boy és kardalos” szerepkörre, később pedig segédszínészé léptette elő.

„A szerződéssel egyszerre a társulat lett a családom. És otthonom a csodálatos szegedi színház, ahol minden este ünnep volt a játék...” – emlékezett vissza Agárdy a kezdetekre.

Nem a siker izgatta elsősorban – azt az élményt akarta újra és újra átélni, ami gyerekként a színházba vonzotta. „Ezért szeretem a színes színházat, azért vonz a kabaré, a dráma, a színjáték minden árnyalata. Mert azt vallom, a színjátszásnak színesnek kell lenni. Minden szűkítő, szűrkítő, egyhangúsító tendenciával szemben ezért hiszek mindig a színjáték játékos gyönyörűségében, szeretem a szépet, örülök annak, ha a nézők jól érzik magukat a színházban. Ha ünnep számukra a színház, úgy, mint nekünk volt, annak idején.”

Ha a hosszú pályafutását kísérő újságcikkeket olvassuk, feltűnik, hogy sohasem volt elégedetlen, még akkor sem, amikor csak kisebb feladatokhoz jutott. Jellemző kivétel a *Liliom* Molnár Ferencről. A címszerepet nagyon

akarta, ám a Petőfi Színházban 1963-ban mégsem tudta úgy megformálni, ahogyan szeretne volna. „Azóta is éber bennem a következtetés: a színész ne válasszon magának szerepet, mert nem látja, nem ismeri önmagát elfogulatlanul.” – nyilatkozta 1979-ben, negyvenéves színészi jubileumán a Népszabadságban. Az újságíró két alakítását emelte ki ekkor: a *Svejk* Katz lelkészét (Petőfi Színház, 1958) és a *Koldusopera* Bicska Maxiját (Petőfi Színház, 1960). A Hašek-darab fogadtatásáról szóló egyik egykorú tudósítás azzal zárult, hogy az előadás végén a közönség odatódul a szereposztást hirdető táblához, mert mindenki tudni akarta, hogy hívják azt a fiatal színészt, aki két rövid jelenetében oly lélektani hitelességgel játszott a züllött, iszákos tábori lelkészt, akit hét perces nyíltszíni tapsal jutalmaztak. A *Koldusoperát* legendás bemutatóként tartja számon a színházi emlékezet. „Rokonszenves, szellemes, eleven csibész” – jellemezte Agárdy a Brecht-darab főszereplőjét; talán arra is utalva ezzel, hogy saját magát is hasonlóknak tartja. Ilyen figurákat azonban többnyire könnyedebb darabokban tudott megformálni. A Rádiókabarében például éveken át szerepelt a *Nyomják Krahácsot* című tréfa epizódjaiban Csákányi Lászlóval. Az erősen politizáló jeleneteket imádta a közönség. S imádta a Mikroszkóp Színpad, a Vidám Színpad és a televízió bohóságaiban szereplő Agárdyt is.

A Nemzetibe akkor került, amikor a Blaha Lujza téri épületet „bezárták” (maga mesélte egy interjúban: „Járta is akkor egy vicc Pesten: Agárdy a Nemzetibe szerződött, fel is robbantották az épületet.”) Ha barátja, Sinkovits Imre nem marasztalja, el is szerződött volna a jeles társulattól. Pályáján igazi fordulatra akkor került sor, amikor 1978 és 1982 között a Nemzeti Színházban Zsámbéki Gábor jelentősebb feladatokkal bízta meg, többek között Gorkij *Éjjeli menedékhelyében* Bubnov szerepét kapta; *A konyha* című Wesker-darabban ő volt a Chef; míg Korniss Mihály *Halleluja* című művében a nagypapát, Miksát formálta meg.

Agárdy élete derekán nemzeti színházi művészé érett. Ebben a folyamatban jelentős állomás Zetelaki Dániel szerepének megformálása Sütő András *Advent a Hargitán* című drámájában. Az 1986. január 2-án megtartott bemutató körüli huzavona – a román szerzői jogvédő hivatal nem akarta engedélyezni a mű budapesti előadását – még szilárdabbra kovácsolta a társulatot. Sík Ferenc rendezése, Agárdy, Sinkovits, Kubik Anna és Funtek Frigyes játéka pedig új korszakot nyitott: „Az író a két idős »havasi ember«, Bódi Vencel és Zetelaki Dániel között osztja meg lelkének hozzánk (is) szóló közvetlen üzenetét, s aligha bízhatná bárkire, aki Sinkovits Imrénél és Agárdy Gábornál nagyobb empátiával érezné a magáénak. Mindketten személyes sorsukként élik át a szerepet, a küldetésstudat odaadásával oldódva föl benne; különösen Agárdy szikár, szálkás, megkeseredett-megkeményedett öregje hoz hasonló szerepeinek sorában új minőséget” – írta az előadásról Koltai Tamás az Élet és Irodalomban. Sütő András pedig később így írt: „Életem egyik legszebb ajándéka, hogy a Nemzeti aranycsapatával,

veled is tehát, háromszáz telházas estén át anyaországi magyarok osztozhathattak idegen hatalom alá jutott nemzettestvéreik tragikus életében; velük élhették át a megalázottak fájdalmát, s a halálba zuhanó szerelmet is az Idő közönyében.”

Több mint három évtizedes barátság fűzte Sinkovits Imréhez: közös öltözőjük volt, előadások tucatjában szerepeltek együtt, így a több mint négyszázszor adott *Mózes*ben tizenhét évig voltak partnerek (csak ők ketten játszották végig az össze-set), vagy az említett *Advent*ben, amiben háromszázszor voltak társak. „Sok mindenben persze eltérően vélekedtünk, de ez is a barátsághoz tartozott, egymás véleményét tiszteletben tartottuk. Amiben mindig közösen gondolkodtunk, az a Nemzeti Színház ügye volt, s ezért voltunk mi testvérek.”

Élete utolsó éveit megkeserítették a Nemzeti Színház körüli csatározások. Amikor 1982-ben Zsámbéki Gábor és Székely Gábor távoztak a Nemzetiből, Agárdyt is csábították az akkor alakuló Katona József Színházba – ám ő hű maradt a Nemzethez. Később – számos kollégájához, Sinkovitshoz, Kállai Ferenchez, Béres Ilonához, Lukács Margithoz hasonlóan – nem tudott belenyugodni abba, hogy a Nemzeti mai, új épületébe új társulatot szerveztek, azt a Nemzetit pedig, amely addig a Hevesi Sándor téri épületben működött, megfosztották rangjától, régi együttesét is lefokozták. Bár hívták az új Nemzeti társulatába, pályatársaival maradt a Pesti Magyar Színház: zá árnevezett teátrumban, ahol szinte a haláláig játszott.

Halálakor a Nemzetit vezető egykori igazgatója, Ablonczy László búcsúztatójában kiemelte: „Virtuózan ismerte Molnár Ferenc Monarchiájának világát, és otthon volt a Hargitán is. Amiben játszott, az sikert ígért. Mert Agárdy Gábor a csodák tudója, örömtերemtő művész, nagy játékos volt.”

GAJDÓ TAMÁS

AGÁRDY GÁBOR

**Szeged, 1922. augusztus 2. –
Budapest, 2006. január 19.**

Örmény származású apja gyerekként menekült Törökországból Erdélybe, fia eredeti neve: Arcaliján. 1939-től vidéken szerepelt, 1944-ben a Frontszínház tagjaként szovjet fogságba esett. 1946-tól ismét magántársulatokkal járta az országot. Az államosításkor, 1949-ben Miskolcra került. 1952-től a Fővárosi Operettszínházban, 1955-től a Petőfi Színház és a Jókai Színház közös társulatában játszott. Alapító tagja volt 1960-ban az első hazai musicalszínháznak, a Petőfi Színháznak. A színház feloszlása után a Nemzeti Színházba helyezték. A Kossuth-díjas, Kiváló művészt 1989-ben a színház örökös tagjává választották, 2000-ben pedig megkapta a Nemzet Színésze címet. Pályáját a Nemzeti Színházi rangtól megfosztott és Pesti Magyar Színházra keresztelt Hevesi Sándor téri épületben fejezte be.

„Kiskoromban hol drámának hívnak, hol kéziratnak. Később megtudom, leszek még szöveggönyv, sőt, rendezői példány is.

ZALÁN TIBOR

Ha élő, ha holt

Jelenetek egy színházi előadás életéből – 1. rész

Hol is kezdjem? Születésemtől a megvalósulásomig, nevezzük ezt az egyszerűség kedvéért felnőttkornak, görögös út vezet, ha egyáltalán elvezet odáig. Nemzőatyámat drámaírónak hívják, a barátai szerzőnek nevezik, olykor-olykor színpadra alkalmazóként legyintenek rá a teljes szülői kompetenciáját (némi joggal) kétségbe vonók. Anyámat, aki kihord majd engem, nyilván megszületésem után, nálunk ez így szokás, színháznak hívják, így őt csak később fogom megismerni, ha egyáltalán megismerem; nagyon vágyom erre, mert életem értelmé megiscsak a teljes család megismerése. Tudom, hogy ilyen szempontból akár életem végéig árva, pontosabban meg nem született maradhatok, de ez bántsa inkább a fatert.

Apai ágon különös, nagy családba születtem bele, a vezetéknévünk Irodalom. Két testvérem van, az egyiket lírának, a másikat epikának hívják. Én vagyok a legkisebb hármuk közül, mondhatni, a mostohatestvér. Engem szeretnek a legkevesebben a rokonságból, folyóiratok, könyvkiadás, ilyenféle távoli rokonaim vannak. Nem nagyon kényeztetnek engem, ha szeretetre és megértésre vágyom, anyámhoz küldenek, akit, mint említettem, csak sokkal a megszületésem után lesz szerencsém megismerni. Rideg ez a világ!

Kiskoromban hol drámának hívnak, hol kéziratnak. Később megtudom, leszek még szöveggönyv, sőt, rendezői példány is.

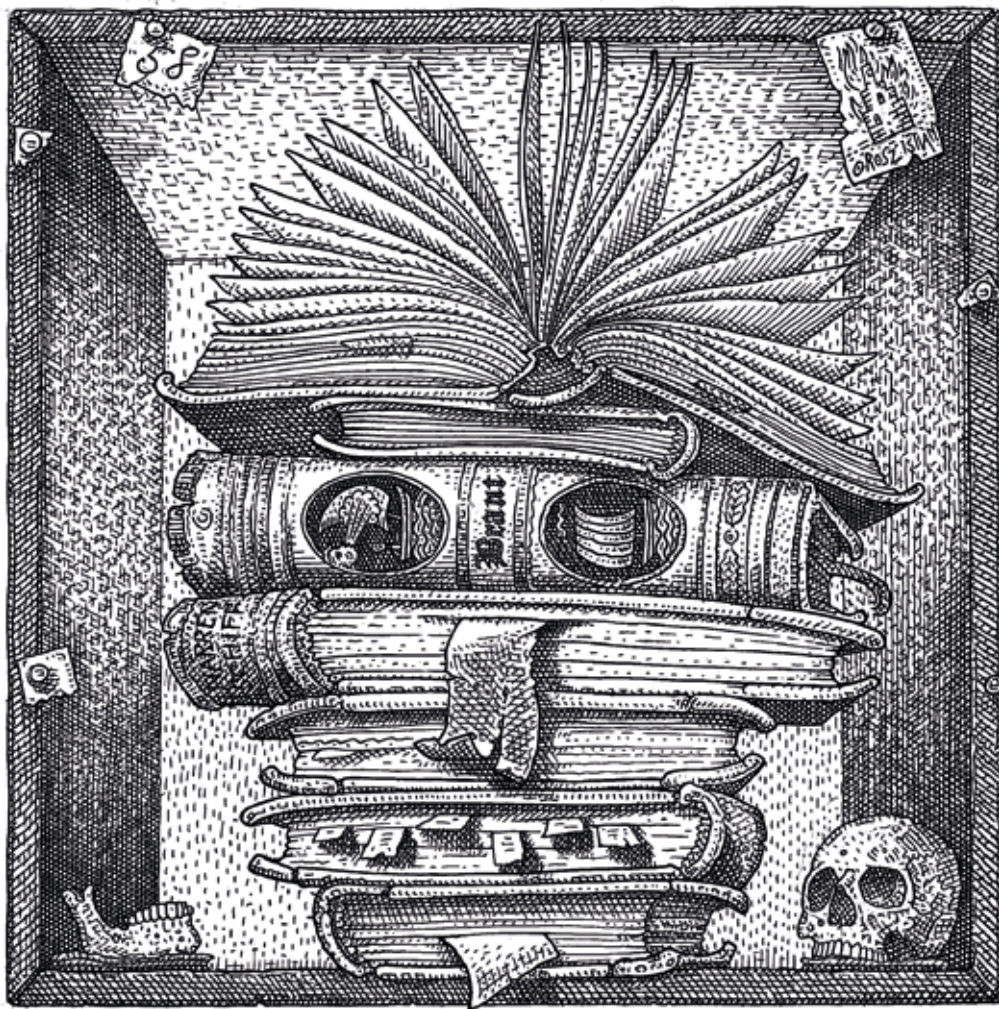
Maradjunk a drámánál!

Ha atyám halottnak tekinthető, mert lehetséges ilyen opció is, nálunk az idő ilyen szempontból nem tényező, akkor biztos hordhatom a dráma nevet. Őt, érdekes módon jobban szereti anyám, mint a másikat, a nyugtalanítóbb, számára izgága, kellemetlen figurát. Ez a bizonyos másik atyám az élő nemző, mert ritkán ilyen állapota

is van, az ő esetében kéziratnak szólítanak. De akárhogy is neveznek, a világba kilépésemkor biztos szöveggönyv, vagy egyszerűbben példány lesz belőlem, felnőttkoromban pedig Színházi Előadás.

Ezt vegyük át még egyszer!

Ha atyámat nem az élők között tartjuk számon, anyám alakmásai, nem csak hogy kedvelik, de egyenesen szeretik is. Azt mondják, olyankor kezelhető vagyok, tetszés szerint faragható, hajlítható és alakítható, magyarán, életképes és sikeres leszek velük és általuk. Ha azonban élőként tételeződik, akkor ki akarnak szabadítani a zsarnoksága és befolyása alól, egyenesen lebeszélnek a vele való kapcsolatról, féltékenyek rá, és kimondottan utálják, ha beleszól a nevelésembe. Legjobb a halott drámaíró, írják ki a molinóikra ezek a rokonok, és meg vannak győződve, hogy az élő drámaíró csak árt az előmenetelemnek, a jellememnek és a fejlődésemnek. Különb is, ha már anyámhoz kerülök, akkor engedjessék meg, hogy ő, csakis ő foglalkozzék a neveléssel! Ezek a jó anyai rokonok, hej, de sok is van belőlük, hogy csak a legszembetűnőbbeket említsem föl, az igazgató, a rendező, a dramaturg meg a színész. Atyám, ha halott, nem nagyon tud beleszólni a sorsomba, jelesen abba sem, hogy anyámhoz kerülök-e, vagy sem. Ha nem kerülök hozzá, akkor maradok az ilyen-olyan gyermekotthonokban, hívják őket múzeumoknak, kéziratáraknak, könyvtáraknak, és megőrződöm ezekben lárvállapotomban, tengődöm agyaglapokon, fóliánsokon, könyvekben, újabban winchesterekben, vagy egyenesen a netre költöztetnek fel megőrzésre. Ha hozzá kerülök, nyomban kezelésbe vesznek és gyúrni kezdenek, teszik ezt egészen a felnőtt ko-



Orosz István grafikája

romig, amikor már tőlük is elválhatok, és büszkén és egyenesen megállhatok a világban. Ez az ide-oda kerülés azonban nem olyan egyszerű buli, mint gondolnánk. Akár élő, akár halott a fater, komoly döntések előzik meg azt, hogy anyám családja, a színház befogad-e. A jelek szerint először az alakmások cerberusán, a dramaturgon kell keresztül jutnom. Ez a dramaturg különös egy alak! Szeret hümmögni, valamit ért atyám foglalkozásához, ha nem is feltétlenül gyakorolja vagy gyakorolta, érzésem szerint nem nagyon szereti ezt a felmenőmet, inkább anyám-párti, így nem szívesen áll szóba vele, és ha igen, akkor is folyton kritizál. Persze, rajtam keresztül meg őt. Ilyenkor mintha egy orvosi kivizsgálóban lennék, alaposan megtapogat, átvilágít kívül és belül, mondván, csakis életképesen kerülhetek hozzájuk, ismerhetem meg az anyámat. Élő atyám olykor-olykor, anyámat sem kímélve, elküldi őt tágasabb terekre, ahogy ez viszontag is előfordul, de ha a dramaturgon nem jutok túl, akkor nincs családba kerülés. Meg kell mondjam, abban a állapotomban, ahogy a dramaturg először találkozik velem, soha nem felelek meg szigorú követelményeinek. Ha hosszú vagyok, az a baja, ha rövid, akkor az, ha kövér, miért nem vagyok sovány, ha sovány, akkor miért nem teltebb, ha

szószátyár, akkor miért nem szikárabb, ha szájjáras, akkor miért nem beszédes, ha élénk, akkor miért ennyire hiperaktív, ha lusta és elbáméskodó, akkor miért ennyire lassú és málé. Sorolhatnám. Lezárva ezt, a lényeg, hogy az élő fába is beleköt, ha rólam van szó.

Atyám, ha él, többféle feltételt szab a tőlem való megszabadulásnak, ezt kétirányú csordogálásban ragadhatom meg: piszkos anyagi megfontolásai vannak, amit én némi undorral veszek tudomásul – miért is engedett megfoganni akkor, az első elragadtatott, extázisos éjszakán, ha most árucikk lesz belőlem –, illetve bele akar szólni a további sorsomba, törődése nyilván megmelegeti gyermeki szívemet. Ennek a gondoskodásnak a lehetőségét a színház felől legtöbbször elutasítás fogadja, ilyenkor, aljas megalkuvásnak tekintem, megelégszik a nemzémért kialakított összeggel, illetve valami tantiemet emlegetnek, ez valami kárpótlás számára. Ha szerencsém van, megnyílnak előttem kapuk, röpiülhetek anyámhoz, várnak a jó alakmások! Szerencse fel, rikkant ilyenkor atyám, az élő, a halott meg nem mond semmit, de nem haragudhatok rá emiatt. Bátran, hátra sem nézve, indulok neki a nagyvilágnak! Lássuk, hogyan lesz a bábból ronda hernyó, ronda hernyóból hímporos égbe szálló könnyűlepke!

A tér teremtmője

Egyik legutóbbi munkája a Nemzeti Színház *Egri csillagok* című előadásának monumentális díszletvariációja. A színházból a MVM Dome hatalmas csarnokába kellett adaptálnia Eger várát, Budát... Az 1932-ben Budapesten született, 90 éves művész ma sem csupán tervez, hanem a gyártást, a beépítést is ellenőrzi, végig követi, és hatvan év minden színpadi tapasztalatával segíti. Így volt ez most, az *Egri csillagok* esetében is.

Díszítőként kezdte a régi, Blaha Lujza téri Nemzetiben. Bár az Iparművészeti Főiskoláról származása miatt eltanácsolták, közel harmincévesen mégis megszerezte a diplomáját, és azóta szünet nélkül dolgozik, jelenleg az 586. munkánál tart...

Tervezőként Egerben, Szolnokon és a Nemzeti Színházban dolgozott. 1982-től az akkor alakuló Katona József Színház vezető tervezője. Szolnok óta Székely Gábor rendező egyik meghatározó alkotótársa. 1990-től két éven át ismét a budapesti Nemzeti Színház tagja; 1992 és 2002 között a Budapesti Kamaraszínház vezető tervezője. 1994-ben a Los Angeles-i *Három tenor* szuperkoncert látványtervezője. 1977-től a Képzőművészeti Főiskola akkor alakuló díszlet- és jelmeztervező tanszékének tanára, 1990 és 2002 között tanszékvezetője. Tanított a Színház- és Filmművészeti Egyetemen és a Kaposvári Egyetemen is. Munkásságát számtalan díjjal ismerték el: a Nemzet Művésze, Kossuth-díjas, Érdemes művész és Jászai Mari-díjas, a Magyar Művészeti Akadémia tagja.

„A színpad játéktér, a »díszlet« látványa pedig nem egy festő öröme, hanem az előadás szerves segítő része



– fogalmaz ars poeticájában. – Tervezői munkám során arra törekszem, hogy a létrejött mű mindenkor a dráma legjobb kiegészítője legyen. Lényege a drámát megértő gondolat és a magas szintű rajztudás, alapja nem a szó, a beszélt vélekedés, hanem a mindenki számára egyértelmű, a drámai élményt szolgáló látvány tervben történő létrehozása, annak megvalósítása. Ez a mesterség megköveteli művelőjétől mind a képzőművészeti igényű előképek, látványtervek, mind a magas szintű és átfogó műszaki ismereteket igénylő, mérnöki precizitással megoldott kiviteli tervek elkészítését.”

A kérdésre, hogy mitől jó egy díszlet, így adja meg a választ: „Attól jó, ha egyszerű, praktikus. És hagyja kibontakozni a színészt, mert mégiscsak ő a legfontosabb. Ő adja azt az élményt, amiért színházba járunk, én csak a megfelelő közeget biztosítom a számára, hogy kibontakoztathassa a tehetségét. Amikor őt tapsolják meg, engem is megtapsolnak.”

- kornya

A Csíksomlyói passió tervbemutatásán | fotók: Eöri Szabó Zsolt



JUNIOR PRIMA DÍJ: BARTA ÁGNES

Barta Ágnes, a Nemzeti Színház tagja Junior Prima Díjat kapott színház-, film- és táncművészet kategóriában. További díjazottak: Benedek Dániel (kaposvári Csiky Gergely Színház), Hartai Petra (Budaörsi Latinovits Színház), Koltai-Nagy Balázs (Kecskeméti Katona József Nemzeti Színház) Vilmányi Benett (szabadúszó). A szakmai zsűri mintegy ötven művész közül választotta ki az idei nyerteseket. „Nagyon örültem a díjnak, hiszen nagy presztízsű, fontos szakmai elismerés ez a fiatal színházművészek körében. Úgy érzem, visszaigazolta azt a sokszor eléggé feszített munkát, amiben részem volt az elmúlt években” – fogalmazott Barta Ágnes.



Bordás Rolanddal a Rocco és fivéreiben

HÍREK



A WOYZECK SIKERE

„Megszelídített káosz... kockázatos és bátor munka... olyan színházi előadás, amelyet csak ritkán van alkalma átélni a közönségnek” – szól az újvidéki INFANT fesztivál díjának indoklása, amelyet a *Woyzeck* (rendező: ifj. Vidnyánszky Attila) „Az alkotói csapat és a színészegyesület kivételes kifejezőképességéért” kapott. A szeptember elején rendezett fesztivál másik díját a bécsi Burgtheater *Miss Julia* előadása kapta. A Nemzeti Színház és Sztalker Csoport közös produkciójaként 2018-ben bemutatott *Woyzeck* októberben szlovén, horvát, bosnyák, svájci, német, japán társulatokkal együtt a szarajevói MESS Fesztiválon is nagy szakmai sikerrel szerepelt, és közönségdíjat kapott.



ARANYHAJÚ

HÁRMASOK

A Nemzeti Színházban mutatták be Toót-Holló Tamás *Aranyhajú hármaskör* című drámakötetét. A drámai alanyból crossover folkopera készült, amelynek dalszövegeit Toót-Holló Tamás írta, zenéi anyagát pedig Bársony Bálint és Elek Norbert, a Magyar Rhapsody Projekt zeneszerzői alkották meg. A bemutatón Vidnyánszky Attila bejelentette: a 2023/24-es évadban a Nemzeti Színházban megrendezi a darabot, amely a Nemzeti Színház saját változata lesz a reményei szerint még sokszor és sok más színházban is színpadra kerülő műből.



BÉCSI BEMUTATKOZÁS

A Tamási Áron-émlékévi eseményeként a bécsi Akzent Theaterben volt látható a 125 éve született szerző *Vitéz Lélek* című darabja. A Nemzeti Színház előadását a Kalács Club (az Ausztriai Magyarok Gazdasági Érdekközössége) hívta meg az osztrák fővárosba. A közönség sorában nem csak ausztriai, hanem a klubba tartozó győri és felvidéki nézők is voltak. A *Vitéz Lélek* a Nemzeti Színház legtöbbet utazó produkciója (rendező: Vidnyánszky Attila), a 2013-as bemutatója óta az egész Kárpát-medencét bejárta.

PROGRAMAJÁNLÓ



OKT. 27. | PERCRŐL PERCRE

Irodalmi táncnovellák » Örkeny István egypercesei az ihletői L. Simon László librettóinak – táncnovellák a Székesfehérvári Balett előadásában.
Koreográfus-rendező: Egerházi Attila.

mikor? hol?

október 27. – 19 óra | Nagyszínpad

NOV. 9. | BEREGSZÁSZIAK

CSEHOV EGYFELVONÁSOS KOMÉDIÁI » Magányos özvegy és az ő medvéje, hisztériába fúló leánykérés és egy virtuóz monológ – a beregszászi színház vendégelőadása.

mikor? hol?

november 9. – 19 óra | Gobbi Hilda Színpad



AZ ORSZÁGOS SZÍNHÁZTÖRTÉNETI MÚZEUM ÉS INTÉZET (OSZMI) ÉS A BAJOR GIZI MÚZEUM (BGM) PROGRAMJAI

KIÁLLÍTÁSOK

„EMBERNEK RÖPÜLNI BOLDOGSÁG”

„A színész halála után csak emlékek maradnak” – írta az 1931-es születésű Latinovits Zoltán. Mi van a Latinovits-legendán túl? Mi volt az öntörvényű művész és a társadalmi-politikai valóság viszonya?

BGM | szerdától vasárnapig 14–18 óra között | belépő: 1200 Ft (diák, nyugdíjas 600 Ft)

BÖRCSÖK ENIKŐ-EMLEKKIÁLLÍTÁS

A 2021-ben, mindössze 53 évesen elhunyt kiváló színész életét és pályáját mutatja be a Színészmúzeum kamarakiállítása.

BGM | szerdától vasárnapig 14–18 óra között | belépő: 1200 Ft (diák, nyugdíjas 600 Ft)

PROGRAMOK

A CSILLAGSZEMŰ JUHÁSZ

A Fényből szőtt mesék című sorozatunk előadása óvodásoknak és szüleiknek: barangolás a mesék és a muzsika világában Kecskés Karina színész-drámapedagógussal és Fehérváry Lilla előadóművésszel.

BGM | november 12. – 10 óra | belépő: 500 Ft (3 év alatt ingyenes)

VILLASÉTA

Bajor Gizi egykori otthonában

BGM | november 18. – 19 óra | belépő: 2000 Ft

*A sétát csak 14 éven felüli látogatóknak ajánljuk.
Regisztráció: szebenyi.agnes@oszmi.hu*

REJTÉLY A VILLÁBAN

Családi program a Színészmúzeumban.
Regisztráció: gerecs.katalin@oszmi.hu

BGM | november 19. – 18.30 órától | belépő: 1000 Ft/felnőtt, 500 Ft (14 éven aluliaknak)

A program 7 éves kortól ajánlott

VILLAKONCERT

A Fischer Annie-öztöndíjas Seidl Dénes (harsona) és Papp Tímea (hárfa) koncertje.

BGM | november 23. – 15.00 órától | belépő: 1000 Ft/felnőtt, 500 Ft/diák

ADVENT

Kézműves foglalkozások középiskolai csoportoknak.

BGM | november 21-től december 2-ig naponta 9–16 óra között | belépő: 800 Ft/diák

*Előzetes egyeztetés szükséges: 30 / 144 33 68,
gerecs.katalin@oszmi.hu*

A múzeumi belépővel a Bajor Gizi Színészmúzeum állandó és időszakos tárlatai egyaránt megtekinthetők.

További információk és részletes program: www.oszmi.hu
OSZMI: 1013 Budapest, Krisztina krt. 57. | BGM: 1124 Budapest, Stromfeld Aurél út 16.



NOV. 9., 23. | HOBO

FÖLDES LÁSZLÓ HOBÓ ELŐADÁSAI » Zenés kálvária 14 stációval: dalok, versek, vallomások, történetek az utolsó hetven évből – és egy bluesklasszikus magyar történeté gyúrva.

HALJ MEG ÉS NAGY LESZEL

mikor? hol?

november 9. – 19 óra 30 | Kaszás Attila Terem

HÉ, MAGYAR JOE!

mikor? hol?

november 23. – 19 óra | Gobbi Hilda Színpad



NOV. 11. | FEDÁK SÁRI

SZÜCS NELLI ESTJE » Fedák volt „A” primadonna. Sztár Pesttől New Yorkig. Megjárta a siker csúcsait és a történelem poklát. Méltán ünnepelték, és méltatlanul félreállították.

mikor? hol?

november 11. – 19 óra 30 | Bajor Gizi Szalon

Olvasson színházat!

www.nemzetisinhaz.hu/magazin

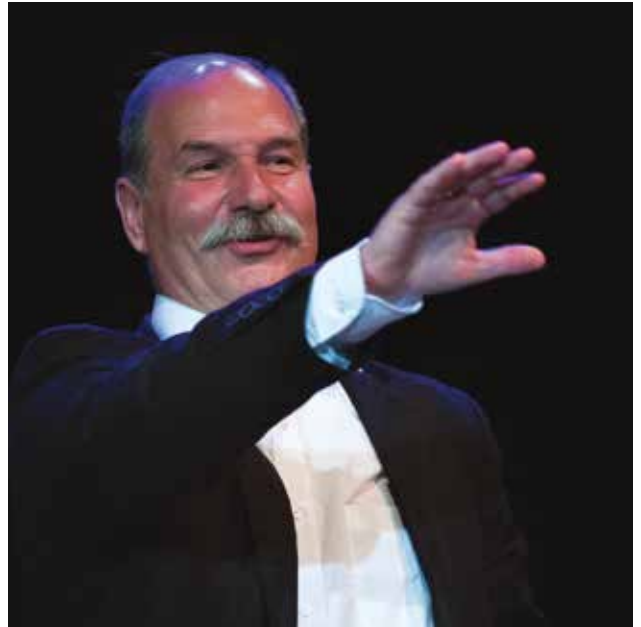


NOV. 17 | MEZEI SATU

BERECZ ANDRÁS-EST » Válogatás a legvidámabb mesékből, legendákból, énekekből. 20 év feletti gyermekeknek ajánljuk!

mikor? hol?

november 17. – 19 óra 30 | Kaszás Attila Terem



RÁHANGOLÓ ÉS KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ

A Mester és Margarita – október 21.

ráhangelő – 18 óra 15; az előadás után közönségtalálkozó

Bakchánsnök – október 24.

ráhangelő – 18 óra 15; az előadás után közönségtalálkozó

Agón – október 29.

ráhangelő – 18 óra 15; az előadás után közönségtalálkozó

Rocco és fivérei – november 12.

ráhangelő – 17 óra 15; az előadás után közönségtalálkozó

A Mester és Margarita – november 16.

ráhangelő – 18 óra 15; az előadás után közönségtalálkozó

Bakchánsnök – november 19.

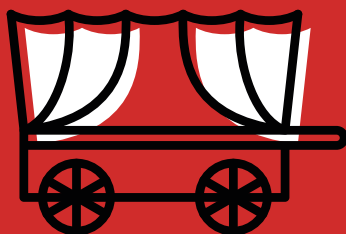
ráhangelő – 18 óra 15; az előadás után közönségtalálkozó

Agón – november 23.

ráhangelő – 18 óra 15; az előadás után közönségtalálkozó

Déryné

program



Színház mindenkinek!

deryneprogram.hu

VÁLTSON BÉRLETET A 2022/2023-AS ÉVADRA IS!

Válasszon szabadbérleteink közül! Ön választhatja ki az előadást, a helyszínt, a helyet és az időpontot is! Szabadbérleteinkben nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásokat tetszése szerint választhat. Bérleteinket kedvező áron, a napi jegyárnál átlagosan 25%-kal olcsóbban vásárolhatja meg.

SZABADBÉRLETEK

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásra érvényesek

JÁSZAI MARI bérlet, 4 előadásra

8 900 Ft

FEDÁK SÁRI bérlet, 3 előadásra

6 900 Ft

DIÁKBÉRLETEK

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásra érvényesek

BUBIK ISTVÁN diákbérlet, 4 előadásra

6 000 Ft

LATINOVITS ZOLTÁN diákbérlet, 3 előadásra

4 500 Ft

VÁLASZTHATÓ ELŐADÁSOK LISTÁJA

NAGYSZÍNPAD

Bertolt Brecht: **A KAUKÁZUSI KRÉTA** • Molière: **DON JUAN** • Katona József: **BÁNK BÁN** • Euripidész: **BAKKHÁNSNŐK** • Józsa Péter Pál: **AGÓN** • Mihail Bulgakov: **A MESTER ÉS MARGARITA** • **CSÍKSOMLYÓI PASSIÓ** • Vörösmarty Mihály: **CSONGOR ÉS TÜNDE** • Gárdonyi Géza – Zalán Tibor: **EGRI CSILLAGOK** • Petőfi Sándor: **JÁNOS VITÉZ** • Sarkadi – Fábri – Nádasy – Vincze: **KÖRHINTA** • Luchino Visconti forgatókönyve nyomán: **ROCCO ÉS FIVÉREI** • Shakespeare: **RÓMEÓ ÉS JÚLIA** • **TIZENHÁROM ALMAFA** - Wass Albert művei és korabeli dokumentumszövegek alapján • Földes László Hobo: **VADÁSZAT** • Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**

STÚDIÓSÍNPADOK

Tamási Áron: **TÜNDÖKLŐ JEROMOS** • Kirill Fokin: **REX** • Hubay Miklós: **ŐK TUDJÁK, MI A SZERELEM** • Lukács György: **HAZATÉRÉS** • Petőfi Sándor: **A HELYSÉG KALAPÁCSA** • Földes László Hobo: **A FÖLTÁMADÁS SZOMORÚSÁGA** • Lope de Vega: **A KERTÉSZ KUTYÁJA** • Szabó Magda: **AZ AJTÓ** • Székely János: **CALIGULA HELYTARTÓJA** • Anton Csehov: **EGYFELVONÁSOS KOMÉDIÁK** • Szergej Medvegyev: **FODRÁSNŐ** • Georg Büchner: **WOYZECK** • Carlo Goldoni: **HÁZASSÁG PALERMÓBAN** • Földes László Hobo: **HÉ, MAGYAR JOE!** • Földes László Hobo: **HALJ MEG ÉS NAGY LESZEL** • Szilágyi Andor: **LEÁNDER ÉS LENSZIROM** • Márai Sándor: **A KASSAI POLGÁROK** • Örkény István: **MACSKAJÁTÉK** • Euripidész: **MÉDEIA** • Döbrentei Sarolta: **SÁRA ASSZONY** • Berettyán Nándor: **A SÚGÓ** • Örkény István: **TÓTÉK** • Földes László Hobo: **TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁNAT** • Tennessee Williams: **ÜVEGFIGURÁK** • Berecz András **ÖNÁLLÓ ESTJEI** • Szűcs Nelli önálló estje: **FEDÁK SÁRI** • Tóth Augusztina önálló estje: **HOZTAM VALAMIT A HEGYEKBŐL** • Szarvas József – Bérczes László: **PUSTOL A HÓ**

- » A bérletek a stúdiósínpadokon nem helyreszólóak, a helyfoglalás az érkezés sorrendjében történik!
- » A bérletek nem érvényesek a premierekre és egyes vendégelőadásokra.
- » Felhívjuk nézőink figyelmét, hogy a bérletek egy évadra érvényesek, és legkésőbb 2023. április 30-ig válthatók be.
- » A szabadbérletek automatikus belépésre nem jogosítanak, ezért kérjük, időben foglalják le jegyeiket a Nemzeti Színház pénztárában. A bérletes jegyek online is kiválthatók.
- » Diákbérlet vásárlásához igazolvány bemutatása szükséges!
- » A műsorváltozás jogát fenntartjuk!

HAVI MŰSOR

Nagyszínpad	21 P	19:00	A Mester és Margarita Mihail Bulgakov ráhangelő, közönségtalálkozó*
Kaszás Attila Terem	21 P	19:30	A helység kalapácsa Petőfi Sándor
Gobbi Hilda Színpad	22 Szo	19:00	Az ajtó Szabó Magda
Kaszás Attila Terem	22 Szo	19:30	A helység kalapácsa Petőfi Sándor
Nagyszínpad	24 H	19:00	Bakchánssnők Euripidész ráhangelő, közönségtalálkozó*
Gobbi Hilda Színpad	24 H	19:00	Házasság Palermoban Carlo Goldoni
Gobbi Hilda Színpad	25 K	19:00	Házasság Palermoban Carlo Goldoni
Gobbi Hilda Színpad	27 Cs	19:00	Tündöklő Jeromos Tamási Áron
Bajor Gizi Szalon	27 Cs	19:30	Fedák Sári Szűcs Nelli önálló estje
Gobbi Hilda Színpad	28 P	19:00	Tündöklő Jeromos Tamási Áron
Kaszás Attila Terem	28 P	19:30	Hazatérés Lukács György PREMIER
Nagyszínpad	29 Szo	19:00	Agón Józsa Péter Pál ráhangelő, közönségtalálkozó*
Kaszás Attila Terem	29 Szo	19:30	Hazatérés Lukács György
Gobbi Hilda Színpad	30 V	15:00	Leánder és Lenszirom Szilágyi Andor
Nagyszínpad	31 H	19:00	Körhinta Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádasz László – Zs. Vincze Zsuzsanna
Kaszás Attila Terem	31 H	19:30	A kassai polgárok Márai Sándor

NOVEMBER

Gobbi Hilda Színpad	2 Sze	19:00	Az ajtó Szabó Magda
Nagyszínpad	4 P	19:00	A kaukázusi krétakör Bertolt Brecht PREMIER
Kaszás Attila Terem	4 P	15:00	Ők tudják, mi a szerelem Hubay Miklós
Nagyszínpad	5 Szo	15:00	A kaukázusi krétakör Bertolt Brecht
Gobbi Hilda Színpad	5 Szo	19:00	Macskajáték Örkény István
Kaszás Attila Terem	5 Szo	15:00	Hazatérés Lukács György
Nagyszínpad	9 Sze	18:00	Rómeó és Júlia William Shakespeare
Gobbi Hilda Színpad	9 Sze	19:00	Egyfelvonásos komédiák Csehov a Beregszászi Színház előadása
Kaszás Attila Terem	9 Sze	19:30	Halj meg és nagy leszel! Földes László Hobo önálló estje
Nagyszínpad	10 Cs	18:00	Rómeó és Júlia William Shakespeare
Kaszás Attila Terem	10 Cs	19:30	A helység kalapácsa Petőfi Sándor
Gobbi Hilda Színpad	11 P	19:00	Caligula helytartója Székely János
Kaszás Attila Terem	11 P	19:30	A helység kalapácsa Petőfi Sándor
Bajor Gizi Szalon	11 P	19:30	Fedák Sári Szűcs Nelli önálló estje

* a **ráhangelő**ra az előadások kezdete előtt 45 perccel, a **közönségtalálkozó**ra az előadások után várjuk az érdeklődőket
Az Egri csillagok 12, a Fodrászsnő 14, a Rocco és fivére, a Bakchánssnők, A Mester és Margarita 16, az Agón 18 éven felülieknek ajánlott!
Kísérőrendezvényeinkről az 56–57. oldalon tájékozódhat. | A műsorváltoztatás jogát a színház fenntartja!

2022. SZEPTEMBER-OKTÓBER

Nagyszínpad	12 Szo 18:00	Rocco és fivérei Visconti forgatókönyve alapján ráhangelő, közönségtalálkozó*
Gobbi Hilda Színpad	12 Szo 19:00	Médeia Euripidész
Nagyszínpad	16 Sze 19:00	A Mester és Margarita Mihail Bulgakov ráhangelő, közönségtalálkozó*
Nagyszínpad	17 Cs 15:00	János vitéz Petőfi Sándor
Gobbi Hilda Színpad	17 Cs 19:00	GRANE – Képzeltések a Peer Gynt nyomán Ibsen drámája alapján PREMIER
Kaszás Attila Terem	17 Cs 19:30	Mezei Satu Berecz András önálló estje
Nagyszínpad	18 P 15:00	János vitéz Petőfi Sándor
Gobbi Hilda Színpad	18 P 19:00	GRANE – Képzeltések a Peer Gynt nyomán Henrik Ibsen drámája alapján
Nagyszínpad	19 Szo 19:00	Bakkhánsnők Euripidész ráhangelő 18:15 órától, utána közönségtalálkozó
Gobbi Hilda Színpad	19 Szo 19:00	A kertész kutyája Lope de Vega
Nagyszínpad	23 Sze 19:00	Agón Józsa Péter Pál ráhangelő 18:15 órától, utána közönségtalálkozó
Gobbi Hilda Színpad	23 Sze 19:00	Hé, Magyar Joe! Földes László Hobo
Nagyszínpad	24 Cs 18:00	Egri csillagok Gárdonyi Géza – Zalán Tibor
Gobbi Hilda Színpad	24 Cs 19:00	Fodrásznő Szergej Medvedyev
Nagyszínpad	25 P 15:00	Egri csillagok Gárdonyi Géza – Zalán Tibor
Nagyszínpad	26 Szo 18:00	Tizenhárom almafa Wass Albert művei és dokumentumszövegek alapján
Kaszás Attila Terem	26 Szo 15:00	Ők tudják, mi a szerelem Hubay Miklós
Nagyszínpad	30 Sze 15:00	Csongor és Tünde Vörösmarty Mihály
Gobbi Hilda Színpad	30 Sze 19:00	Tündöklő Jeromos Tamási Áron
Kaszás Attila Terem	30 Sze 19:30	Hazatérés Lukácsy György

KEDVES NÉZŐINK!

A Nemzeti Színház a rezsiköltségek drasztikus emelkedése ellenére mindent megtesz azért, hogy folyamatosan működve minél több előadást nyújtson nézőinek. Ennek csak úgy tudunk eleget tenni, ha novembertől vasárnap, hétfőn és kedden a színház nem tart előadásokat. A műsorból látható, hogy a többi napokon viszont változatos kínálattal várjuk Önöket a Nagyszínpadon, a Gobbi Hilda Színpadon, a Kaszás Attila Teremben és Bajor Gizi Szalonban is.

Jelenet az Agón című előadásból
| fotó: Eöri Szabó Zsolt



Szcenárium

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata – Online flashback 2022. október

FÓKUSZBAN: NAGY MESTEREK A SZÍNHÁZI OLIMPIA ESZMÉJÉRŐL, A 21. SZÁZAD SZÍNHÁZÁRÓL

A Szcenárium az elmúlt években számos olyan színházi alkotóval foglalkozott, akik a 2023-as budapesti Színházi Olimpiának is résztvevői, szervezői lesznek. A következő hónapokban ezekből az interjúkból, tanulmányokból adunk közre honlapunkon egy-egy online válogatást. Mostani összeállításunkban több írást is szenteltünk Tadasi Szuzukinak, a kortárs színház világszerte elismert japán mesterének, aki a Színházi Olimpia egyik alapítója.

„Vannak nagy alkotók, visszatérő vendégek, akik alakítják és szervezik is a Színházi Olimpiákat. A maguk előadásaival ezen a magyarországi rendezvényen is jelen lesznek. Az ő munkáikon, kísérleteiken, megszólalási módjuk változásán keresztül lehet leginkább nyomon követni a világszínház aktuális folyamatait. [...] Abban, hogy mire fókuszálunk, nagy szabadságot kapunk. A választmány örömmel fogadta például azt a tervünket, amire az eddigi olimpiákon még nem volt példa, hogy mi a vidéki és a határon túli magyar színházakat be kívánjuk vonni már a szervezésbe is.” (Vidnyánszky Attila)

„... a művészet, és azon belül is a színház egyik legfontosabb feladata és lehetősége, hogy mind az egyén, mind a nemzetek szintjén megteremtse a »megértés hídjait«, amelyek lehetőséget adnak számunkra még a legnehezebb időszakokban is fenntartani a párbeszédet. Ilyen értelemben ez összecseng az ókori olimpiák szellemiségével is, hiszen közsímet, hogy az olimpiai játékok idejére az ellenfelek hivatalosan felfüggesztették az egymással szembeni háborúskodást.” (Valerij Fokin)



Szcenárium-
válogatás



Szcenárium-archívum
2013–2022

A TARTALOMBÓL:

„... már nincs túl sok időnk” – **Vidnyánszky Attila** a 2023-as magyarországi Színházi Olimpiáról. (Szász Zsolt interjúja, Szcenárium, 2021. szeptember) • A közönség igazi emberi találkozásokra vágyik” (Valerij Fokint Kozma András kérdezte, Szcenárium, 2019. november) • „Van még remény a valódi globális kommunikációra”. **Tadasi Szuzuki** a Színházi Olimpia filozófiájáról (Szcenárium, 2019. november) • **Jámbor József: Szuzuki Tadasi** – a téridő színpadi filozófusa (Szcenárium, 2021. április–május) • **Jámbor József: Szuzuki Tadasi**, a 2020-as Thália-díj kitüntetettje. Beszámoló a munkásságának szentelt konferenciáról (Szcenárium, 2021. szeptember) • **Kozma Gábor Viktor**: „... játszani/cselekedni kell”. **Tadasi Szuzuki** színészténing módszerének elemzése a Szcenáriumban. (1. rész: 2021. október; 2. rész: 2021. november–december; 3. rész: 2022. január)

„... a körülöttünk lévő modern világ [...] lehetővé teszi, hogy ismereteket szerezzünk anélkül, hogy »jelen lennénk«. Ezt a változást a »nem állati« energiák (elektromosság, kőolaj, nukleáris energia, stb.) széleskörű kiaknázása hozta magával. [...] Azonban az emberi kultúrák épp az »állati« energia kifinomult felhasználásának köszönhetően virágoztak és hoztak gyümölcsöt. Így vált az emberiség közös örökségévé az előadó-művészet, a színház, a tánc és az opera, és ezt sem a televízió, sem a film nem tudja pótolni.” (Tadasi Szuzuki)

Tájékoztatás a Szcenárium lapszámokhoz való hozzájárulásról: +36 1 476 68 76 | a Szcenárium a neten: www.nemzetisinhaz.hu/magazin/folyoirat

szcenárium

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata



**SZÍNHÁZ.
A VILÁGUNK.
KIZÖKKENT.
FELKAVAR. FELEMEL.
ELÉG **BÁTOR** VELÜNK GONDOLKODNI?**

november 23. **AGÓN**

november 19. **BAKKHÁNSNŐK**

november 12. **ROCCO ÉS FIVÉREI**

november 16. **A MESTER ÉS MARGARITA**

négy **ikonikus** előadás
előtte **ráhangelővel** • utána **közönségtalálkozóval**

BÉRLETBEN A NÉGY ELŐADÁS 4000 Ft
ELŐADÁSONKÉNT 25% KEDVEZMÉNY

Jegy- és bérletvásárlás: www.nemzetisinhaz.hu/musor • Információ, jegyfoglalás: jegy@nemzetisinhaz.hu



A Nemzeti Magazin
az interneten:
www.nemzetisinhaz.hu



Jelenet a Tündöklő Jeromos című előadásból | fotó: Eöri Szabó Zsolt

PREMIEREK

Petőfi Sándor: **A HELYSÉG KALAPÁCSA** | Lukács György: **HAZATÉRÉS** | Bertolt Brecht: **A KAUKÁZUSI KRÉTA**

OKTÓBER–NOVEMBERI ELŐADÁSOK

Goldoni: **HÁZASSÁG PALERMÓBAN** | Hobo: **HÉ, MAGYAR JOE!** | Tamási: **TÜNDÖKLŐ JEROMOS** | Euripidész: **BAKKHÁNSNŐK** | Józsa Péter Pál: **AGÓN** | Szabó Magda: **AZ AJTÓ** | Márai: **A KASSAI POLGÁROK** | Visconti filmforgatókönyve nyomán: **ROCCO ÉS FIVÉREI** | Hubay: **ŐK TUDJÁK, MI A SZERELEM** | Csehov: **EGYFELVONÁSOS KOMÉDIÁK** | Shakespeare: **RÓMEÓ ÉS JÚLIA** | Örkény: **MACSKAJÁTÉK** | Székely: **CALIGULA HELYTARTÓJA** | Euripidész: **MÉDEIA** | Bulgakov: **A MESTER ÉS MARGARITA** | Medvegyev: **FODRÁSZNŐ** | Wass Albert művei és korabeli dokumentumok alapján: **TIZENHÁROM ALMAFA** | Lope de Vega: **A KERTÉSZ KUTYÁJA** | Vörösmarty: **CSONGOR ÉS TÜNDE**